UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00630522 1

101 СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА 101

ЛАЗАРИЦА

ИЛИ

БОЈ НА КОСОВУ

САСТАВИО

СР. Ј. СТОЈКОВИЋ

Slav
Srpska Književna Zadruga
[Redovna izdanja]

101 СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА 101

ЛАЗАРИЦА

ИЛИ

БОЈ НА КОСОВУ

НАРОДНА ЕПОПЕЈА У 25 ПЕСАМА

ИЗ НАРОДНИХ ПЕСАМА И ЊИХОВИХ ОДЛОМАКА
САСТАВИО

СР. Ј. СТОЈКОВИЋ

ТРЕЋЕ, ПОПУЊЕНО ИЗДАЊЕ

UNIVERSITY OF TORONTO

БЕОГРАД
ШТАМПАНО У ШТАМПАРИЈИ „СРБИЈА“ МИХ. ЈОВАНОВИЋА И КОМП.
1908.

584854
2. 7. 54
PG
1469
L3
1908

Слатко је и славно

умрети за отаџбину.

(Хораније)

I ДЕО

ДОГАЂАЈИ ПРЕ КОСОВСКОГ БОЈА

ПЕСМА ПРВА

Цар Душан нађе Лазара у Шари планини и узими га. —
Душан жени Лазара ћерком Југ-Богдана. —
На Лазару остаје царство. —

1.

Подиже се српски цар Степане
Из Призрена, места убавога,
Подиже се хитар лов ловити
До Велеза и воде Вардара;
Собом води слуге и војводе,
И Тодора, својега везира.
Лов ловио три недеље дана;
Тако му се срећа удесила,
Те од лова ништа не улови,
Ни јелена ни кошуте мудре, 10
Ни од каква ситнога зверињa;
Из лова се натраг повратио,
А кроз Шару, високу планину.
Кад су били кроз гору зелену,
Пуста жеђца цара одолела,
Те он шаље по горици слуге,
Да потраже воде са извора;
А цар седе под танану јелу,
Да сачека и да се одмори;
Ал' је цара туга обузела, 20
Сетно своју оборио главу,

Готове му сузе ударити.
Пита њега Тодоре везире:
„Господине, славни цар-Степане!
„Што је теби за невољу љуту,
„Те си тако сетан, невесео?
„Или си се двора ужелео
„И у двору веренице љубе?
„Ил' те, царе, брига освојила
„Рад' големе наше царевине?“ 30
Проговара силни цар Степане:
„О Тодоре, моја верно слуго!
„Кад ме питаш, право да ти кажем:
„Није мене сета обузела
„Ради двора и верне ми љубе,
„Нити ме је брига освојила
„Рад' големе наше царевине;
„Бог нам дао, сва је земља мирна,
„Главари су мудри и ваљани,
„А дворима брзо ћемо доћи, 40
„Бог ће дати, те ће добро бити;
„Већ ме, слуго, тешка мори туга,
„Што не имам од срца порода
„Ни мушкога ни девојачкога.“
Вели њему Тодоре везире:
„Немој бринут', царе господине,
„Царица се млада пригодила,
„Бог ће дати од срца порода
„И мушкога и девојачкога.“

Тако они у речи бијаху, 50
Док донеше воде са извора,
Те је царе жећу утолио,
Па кретоше кроз планину густу.
Намера је цара нанијела:
Нађе чедо у гори зеленој,
У виново лишће завијено
И виновом лозом повијено,
А по лицу покривено листом,

Да му лице од сунашца брани;
Том се чуди царе господине, 60
Откуд чедо у гори зеленој:
Ил' је чедо досадило мајци,
Те је њега оставила мајка?
Ил' је кума ту изнела кумче,
Да цар крсти и да га дарује?
Ил' су виле чедо подметнуле?
Стаја царе летњи дан до подне,
Не би л' когод чеду изишао,
Ал' никога чути ни видети.
Док повика из горице вила: 70
„Господине, славни цар-Степане!
„Немој, царе, мислит' ни оклеват',
„Но ти узми ово чедо мало,
„Завиј њега у скут од аздије,
„Па га носи твоме белом двору,
„А не питај за оца ни мајку,
„Ти му буди и отац и мајка,
„Јер је чедо рода господскога,
„Немањића крви и колена,
„А вила га дахом задојила.“ 80
Кад то зачу силни цар Степане,
Мисли царе што ће и како ће;
Све мислио, на једно смислио,
Па дозивље Тодора везира
И овако њему проговара:
„О Тодоре, мој мудри везире!
„Чу ли, слуго, што ми вила каже?
„Одседни-де од коња витеза,
„Те погледај оно чедо младо;
„Ако чедо буде мушка глава, 90
„Дај га мени на коња витеза,
„Послушаћу нагоркињу вилу.“
Тодор везир од коња одседе,
Те погледа оно чедо младо:
Беше чедо и мило и лепо,
Кô да га је вила породила

И вилинским млеком задојила;
Тако цару даде Бог једини,
Те је чедо било мушка глава;
Цар је лепо чедо прихватио 100
У скут десни коласте аздије,
Трипут га је лицем целивао.
Па га зави у мараму свил'ну
И метну га себи крај недарца:
„Благо мени до Бога вишњега!
„Бог ми даде изненада сина,
„Нерођена као и рођена,
„Нек ја имам своје чедо лепо,
„Нек ја имам за себе одмену.“
Па кретоше у Призрена града. 110

У то време обичај бијаше:
Кад господар откуд двору дође,
Не излази слуга ни слушкиња,
Господару коња да прихвати,
Већ госпођа која је у двору.
Ишетала царица Роксанда,
Сусрете их у мермер-авлији,
Под царем је коња прихватила,
Па беседи силном цар-Степану:
„Честит царе, добро нам дошао! 120
„Јеси л', царе, добро путовао?
„Јеси л' лепа лова уловио?“
Цар јој даде оно чедо мало,
А царица чедо прихватила,
У свилену убаву кецељу.
Царица се чеду зарадова,
Пољуби га и два и три пута:
„Благо мени до Бога милога!
„Лепшега ти лова и не тражим“.
Однесе га у господске дворе, 130
Прометну га кроз недарца свил'на,
Да б' се дете од срца назвало,
Окупа га и нанегова га;

Однеше га Аранђела цркви,
Окумише Тодора везира:
Крсти Тодор чедо мушку главу,
Од миља му даде име лепо,
Лепо име: Находе Лазаре.

Храни чедо царица Роксанда,
Храни чедо и негује лепо, 140
Како свака своје чедо мајка;
Расте дете Находе Лазаре:
Одрастао од петнаест лета,
Као друго од дваест година;
Ста се добра коња прихватати,
Добра коња и светла оружја.
А кад цару Бог и срећа даде,
Те он доби од срца порода,
А Уроша сина рођенога,
Тад је Урош уз Лазу одрасто, 150
Играо се игре свакојаке,
Лов ловио по гори зеленој.

Куд год иде царе господине,
Поред себе води и Лазара,
Поред себе, као киту цвећа;
Лазо њему од помоћи беше,
Што он рекне, и цар не прекрати;
Воли њега кô и сина свога,
Сина свога нејаког Уроша;
А служи га посинак Лазаре, 160
Служи цара као господара
И кô својег правог родитеља.

2.

Вино пије силни цар Степане
У Призрену, граду бијеломе,
Вино служи посинак Лазаре,
Па све цару чашу преслужује

И на цара криво погледује.
Царе пита посинка Лазара:
„Ој посинко, верна моја слуго!
„Што те питам, право да ми кажеш! 170
„Што ми чашу вином преслужујеш?
„Што л' на мене криво погледујеш?
„Или ти је коњиц олошао?
„Или ти је рухо остарело?
„Ил' ти мало големога блага?
„Шта ти мало у мојему двору?"
Њему вели веран слуга Лазо:
„Вољан буди, царе, не беседи!
„Кад ме питаш, право да ти кажем:
„Није мени коњиц олошао, 180
„Нити ми је рухо остарело,
„Нит' ми мало големога блага —
„Свега доста у твојему двору;
„Вољан буди, царе, на беседи!
„Кад ме питаш, право да ти кажем:
„У теб' доста младих витезова,
„Сви се они теби удворише,
„Све си момке, царе, иженио,
„Иженио млађе и старије;
„А ја, царе, твоја прва слуга, 190
„Ја се теби удворит' не могох,
„Мене, царе, не хте оженити
„За младости и лепоте моје, —
„То је мени данас најжалије."
Беседи му силни цар Степане:
„Ој Бога ми, посинко Лазаре!
„Ја не могу тебе оженити
„Макар којом у граду девојком,
„За те тражим госпођу девојку
„И за себе добра пријатеља, 200
„Који ће ми сести уз колено,
„Са којим ћу хладно пити вино.
„Но чу ли ме, верна слуго Лазо!
„Ја сам за те нашао девојку

„И за себе добра пријатеља
„У онога старог Југ-Богдана,
„Милу сеју девет Југовића,
„Баш Милицу, милу мезимицу;
„Но се Југу поменути не сме,
„Није ласно њему поменути, 210
„Јер је Богдан рода господскога,
„За находа неће дат' девојку.
„Но чу ли ме, верна моја слуго!
„Данас петак, а сутра субота,
„Прекосутра недељица светла,
„Поћи ћемо у лов у планину,
„Позваћемо старог Југ-Богдана,
„С њим ће поћи девет Југовића;
„Ти не иди у планину, Лазо,
„Но остани у беломе двору, 220
„Те готови господску вечеру.
„Кад дођемо из планине, Лазо,
„Ја ћу свраћат' Југа на вечеру,
„А ти свраћај девет Југовића;
„Кад седнемо за столове златне,
„Ти навали шећер и ракију
„И господску сваку ђаконију,
„Па донеси црвенику вино.
„Кад се хладна напијемо вина,
„О свачем ће Јуже беседити, 230
„Како царство, како ли војводе,
„Како који добар јунак јесте,
„И изнеће књиге цароставне,
„Да казује последње вријеме;
„Ти кад чујеш, верна слуго Лазо,
„А ти трчи на танану кулу,
„Те донеси ону чашу златну,
„Штоно сам је скоро куповао
„У беломе Варадину граду
„Од девојке младе кујунџике, 240
„За њу дао товар и по блага;
„Наслужи је црвенијем вином,

„Поклони је старом Југ-Богдану;
„Тада ће се Богдан замислити,
„Чим ће тебе, Лазо, даривати,
„А ја ћу му онда поменути
„За Милицу, ћерцу мезимицу“.

Прође петак и прође субота,
Рано дође и недеља светла,
Царе пође у лов у планину, 250
И позваше старог Југ-Богдана,
С Југом пође деце деветоро,
Отидоше у лов у планину;
Лов ловише по гори зеленој,
Ни добише, ни шта изгубише,
Но се своме повратише двору.
Далеко их Лазо угледао,
И преда њих хитро ишетао;
Царе свраћа Југа на вечеру,
Лазо свраћа девет Југовића. 260
Кад седоше за столове златне,
Уврх совре силни цар Степане,
А до њега стари Југ Богдане,
А до Југа девет Југовића,
Све то млађи ниже старијега,
Њима служи верна слуга Лазо;
Он навали шећер и ракију,
И господску сваку ђаконију,
Па донесе црвенику вино,
Те обреди и два и три пута. 270
Кад се хладна напојише вина,
О свачему сташе беседити;
Југ извади књиге цароставне,
Те казује последње вријеме:
„Видите ли, моја браћо красна!
„Видите ли како књига каже:
„Настануће последње вријеме,
„Нестати ће овце и пшенице,
„А у пољу и челе и цвета

„Кум ће кума по суду терати, 280
„А брат брата звати на мегдану.“

Кад то зачу верна слуга Лазо,
Он отрча на танану кулу,
Те донесе ону чашу златну,
Наслужи је црвенијем вином,
Поклони је старом Југ-Богдану;
Богдан прима златну купу вина,
Купу прима, а пити је неће,
Мисли Богдан, што ће и како ће,
Чиме ли ће даривати Лаза. 290
Југу вели девет Југовића:
„О наш бабо, стари Југ-Богдане:
„Што не пијеш златну купу вина,
„Штоно ти је поклонио Лазо?“
Вели њима стари Југ Богдане:
„Децо моја, девет Југовића!
„Ја ћу ласно пити купу вина,
„Него мислим, децо моја драга,
„Чиме ли ћу даривати Лаза.“
Њему вели деце деветоро: 300
„Ласно ћеш га даривати, бабо:
„У нас доста коња и сокола,
„У нас доста пера и калпака,
„У нас доста немерена блага.“
Тад говори силни цар Степане:
„Има Лазо коња и сокола,
„Лазо има пера и калпака,
„И у мене има доста блага,
„Да га троши, потрошит' не може —
„Лазо тога неће ниједнога; 310
„Ако ћете њега даривати,
„Подајте му Милицу девојку,
„Баш Милицу, милу мезимицу,
„Милу сеју девет Југовића.“
Кад то чуше девет Југовића,
Згледаше се један у другога,

Застиде се један од другога,
Поскочише на ноге лагане,
Потегоше маче коврдине,
На находа Лаза кидисаше; 320
А Лазо се хитар догодио,
Па побеже на танану кулу,
За собом је затворио врата,
Заклопио браву дубровачку;
Тад се браћа натраг повратише,
И на цара маче окретоше,
Да погубе цара у столици.
Моли им се стари Југ Богдане:
„Нете, синци, ако Бога знате!
„Нете своју огрешити душу; 330
„Ако данас цара погубите,
„На вама ће останути клетва,
„И на вама и на роду вашем;
„Почекајте, моја децо драга,
„Док извадим књиге цароставне,
„Да ја гледам, синци, у књигама,
„Је л' Милица Лазу суђеница.“
Књиге учи стари Југ Богдане,
Књиге учи, грозне сузе рони:
„Нете, децо, ако Бога знате! 340
„Књиге кажу да је наход Лазо
„Господскога рода и колена,
„На њему ће останути царство;
„Милица је Лази суђеница,
„Са њоме ће Лазо царовати.“

Кад видеше браћа Југовићи,
Што им веле књиге цароставне,
Сваки цару пољубио руку,
Па се моле силном цар-Степану:
„Прости, царе, молимо те лепо!“ 350
А када их царе опростио,
Тад дозваше посинка Лазара;
Лазо Југу пољубио руку,

И пољуби поочиму своме,
Поочиму, силном цар-Степану,
Њега љуби у скут и у руку,
А цар Лаза међу очи чарне,
Пољуби га и два и три пута,
Тад се царе маши у џепове,
Те извади хиљаду дуката, 360
И извади од злата јабуку,
У јабуци три камена драга,
Те их даде старом Југ-Богдану:
Обележје Милици девојци.
И Лаза је царе даривао:
Поклони му бијела Крушевца,
И у њему пребијеле дворе,
Да кнезује у Крушевцу равном,
Да кнезује и да господује.

3.

Поболе се српски цар Степане 370
У Призрену, месту питомоме,
Те болова по године дана,
Од Митрова до Ђурђева данка;
А кад било о Ђурђеву дану,
Цар дозивље сву српску господу,
И дозивље Вукашина краља,
Њему даје и круну и царство,
И даје му у аманет сина,
Милог сина, нејаког Уроша:
„О мој куме, Вукашине краљу! 380
„Аманет ти моја царевина,
„И аманет мој нејак Урошу,
„Царуј, куме, за седам година,
„Осме подај мојему Урошу.“
То говори, а с душом се бори,
То изусти, лаку душу пусти.
Вукашин је круну прихватио,
Царовао шеснаест година;

Кум неверни, проклета му душа!
Жудан круне и господства сјајна, 390
Он погуби нејака Уроша,
Погуби га, вера га убила!
Но и њему по земану дође:
Стратише га на Марици Турци,
Турци су му главу укинули,
А мутна га Марица однела.

Једно јутро, рано у недељу,
Састала се сва српска господа
На убаву на пољу Косову,
А код беле Грачанице цркве: 400
Састали се српски поглавари,
Састали се бани и жупани,
Сви кнезови и све војеводе
Из големе српске царевине;
Па у белу улегоше цркву,
Те у цркви служише јутрењу
И служише часну литурђију.
А када су службу саврши́ли,
И вас народ изиђе из цркве,
Изнесоше круну Степанову,
Те да виде, ко ће царовати, 410
На коме ће круна останути.
Збор зборише летњи дан до подне,
Ал' од збора вајде не бијаше,
Господа се сложит' не могоше,
Сваки своме нагињаше ћару:
Круну хоће Бранковићу Вуче,
Суродица силног цар-Степана,
А господар од Призрена града
И Косова поља широкога;
Круну хоће краљев сине Марко 420
Од Прилипа, града бијелога,
Јер му круну и бабо носио;
Круну хоће Драгаш и Костадин,
Поносита браћа од Кратова,

Шуревићи силног цар-Степана;
Круну хоће браћа Вој'новићи,
А сестрићи цара честитога;
Круну хоће Зећанине Балша;
Круну хоће краљ Стеван босански.
Међу њима од Крушевца Лазо, 430
Мучи Лазо, ништа не говори.
Господа се отимљу о царство,
Један вели: „Ја ћу царовати,
„На мене је круна останула“;
Други вели: „Није, нег' на мене“.
Ту господа заметнула кавгу,
Међ' собом се љуто завадише,
Убојите маче повадише.
Ал' беседи стари Југ Богдане:
„Што је вама, браћо моја драга? 440
„Што се данас обрукасте грдно,
„Што ли своју памет иштетисте?
„На кога сте, браћо, кидисали,
„На кога сте маче повадили?
„Није л', браћо, и грех и срамота,
„Да с' крвите кô душмани прави?
„Причувајте маче и деснице,
„Кад нам Турци у походе дођу;
„А доћи ће, мировати неће,
„Јера су се грдно посилили. 450
„Ја сам многе јаде претурио
„После смрти цара честитога,
„Гледао сам неслогу несрећну,
„Где раздире земљу на све стране,
„Брат на брата где се подигао,
„Где с' отимље о круну и царство,
„А Турци нам царство преузимљу:
„Потукоше Вукашина краља,
„Потукоше деспота Угљешу, 460
„Притискоше земље на крајини,
„Поробише, огњем попалише;
„А ви своје маче потржете,

„Да безумно у крв огрезнете
„Око круне и око господства!
„Све се бојим, дочекаћу тужан
„Горе јаде и невољу грдну.
„Но почујте, браћо моја драга!
„Не дајите умље за безумље,
„Не крв'те се, не грешите душе,
„Ваљаћете, браћо, један другом; 470
„Јер кад Турци на земљу нагрну,
„Што ће један без браће остале?
„Страдаћете кô Мрњавчевићи,
„Сатарити и себе и царство.
„О златну се круну отимате,
„А круна је другом намењена,
„Ниједан је од вас добит' неће.
„Дозовите протопоп-Недељка,
„У њега су књиге цароставне,
„Казаће вам, на коме је царство.“ 480

Послушаше старог Југ-Богдана,
Те дозваше протопоп-Недељка,
Да изнесе књиге цароставне,
Да им право по истини каже,
На коме је круна останула.
Узе књиге протопоп Недељко,
Изнесе их пред бијелу цркву,
Књиге гледа, овако говори:
„Чујете ли, господо ришћанска!
„Нећу вама говорити криво 490
„По атару, нити по господству,
„Већ по правди Бога истинога;
„Да ћу криво, ја од Бога не смем,
„Ни од светих Божјих угодника;
„Правда неће порушити душе,
„А кривда ће и тело и душу;
„Хоћу право, да бих погинуо:
„Књиге кажу: на Лазару царство.
„Ако ли се томе не верује,
„Ето вама круне Степанове, 500

„Ви узмите царску круну златну,
„Баците је небу под облаке,
„Да видимо, што нам права каже.“
Узе круну Бошњанине краљу,
Прекрсти се и два и три пута,
Пак је баци из деснице руке;
Оде круна небу у висине,
А када се натраг повратила,
Паде круна на Лазину главу.
И томе се краљу не верује, 510
Већ је трипут баца у облаке,
Сва три пута паде на Лазара;
Кад то виде сва српска господа,
На ино се њима не могаше,
Оставише круну на Лазару,
Да царује и да господује
У Крушевцу, граду бијеломе.

ПЕСМА ДРУГА

Како је Милоша Обилића вила задојила и цар Стефан нашао на планини. — Милош зида цркву у Пећерју и од виле сазнаје за своје родитеље.

1.

Састале се у облаку виле
Од истока, откуд греје сунце,
На јутру су добро ураниле,
Јарком сунцу окренуле лице,
У облаку коло ухватиле
И милене песме запевале:
„Јарко сунце огриј наше лице!
„Проспи своје по земљици зраке:
„Нек опане роса са горице,

„Нек процвате питоме ружице, 10
„Не прогучу тице голубице,
„Нек пробуде тиће голубиће,
„Нек полете по зеленој трави,
„Кано овце кад појаве јањце,
„Кô челице кад огреје сунце!“

Онда виле коло раскинуле,
Спустиле се у гору зелену
На врх Цера, крај воде студенца,
Где се хладне воде напојиле,
Своје бело умивале лице, 20
Пак седоше у зелену траву
Ту је девет сестреница младих
И десета вила Јерусавља,
На крило им наслонила главу,
Па јој кћери косу плетијаху;
Саплеле јој девет плетеница,
А све девет китом накитиле,
Дивном китом од дробна бисера,
Од бисера и драгог камења.
Док завика вила Јерусавља: 30
„Стан'те мало, моје кћери миле!
„Нешто ми се даде послушати
„У горици на зеленој трави,
„Нешто мечи, кано чедо лудо,
„Нешто блечи, кано јање младо:
„Ил' је мајка чедо оставила,
„Ил' је овца јање изгубила;
„Да идемо, да га обидемо.“
Поскочише сестренице виле,
А вели им вила Јерусавља: 40
„Почекајте, моје кћери миле,
„Да пошетам кроз зелену траву,
„Да ја видим шта се оно чује;
„Ако буде чедо од матере,
„Ја ћу лудо чедо прихватити,
„Прихватити и вама донети;

„Буде л' чедо млада мушка глава,
„Белим ћу га млеком задојити,
„Бог ће дати, па ће јунак бити;
„А буде ли то лепа девојка, 50
„Ми ћемо је себи прихватити,
„У планине велике носити,
„Обући јој крила и окриље,
„Пак ће бити нагоркиња вила".

Кад то рече вила Јерусавља,
Од земљице на ноге скочила,
Далеко је поље прегазила,
Док је мало чедо находила,
Па га узе на криоце бело;
Лудо чедо зборити не уме, 60
Већ на вилу очи отискује,
Завлачи јој у недарца руке;
А вила му дојке извадила,
Па је њега млада задојила;
Онда мило чедо загрлила,
Донесе га где 'но стоје виле;
А виле га намах прихватиле,
У бело га погледаше лице:
Беше чедо и мило и лепо,
Сија му се лице како сунце. 70
А виле га једва дочекаше,
Загрлише, па га пољубише.
Онда рече вила Анђелија:
„Мајко наша, вило Јерусавља!
„Је ли женска, ил' је мушка глава?"
А вели јој вила Јерусавља:
„Није женска, већ је мушка глава."
Тад говоре виле свеколике:
„Мајко наша, вило Јерусавља!
„Хоћемо ли чедо прихватити, 80
„Да носимо, да га одгојимо,
„Нек имамо свога брата мила,
„Мила брата, рођена јунака?"

А вели им вила Јерусавља:
„Не лудујте, моје кћери миле!
„Како бисте мајку уцвелиле,
„Када дође, да чедо не нађе,
„Пак да цвили кано кукавица
„И преврће кано ластавица?
„Ја ћу мало чедо задојити, 90
„На белом га крилу подгојити,
„Пак оставит' у зеленој трави,
„Нека стоји до два бела дана;
„А кад трећи дан осване бели,
„Ако чедо остане без мајке,
„Разавићу из облака крила,
„Спустићу се њему на травицу,
„У беле га прихватити руке.“

Таман они у тој речи беху,
Ал' ево ти једно ждребе мало, 100
Росу пије и ливаду пасе,
А све цичи, као соко сиви,
Ваља да је изгубило мајку.
Кад га виде вила Јерусавља,
Све мислила, на једно смислила,
Па узима чедо у нарамка,
Ухватила то малено ждребе,
Бисерли га седлом оседлала,
Ибришимли уздом зауздала
И на седло чедо посадила. 110
Док малено поцикнуло ждребе,
А полете по пољу зелену,
Право оде друму широкоме;
Украј друма по ливади хода,
Мало чедо на седалцу носа.
А вила се скрила за јелику,
Те да види, ко ће чеду доћи.
Мало време затим постајало,
Док ево ти славна цар-Степана,
А за њиме дванаест војвода. 120

Кад малено угледаше ждребе
И на њему оно чедо мало,
Тад војводе ждребе ухватише,
Доведоше славну цар-Степану.
Гледа царе оно чедо лудо,
Голему се чуду зачудио,
Те овако био говорио:
„Боже мили, чуда великога!
„Шта ја добих данас у планини!
„Не чудим се ждребету зелену, 130
„Већ се чудим детету малену,
„Где је њега оставила мајка!
„Однећу га моме белом двору,
„Прилика је да ће јунак бити.“
Узе царе чедо на криоце,
У беле га руке прихватио,
Загрлио, па га пољубио;
Однесе га до Призрена града.
У цркви је чедо покрстио
И лепо му име наденуо 140
Од милоште Милош Обилићу;
Па га храни као чедо своје,
Милује га на криоцу свил'ну.
Ал' да видиш цареве војводе,
Међу собом пак су беседили:
„Оно није Милош Обилићу,
„Већ је оно Милош Кобилићу,
„Јер је њега кобила родила
„И кобила млеком одојила,
„По планини нејачка носила; 150
„Он не има ни оца ни мајке“.
А то чуо славни цар Степане,
Па је њему врло мучно било,
Жао њему на своје војводе,
Ал' им не хте ништа говорити,
Већ Милоша грли и милује.

Ал' да видиш јада и невоље:
Није прошла ни година дана,

А премину славни цар Степане
У Призрену у беломе двору. 160
Пак да видиш дванаест војвода,
Колико се злобни учинили,
На Милоша криво погледаше,
Из царског га двора отурише,
Нек с' потуца по беломе свету.
Где несрећа, ту и среће има:
На Милоша нико с' не сажали,
Сажали се од Крушевца Лазо,
Однесе га своме белом двору,
Па Милоша храни и милује. 170
Брзо му се Милош подигао,
Кô танана израстао јела;
Играо се игре свакојаке,
Скаче скока, меће се џилита
Стрелом стрељa кроз прстен јабуку;
Стасао је Милош до коњица,
До коњица и светла оружја.
Кобила му ждребе ождребила,
Ождребила помамна Ждралина,
Каквог више у другога нема. 180
Стаде Милош миловати Ждрала,
Покрива га абаијом златном,
Све га вода и тамо и амо,
А грли га као брата свога.
Гледа њега славни цар Лазаре
Са чардака на тананој кули,
Па дозивље госпођу Милицу,
Те је њојзи тихо говорио:
„Вид' Милоша, млађана јунака!
„Ја бих рекô и бих се заклео, 190
„Да је Милош рода јуначкога,
„Да ће бити јунак на мегдану,
„Каквог мајка више родит' неће".

2.

Дворбу двори Обилић Милошу,
Двори Милош свога господара,

Господара славна цар-Лазара;
Ниско своју оборио главу,
У лицу је сетно, невесело,
Готове му сузе ударити.

Пита њега славни цар Лазаре: 200
„О Милошу, моја верна слуго!
„Нешто си ми сетан, невесео:
„Или ти је понестало блага?
„Или ти је служба отежала,
„Отежала у мојему двору?
„Или си се рода ужелео,
„Рода свога и огњишта свога?“
Проговора Обилић Милошу:
„Господине, славни цар-Лазаре!
„Није мени понестало блага; 210
„Доста блага у твојему двору,
„Да га харчим, похарчит' не могу;
„Нити ми је служба отежала
„Дворећ' тебе, славна господара;
„А од рода данас никог немам,
„Осем Бога и Ждралина мога,
„Ждралин ми је и отац и мајка,
„Бритка сабља братац и сестрица;
„Већ ми жао до Бога милога,
„Где ја своје не познајем мајке. 220
„Ишао сам по Поцерју равну,
„Где ми кажу бабово огњиште,
„Скитао сам по беломе свету,
„Кано пчела по медноме цвету,
„Тражио сам своју милу мајку,
„Да ме мила обрадује мајка, —
„Нигде мајци ни гласа ни трага.
„С тога сам ти данас невесео.
„Пак те молим и руку ти љубим,
„Пусти мене у Поцерје равно, 230
„Да ја градим у Поцерју цркву,
„А за здраље моје миле мајке,

„Ил' за здравље, ил' за душу њену“.
Кад то зачу славни царе Лазо,
Милошу је 'вако говорио:
„О Милошу, моја верна слуго!
„Како сутра бели дан осване,
„Ти појаши твојега Ждралина,
„Иди, синко, у Поцерје равно,
„И поведи Рада неимара, 240
„Нек састави до триста мајстора
„И до триста младих сараора,
„Нек ти граде у Поцерју цркву,
„А за здравље твоје миле мајке,
„Ил' за здравље, ил' за душу њену;
„Ја ћу њима мајсторију платит“.
Кад у јутру јутро освануло,
Освануло и сунце грануло,
Уранио Обилић Милошу,
Умио се и Богу молио, 250
Пак допаде до коња Ждралина,
Опреми га што боље могаше,
Ждралину се на рамена баци,
Отиште га од Крушевца бела,
Право оде у Поцерје равно.
Како Милош у Поцерје дође,
Саставио до триста мајстора
И до триста младих сараора,
И пред њима Рада неимара;
Цркву граде у Поцерју равну 260
У широку Долу Милошеву.
Кад свршише половину цркве,
Једно јутро Милош уранио,
Опрема се у Крушевац бели,
Да дотера на товаре блага,
Да га даде Раду неимару,
Нек мајсторим' мајсторију плати;
Да дотера вина и ракије,
Да напоји Рада неимара
И његово до триста мајстора 270

И до триста младих сараора.
Он допаде до коња Ждралина,
Пак се Ждралу на рамена баци,
А завика из грла белога:
„Збогом, брате, Раде неимаре!
„Ако Бог да, те вам опет дођем,
„И Бог даде, да вас здраво нађем,
„Дотераћу вина и ракије
„И донећу за харчива блага,
„Да ја вама мајсторију платим.“ 280
А вели му Раде неимаре,
И његово до триста мајстора:
„У добри час, Обилић Милошу!
„Здраво био, здраво путовао!
„Еда Бог да, да нам здраво дођеш!“
Па отале отиште Ждралина.

Језди Милош кроз гору зелену,
Из Поцерја на врх Цера дође.
Кад је био на Церу планини,
Јарко њега сунце огрејало, 290
А Ждралин му ожеднео љуто,
Па поцикну коњиц од мегдана,
А погледа и тамо и амо,
Неће л' хладне воде угледати.
Вели њему Обилић Милошу:
„Мој Ждралине, моје десно крило!
„Или си ми, Ждрале, ожеднео,
„Ил' си ми се уморио љуто?
„Брзо ћемо стићи до студенца,
„Где 'но има хлађана водица, 300
„Пак ћеш ми се, Ждрале, напојити,
„Напојити, лепо одморити.“
Па потера Ждрала кроз планину.
Докле дође до бистра студенца,
Ознојио себе и Ждралина;
Ту одјаха од коња Ждралина,
Скиде с њега узду позлаћену,
Напоји га воде из студенца,

Па га пусти у поље зелено,
Нека Ждралин по пољани пасе; 310
А он пође горици зеленој,
Онде седе у зелену траву
Под високом танковрхом јелом.
Докле Ждрале по пољани пасе,
Дотле Милош рујно пије вино;
А када се винца понапио,
Ту је њега санак преварио,
На десну се наслонио руку,
Па он заспа, као јање младо.

Ал' да видиш чуда изненада! 320
Састале се нагоркиње виле
Изнад Цера небу под облаком,
Из облака пале на планину,
На планину, крај воде студенца.
Ал' је Ждралин опазио виле,
Па поцикну као соко сиви,
Да пробуди свога господара.
Спава Милош, ни абера нема, 330
Тешко га је санак обрвао.
Док завика вила Јерусавља:
„Стан'те мало, моје кћери миле!
„Нешто ми се даде послушати
„Недалеко у гори зеленој,
„А код оне танковрхе јеле,
„Чини ми се, добар коњиц вришти;
„Да идемо, да га обидемо".
Кад то рече вила Јерусавља,
Од земљице на ноге скочила;
За њом девет кћери поскочише,
И зелено поље прелетеше; 340
Док дођоше танковрхој јели,
Савише се на јелове гране.
Ал' под јелом млађан јунак спава,
Спава Милош у зеленој трави,
Дијом дија, те гране савија.
То гледале нагоркиње виле,

Пак се виле чуду зачудиле
И овако младе говориле:
„Боже мили, да дивна јунака!
„Да дивнога стаса и образа, 350
„Канда га је вила породила
„И вилинским млеком задојила!“
Кад га виде вила Јерусавља,
Када виде Обилић Милоша,
Одмах позна свог посинка мила,
Кога 'но је млеком задојила,
Пак се сави са јелове гране,
Да пољуби Милоша јунака.
Стаде цика помамна Ждралина,
Ушим' стриже, а зубима гризе, 360
Примиче се Милошу јунаку,
Па поцикну и два и три пута,
Да пробуди свога господара.

Кад се Милош од сна пробудио,
На Ждралина коња погледао,
Па је њему 'вако говорио:
„Што је теби, мој витешки Ждрале!
„Што ли те је данас препануло?
„Ил' су вуци, ил' горски хајдуци?“
Па је Милош тихо беседио: 370
„Боже мио, да л' то санак био?
„Видео сам моју милу мајку,
„Где ме мајка на криоцу љуби.“
А вила му тихо говорила:
„Мој посинко, Милош Обилићу!
„Није санак, већ је јава жива,
„Ал' ја нисам твоја мила мајка,
„Већ помајка, вила Јерусавља.“
А кад Милош вилу угледао,
Препаде се, од земље скочио, 380
Дохвати се својега Ждралина,
Шћаше побећ' кроз гору зелену.
Ал' му вели нагоркиња вила:

„О Милошу, једна страшивице!
„Кога си се, болан, препануо?
„Зар од мене, од твоје помајке
„И од мојих младих девојака?
„Ја сам твоја по нароку мајка,
„Нерођена, кано и рођена,
„Мојим сам те млеком задојила 390
„И на моме крилу понијала,
„Кô и моје девет девојака,
„Девет вила, твојих посестрима.
„Ходи види твоје миле секе,
„Које су те често помињале
„И за здравље твоје упитале;
„Ходи њима, Милош Обилићу,
„Нека знају да брата имају.“
Кад то зачу Обилић Милошу,
Ту Милоша изеде срамота, 400
Па он свога поврати Ждралина.
Полетеше девет сестреница,
Дочекаше коња и јунака:
Једне добра коња прихватише,
Једне коња, а друге јунака,
Мила брата за бијеле руке,
Загрлише, па га пољубише,
Па га воде вили Јерусављи:
А Милош јој приступио руци,
Но му с' вила пољубит' не даде, 410
Већ Милоша рукам' загрлила,
Загрлила, па га пољубила
Уз образе са обадве стране,
А најпосле међу очи црне.

Кад седоше у зелену траву,
Све га дворе лијепе девојке,
Гледају га у јуначко лице,
Чуде му се стасу и образу.
Вели њему вила Јерусавља:
„Мој посинко, Милош Обилићу! 420

„Откад сам те малог задојила
„И на крилу своме миловала,
„Већ те више нисам ни видела,
„Тебе сам се, сине, ужелела.“
Нагоркињи Милош беседио:
„Хвала теби, вило Јерусавља!
„Хвала теби, као мојој мајци!
„Што си мене лепо миловала
„И твојијем млеком задојила,
„То ти никад заборавит' нећу, 430
„Ал' ти лако ни платит' не могу.
„Но чу ли ме, вило Јерусавља!
„Ја ни на што пожалит' не могу,
„Кô што жалим, и срце ме боли,
„Што ја своју не познајем мајку,
„Нити знадем, ко је мени бабо.
„Свуда скитам и за мајку питам,
„Ал' ми нико казат' не могаше;
„Пак ме једе туга и срамота,
„Што ја не знам ни оца ни мајке.“ 440
Тад Милошу вила говорила:
„Мој Милошу, мој посинко мили!
„У тебе је јуначко колено:
„Мајка ти је чобаница Јања
„Из Поцерја лијепа девојка,
„А бабо ти јунак Драгиловић,
„Верна слуга српског цар-Степана,
„Који 'но је храбро погинуо,
„Кад у Мачву Угри упадоше,
„Те пленише Мачву и Поцерје“. 450
Кад то зачу Обилић Милошу,
Од радости вилу загрлио:
„О хвала ти, нагоркиња вило!
„Сад ја знадем и оца и мајку,
„Пак је мени мило у срдашцу,
„Што ја нисам наход самохрани,
„Већ ми бабо јуначко колено,
„Који 'но је славно погинуо

„За својега цара честитога!
„Још ми реци, нагоркиња вило: 460
„Знаш ли, вило, где је моја мајка?“
Онда вила 'вако говорила:
„Почуј мене, Милош Обилићу!
„Кад си остô за бабом сирота
„На беломе материну крилу,
„Мој Милошу, од пола године,
„Мајка ти је добар сан уснила:
„Да т' изнесе на Цера планину
„И остави у зеленој трави,
„Не би ли те находиле виле, 470
„Не би ли те виле задојиле,
„Да јој будеш јунак од мегдана.
„Кад је мајка таки сан уснила,
„Ода сна се хитро пробудила,
„Узела те мајка у нарамка,
„Па изнела овде на планину,
„Положила у зелену траву,
„А набрала грана и бршљана,
„Наткрила ти твоје бело лице,
„Да ти сунце лица не опали; 480
„Пољубила, па те оставила,
„Онда сиђе у Поцерје равно.
„Ту сам тебе, сине, находила
„И мојијем млеком задојила“.
Све му каже, што је и како је,
И како га царе находио
И однео своме белом двору.
Пак му вила јоште говорила:
„А кад прође три године дана,
„Онда ти се мајка преудала 490
„За јунака Градињића Рада
„У Зворнику, граду бијеломе;
„Ал' не прође ни година дана.
„Онде њојзи суђен данак дође,
„Те премину твоја мила мајка«.
Кад то зачу Милош Обилићу,
Жао њему и срце га боли,

Сузе рони, а вили говори:
„О помајко, вило Јерусавља!
„Жао ми је, што ја мајке немам, 500
„Ал' ћу данас и то прежалити,
„Када знадем, што ја знао нисам,
„Ко ми био и отац и мајка.
Онда рече вила Јерусавља:
„Кћери моје, време нам је лету!
„Збогом остај, Милош' Обилићу!
„Збогом остај, мој посинко мили!
„Немој, сине, заборавит' на ме
„Ни на твоје девет посестрима".
Дигоше се нагоркиње виле. 510
Милош скочи на ноге лагане,
Пак помајци пољубио руку
И све девет вила загрлио,
Загрлио, па их пољубио,
Кано своје сестрице рођене;
Оне њега у бијело лице,
А најпосле међу очи чарне.
Тада виле разавише крила,
Одлетеше небу под облаке,
Одлетеше песме певајући, 520
Оста Милош за њим' гледајући.

Кад с' од чуда Милош повратио,
Прихвати се својега Ждралина,
Ждралину се на рамена баци,
Па удари низа Цер планину,
Право оде ка Крушевцу граду.
А кад Милош у Крушевац дође,
Све он цару по истини каже,
Шта је било, шта се догодило.
Ту остаде недељицу дана, 530
Натовари девет мазги блага
И дванаест вина и ракије,
Пак потера у Поцерје равно,
Докле дође Долу Милошеву.

Дочека га Раде неимаре
И његово до триста мајстора
И до триста младих сараора,
Па његову пољубише руку.
Ту је Милош цркву саградио,
Кад сагради, мајсторију плати, 540
Те остави себи задужбину,
А за душу своје миле мајке.

ПЕСМА ТРЕЋА

Бранковић се жени ћерком цара Лазара; његов долазак у Крушевац

Књигу пише Бранковићу Вуче
Од Призрена, града бијелога,
Па је шаље у Крушевац равни,
А на руке српском цар-Лазару,
У књизи га 'вако поздрављаше:
„Господине, славни цар-Лазаре!
„Чуо јесам где говоре људи,
„Да имадеш зелену градину,
„У градини мирисава цвећа,
„Понајвише питомих ружица; 10
„У тебе је ружа мирисава,
„А ја младо момче за кићење,
„Поклони му румену ружицу,
„Милу ћерцу, лијепу Марицу,
„Да се њоме китим и поносим.
„Ја не тражим паре ни динара,
„За девојку царскога мираза,
„Свега доста у мојему двору;
„Већ ја тражим за себе девојку
„И у цару добра пријатеља". 20

Књига паде Лази на колено;
Гледа царе књигу од Призрена,
Књигу гледа, па се осмехује:
Мила му је она шаровита,
Мио му је Бранковићу Вуче.
Поред њега царица Милица
Смерно седи, а тихо беседи:
„Господине, славни царе Лазо!
„Откуд теби добра књига дође,
„Те се на њу, царе, осмехујеш?“ 30
Вели њојзи српски цар Лазаре:
„Госпо моја, царице Милице!
„Књига јесте од Призрена града,
„Од витеза Бранковића Вука,
„Вуче тражи за себе девојку,
„Проси нашу милу ћерку Мару;
„Он не тражи паре ни динара,
„За девојку царскога мираза,
„Свега доста у његову двору;
„Пак ми реци, моја верна љубо, 40
„Хоћемо ли Мару поклонити,
„Поклонити Бранковићу Вуку?
„Бранковић је рода господскога,
„Господар је земље и градова,
„Вазда ј' био моме срцу мио;
„Ја бих њему Мару поклонио:
„Нек имадем мила зета свога,
„Мила зета од боја јунака,
„Ако мени буде до невоље,
„Да се мени у невољи нађе“. 50
Кад то зачу царица Милица,
Сузе рони, а Лази говори:
„Царе Лазо, мио господару!
„Мару просе краљеви и бани
„И просе је на гласу јунаци,
„Све по избор' бољи од бољега,
„А ти нађе Бранковића Вука,
„Да му своју милу ћерцу дадеш!

„Прођ' се, царе, Бранковића Вука,
„Прођи га се, очињег ти вида! 60
„Ту за Мару нема ђувегије,
„Ни за тебе добра пријатеља.
„Што ће теби несрећно колено,
„А колено Бранка, мрког вука,
„Који 'но је многом дојадио,
„Понајвише војводама храбрим
„У честита српског цар-Степана?
„Код толиких војевода славних,
„Над свима си Вука уздигао;
Остави му славни Призрен царски 70
„И остави богато Косово,
„Да кнезује и да господује!
„Данас Призрен и Косово равно,
„А сутра ће хтети и Крушевац,
„Пожелеће царску круну златну.
„Но чу ли ме, славни господару!
„Немој њему Мару поклонити,
„С њим се, Лазо, немој ородити,
„Јер Вук није од твоје прилике,
„Ни од твоје, ни од девојачке". 80

Кад Милицу Лазо саслушао,
Нимало му мило не бијаше,
На ино се њему не могаше,
Већ је своју послушао љубу,
Па је ситну књигу накитио,
Опреми је Бранковићу Вуку:
„Чу ли мене, Бранковићу Вуче!
„Ти не проси царице девојке,
„Нит' се мори, нит' купи сватова,
„Не могу ти Мару поклонити, 90
„Ниси, Вуче, од моје прилике,
„Ни од моје ни од девојачке."
А кад Вуку таква књига дође,
Намрди се, мило му не беше,
Књигу гледа, другу ситну пише,

Па је шаље српском цар-Лазару:
„Господине, славни цар-Лазаре!
„Не чудим се, што ми кћери не даш,
„Већ се чудим што онако кажеш,
„Да ја нисам од твоје прилике, 100
„Ни од твоје ни од девојачке!
„Добро знадеш да су Бранковићи
„Господскога рода и колена,
„Да у њима крвца тече царска,
„Царска крвца Немањића славних;
„Ја ти нисам незнана војвода,
„Већ господар од Призрена града,
„Од Дренице и од Метохије
„И Косова поља широкога.
„Но чу ли ме, славни царе Лазо! 110
„Твоја Мара — моја вереница!
„Кад смо летос на окупу били
„У пресветој Студеници цркви,
„Да се светом Краљу поклонимо
„И његове мошти целујемо:
„Мара ми је обележје дала,
„Босиока и мараму златну,
„А ја њојзи златан прстен с руке;
„Пак ми тврду веру заложила,
„Како мене преварити неће; 120
„Ако ли ми, царе, не верујеш,
„Поприпитај своју милу ћерку,
„Она ће ти по истини казат';
„Ако сам ти у том сакривио,
„Када сиђем у Крушевац равни,
„(А доћи ћу кроз петнаест дана),
„Баци мене на дно у тамницу,
„Чини са мном што је теби драго".

Кад је Лазо књигу прихватио
И видео што му књига каже, 130
Од земље је на ноге скочио,
Па похита кроз бијеле дворе,

Право оде Мари у одају;
А кад му је пољубила руку,
Овако је ћерци беседио:
„Кћери моја, кићена Марице!
‚Просиоци твоји додијаше,
‚Просећи те сваке недељице;
„Што те просе краљеви и бани
„И још многи на гласу јунаци, 140
„Том се, кћери, не бих зачудио,
‚Ал' ево ми ситна књига дође
‚Од онога Бранковића Вука;
‚Тебе Вуче проси за љубовцу,
‚Па у књизи грдно проговара:
„Да си њему обележје дала
„И веру му тврду заложила,
‚Како њега преварити нећеш!
‚Но чу ли ме, моја кћери мила!
„Остави се Бранковића Вука, 150
‚Није Вуче од твоје прилике;
‚Ти имадеш много просилаца,
‚Узми другог, кога теби драго.“
Ал' му вели кићена Марица:
„О мој бабо, славни цар-Лазаре!
„Зазор мени у те погледати,
„А камо ли о том говорити,
„Ал' ти морам право казивати:
„Што год има просилаца младих,
„Онаквога нема ниједнога, 160
„Кô сокола Бранковића Вука;
„Ја сам њему веру заложила,
„И нећу га, бабо, преварити:
„Ил' ћу њега, ил' нећу никога!
Ал' то чула госпођа Милица,
Намах својој кћери прискочила,
Па овако њојзи беседила:
„Кћери моја, Марице лијепа!
„Што то рече, да од Бога нађеш!
‚Ти си мајци вазда мила била, 170

„Ти ћеш своју послушати мајку:
„Код толиких просилаца красних,
„Што ће теби Бранковићу Вуче,
„Што ће теби несрећно колено?
„Боље ће те удомити мајка
„Ил' за краља, ил' витеза бана,
„Ил' за кога на гласу јунака.“
Ал' говори лијепа девојка:
„Мајко моја, царице Милице!
„Хвала теби на мајчину млеку, 180
„Ти си мене лепо миловала,
„Ал' те, мајко, послушат' не могу,
„Јер сам Вуку веру заложила;
„Ја ћу поћи за Бранковић' Вука,
„Ил' за њега, или ни за кога“.
Кад то зачу царица Милица,
Сузе рони, а кћери говори:
„Кћери моја, да од Бога нађеш!
„Ја сам ноћас ружан сан уснила,
„Видела сам срећу и несрећу: 190
„Где ти звезда на челу зас'јала,
„Засијала, брзо потамнела;
„Где те, кћери, вода понијела
„И у вртлог брзо однијела:
„Па се бојим, добро бити неће.
„Ако своју не послушаш мајку,
„Чини онда што је теби драго,
„Ја те више ни жалити нећу“.
Оде госпа сетна, невесела.
Но да видиш славног цар-Лазара! 200
Шарену је књигу накитио,
Па је шаље Бранковићу Вуку,
У књизи му 'вако говораше:
„Мио зете, Бранковићу Вуче!
„Купи свате, хајде по девојку,
„Купи свата колико ти драго,
„По девојку, кад је теби драго“.
А кад Вуче књигу прихватио,

Књигу гледа, па се осмехује,
Мила му је царска књига златна, 210
Још милија Марица девојка;
Па он скочи на ноге лагане,
Слуге зове, хитро наређује,
Да опреме дворе и подруме,
И припреме вино и ракију
И господску сваку ђаконију,
И све што им за свате ваљаде;
Па он стаде писат' књиге беле,
Књиге пише и купи сватове:
Кума куми Зећанина Балшу, 220
Старог свата Љутицу Богдана,
Два девера два Дејановића,
Костадина и Драгаша бана,
А војводу Краљевића Марка,
А чауше Војиновић' Мићу
И сокола Крилатицу Рељу.
Сваком Вуче поручује лепо,
Да поведе по избор сватова,
Да се свати што лепше оките:
Није шала — царска је девојка. 230

Собет чини славни цар Лазаре,
Собет чини и веселье гради
У леп данак, у свету недељу:
Он састави српске поглаваре,
Поглаваре и војводе царске,
Све јунаке и господичиће;
За готову совру заседоше,
Поседаше један до другога,
А све млађи ниже старијега,
Уврх совре славни цар Лазаре. 240
Потекоше слуге и слушкиње
Неко двори, неко госте служи,
Цара двори Обилић Милошу,
Красан јунак на овоме свету,
Верна слуга цара честитога.

Послужише многе ђаконије,
Из подрума изнесоше вино,
Рујно вино и ракију љуту,
Замећену и зашећерену.
А када се пива напојише, 250
О свачему славно беседише,
Понајвише о добру јунаштву:
Сви ми хвале Бошка Југовића,
Барјактара славног цар-Лазара,
А највише младога јунака,
Сив-сокола Обилић' Милоша,
Кога данас у свијету нема.
Многи веле и причају људи,
Да ј' Милоша вила породила
И вилинским млеком задојила, 260
Те је јунак срца змајевита;
Неки опет зларадице кажу,
Да ј' Милоша кобила родила,
А некаква сура бедевија,
Бедевија што ждријеби ждрале,
Па га нашли јутру у ерђели,
Те јунака зову Кобилићем.

Проговара славни цар Лазаре:
„Браћо моја, српске поглавице!
„Што сам данас собет учинио, 270
„На собету све вас сакупио
„У мојему двору бијеломе,
„То је, браћо, да вам се похвалим,
„Да вам данас своју радост кажем:
„У мене је велико весеље,
„Гозбу градим, милу ћерцу дајем:
„Ја сам, браћо, Мару обрекао,
„Обрекао Бранковићу Вуку,
„Девојка је срећу изабрала,
„А ја себи верна пријатеља; 280
„Сад нам ваља свадбу учинити
„И сватове китне дочекати.“

Кад то чула сва српска господа,
Неко цару честита весеље,
Неко хвали зета поносита,
Неко ћути, ништа не беседи;
Што бијаше по избор' јунака,
Нимало им мило не бијаше,
Што ће с' царе ородити с Вуком,
Пак погледа један у другога; 290
Ал' је тешко цара световати,
Тешко њему хатар покварити,
Те јунаци ником поникоше.
Не пониче Бошко Југовићу,
Већ овако цару проговара:
„Господине, славни цар-Лазаре!
„Зазор ми је тебе световати,
„А грехота истину не казат',
„Не замери, што ћу говорити:
„Што си Мару Вуку обрекао, 300
„То си, царе, грдно иштетио,
„Ту ти кћери среће бити неће;
„А што би је Вуку поклонио?
„Ил' за благо, или за јунаштво,
„Или зарад рода господскога?
„Или, царе, од страха каквога?
„Што би теби до богаства било,
„Кад у тебе небројено благо,
„Седам кула гроша и динара,
„Чиста сребра и жежена злата, 310
„Да га бројиш, избројит' не можеш;
„Ако ти је до јунаштва било,
„У нас има и бољих јунака,
„Који ће ти царевину бранит';
„Ако ти је до рода господског,
„У нас доста царских коленића
„И господе краљева и бана;
„Ако ли је из страха каквога,
„Док је теби ове ките лепе
„Соколова по избор јунака, 320

„Немаш, царе, рашта страховати,
„Нит' се бојат' Бранковића Вука.
„Бранковић је несрећно колено,
„Бранковић је наопаке ћуди,
„Слава му је свијест помрчала,
„А охолост душу отровала;
„Ту ти, царе, пријатеља нема,
„Већ ти кидај с Бранковићем Вуком,
„Кидај, царе, док је за времена!"
Кад то зачу славни цар Лазаре, 330
То је њему врло мучно било,
Па овако Бошку проговара:
„О мој шуро, Бошко Југовићу!
„Не чудим се твоме срцу живу,
„У јунака срце плаховито,
„Ал' се чудим, мој соколе сиви,
„Мудра глава што говори лудо!
„Ти ми кудиш Бранковића Вука
„И кудиш му рода племенита,
„А Вук ти је витез од старина, 340
„Од колена Немањића славних;
„Бранковић је мудар и јуначан,
„Он је мени узданица тврда,
„Он је вазда моје десно крило,
„Како досад, тако и одсада".
Срдит Бошко, па се намрдио,
Од земље је на ноге скочио,
А погледну Обилић' Милоша,
Пак остави цара и господу;
За њим Милош зорно погледао, 350
За Бошком би јунак поскочио,
Ал' је Милош верна царска слуга,
Пак се њему, брате, не пристоји
Остављати свога господара;
А поскочи Мусићу Степане,
Мио сестрић цара честитога,
За Бошком је Мусић пристануо;
Излегоше пред бијеле дворе;

Њима слуге коње изведоше,
Поседоше коње, погонише, 360
Погнаше их низ поље широко,
Отидоше у лов у планину:
Да не буду у цареву двору,
Када свати Вукови наиђу.

Мало време за дуго не било,
Док ево ти Бранковића Вука,
Води Вуче хиљаду сватова,
Доведе их царевоме двору;
А дивно су свати окићени,
У богато рухо одевени, 370
Све коњици чили и убојни,
Све јунаци хитри и весели.
Њима слуге коње прихватише,
Коње воде у топле подруме,
А сватове у цареве дворе.
Дочека их славни цар Лазаре,
Руке шире, у лице се љубе,
За јуначко питају се здравље;
Све војводе на ноге скочише,
И лијепо свате поздравише, 380
До себе им места учинише,
За готову совру заседоше.
Хитре слуге госте послужују
Свакојаким пивом и јестивом;
Како коме чаша долазила,
Сваки чашу лепо напијаше,
Око себе браћи наздрављаше,
А понајпре домаћину славном
И његову зету Бранковићу.
Гостише се три бијела дана. 390
Кад четврто јутро освануло,
И грануло на истоку сунце,
Повикаше кићени чауши:
„Хазурала, кито и сватови!
„Кратки данци, а дуги конаци,

„Далеко је нама путовати
„Од Крушевца до Призрена града“.
Тад изиђе славни цар Лазаре
И изведе кићену Марицу,
И изнесе господске дарове; 400
Све сватове Лазо даривао,
Ког јаглуком, кога бошчалуком,
Куму даде од злата кошуљу,
Старом свату од злата синију,
А војводи од злата јабуку,
Чаушима копља коштунице,
Деверима сабље оковане,
Још им даде невесту девојку.
Дигоше се кићени сватови,
Појездише здраво и весело 410
Од бијела Лазарева двора;
Лепо их је царе испратио
И са њиме господа остала,
Само нема Бошка ни Мусића,
Не стигоше из лова јуначког;
Нити има царице Милице,
Брижна оста у бијелу двору
Ронећ' грозне сузе низ образе.
Оде Вуче, одведе девојку.

*

Није прошла ни година дана, 420
Ал' да видиш Бранковића Вука,
Он дозива своју верну љубу,
Пак овако њојзи проговара:
„Љубо моја, кићена Марице!
„У твог баба, славног цар-Лазара,
„Кажу мени, има доста блага:
„У њега је седам кула блага,
„Четири су блага бијелога,
„А три куле жутијех дуката;
„Може ли нам једна допанути 430
„Од мираза твоје бабовине?“

А вели му кићена Марица:
„О мој Вуче, мио господару!
„Истина је што казују људи:
„У мог баба немерено благо,
„Седам кула жеженога злата,
„Све динара и дуката жутих;
„Већ ако ћеш мене послушати,
„Ласно ће ти благо допанути:
„Да идемо мојој бабовини. 440
„Ја сам бабу вазда мила била,
„Пазио ме кано мезимицу,
„А китио кано голубицу;
„И тебе ће лепо дочекати
„И бијеле саградити дворе,
„Даће теби блага и господства,
„Да благујеш и да господујеш
„Поред њега, и боље од њега.
„Код баба су многе поглавице,
„Што чувају хазну у Крушевцу; 450
„Код њега је Обилић Милошу,
„Млади јунак ока соколова,
„Верна слуга цара честитога;
„Ал' се за то немој забринути;
„Када дођеш у Крушевац равни
„И заседнеш бабу уз колено,
„Моћи ћеш их све узет' под руку
„И добити од ризнице кључе“.

То је Вуче једва дочекао,
Па не часи часа ниједнога, 460
Већ нагони своју верну љубу,
Те је ситну књигу накитила,
Па је шаље миломе бабајку:
„О мој бабо, славни цар-Лазаре!
„Ево прође годиница дана,
„Откако си мене удомио,
„А добро си мене удомио:
„Бранковић је господско колено,

„Лепо ми је у његову двору,
„Свега доста, свега изобиља, 470
„А пази ме кано киту цвећа.
„Ал' ме почуј, мој мили бабајко!
„Овде ј' лепо, код тебе још лепше:
„Тебе сам се, бабо, ужелела,
„Тебе, бабо, и милости твоје,
„И твојега двора бијелога.
„Још ме почуј, мој милосни бабо!
„Одавно си мене удомио,
„Мираза ми ниси намирио;
„Не тражим ти земље и градова, 480
„Нити тражим на товаре блага,
„Свега тога у Вука имаде;
„Али немам бабова ми двора,
„Ни у двору твога добра, бабо;
„Већ ми кулу покрај своје гради,
„Да ја теби у Крушевац дођем;
„Ту имаде моје бабовине,
„Нека знадем да баба имадем".

А кад Лази књига допанула,
Књигу гледа, намах другу пише, 490
Па је шаље Бранковића љуби:
„Кћери моја, Бранковића љубо!
„Хајде к мени, кад год ти је драго,
„И доведи мила зета мога,
„Зета мила, Бранковића Вука;
„Лепу ћу вам кулу саградити
„Поред моје, и лепшу од моје;
„Кад си била у оца девојка,
„Лепо те је бабо миловао,
„Ни данас те отурити неће; 500
„А кад дође Бранковићу Вуче,
„Код дванаест мојих војевода
„Седеће ми први уз колено,
„Даћу њему Крушевац под руку,
„Пак вам онда лоше бити неће.

„Хајте к мени, кад год вам је драго“.
То је Вуче једва дочекао,
Па не прође ни недеља дана,
Опремише што за пут ваљаде
И одоше у Крушевац равни, 510
Отидоше у тазбину царску.

ПЕСМА ЧЕТВРТА

Лаз цара Лазара. Милош Обилић и змај од Јастребца. Милош постаје војвода.

Уранио српски цар Лазаре,
Уранио у свету недељу,
Па он иде пребијелој цркви
Са слугама и са војводама,
Да саслуша свету литурђију,
Да се моли Богу истиноме
За дом царски и за своје здравље.
А када се литурђија сврши,
Вратише се на бијелу кулу,
Заседоше за трпезу златну, 10
Јестива се они прихватише
И рујнога напојише вина.

А када се винца напојише,
Проговара славни цар Лазаре:
„Браћо моја, српске војеводе!
„Давно нисмо по лову ходили,
„Лов ловили по гори зеленој,
„А ја сам се веће зажелео
„Јуначкога лова из планине:
„Или срне, ил' кошуте мудре, 20
„Ил' јелена рога повијена.

„Ако Бог да и лијепо време,
„Сутра ћемо у Јастреб-планину,
„Те потражит' лова планинскога;
„Рано ћемо, браћо, подранити
„Прије зоре и бијела дана;
„Повешћемо хрте и огаре
„И понети соколове сиве,
„Да ми добра лова уловимо.
„А мој шуро, Бошко Југовићу, 30
„Тебе хвале, да си јунак добар,
„Да си бољи од Милоша мога
„У јуначком лову и мегдану;
„Ма не видех твојега јунаштва:
„Нит' улови срне ни кошуте,
„Нит' доведе роба ни робиње,
„Нит' донесе одсечене главе.
„Но, мој Бошко, мој соколе сиви!
„Ласно ти је у Крушевцу равном
„На ледини односит' мегдане 40
„Ил' у трку, ил' скоку јуначком,
„Ил' стрељати кроз прстен јабуку:
„Да те видим, мој соколе сиви!
„У јуначком лову у планини,
„Да те видим, што ћеш уловити!"
То је Бошку врло мучно било,
Зазор му је таква ријеч царска,
Ма се њему на ино не може,
У млађега поговора нема,
Те он ћути, ништа не беседи. 50
Ту седели, рујно вино пили,
Па и тамну ноћцу преноћили.

Кад у јутру јутро освануло,
Подранио славни царе Лазо
Прије зоре и бијела дана,
Умио се и Богу молио,
Па се за лов царе опремио;
Око њега слуге и војводе,

Опремају хрте и огаре,
И јуначке соколове сиве; 60
Уз цара је Бранковићу Вуче
И таст мио стари Југ Богдане
И његово деце деветоро;
Уз цара је верна слуга царска,
Млади јунак Обилић Милошу.
А када се за лов опремише,
Појахаше коње виловите,
Одјездише у гору зелену.

Кад су дошли под Јастреб-планину,
Разапеше на ледини чадор; 70
Под чадором цар се одморио,
Па је њима 'вако беседио:
„Хајте сада, моја браћо драга!
„Хајде и ти, тасте Југ-Богдане,
„Поведи-де децу свуколику,
„Потеците у лов у планину,
„Потражите зелено језеро,
„Где силази јелен и кошута,
„Да с' напију хлађане водице;
„Нек окуша Бошко срећу лепу, 80
„Нек улови, што сам пожелео;
„А Милош ће овде останути,
„Да свог цара под чадором чува.“

Дигоше се у лов у планину.
Кад су били врху на планини,
Угледаше зелено језеро,
Крај језера они застадоше.

Проговара Бошко Југовићу:
„Хајде, бабо, и ти зете Вуче,
„И ви други, слуге и војводе, 90
„Заходите Јастребац планину,
„Упустите хрте и огаре,
„Захајкајте брда и долине;

„Ја ћу овде остат' код језера
„Са Војином, братом млађанијем,
„Да чекамо срну ил' кошуту,
„Ил' јелена рога повијена;
„Ви нагон'те, а ја ћу стрељати:
„Мој је мегдан и лов са планине.“
Оде Богдан и са њиме Вуче, 100
Одведоше дружину осталу,
Заходише Јастребац планину,
Напустише хрте и огаре,
Захајкаше брда и долине,
Узбуни се гора и планина.

Но да видиш чуда изненада!
Кад хајкачи гору узбунише,
Поплаши се змају од Јастрепца,
Пак долете зелену језеру,
Крај језера у траву пануо, 110
Око себе сипље огањ живи,
Сва се гора од огња зас'јала;
Огњем пали, а оком погледа,
Не би л' кога онде сагледао,
Не би ли га огњем сажегао;
А кад никог згледат' не могаше,
Скиде своја крила и окриље,
Остави их у зелену траву,
Пак се стаде у језеру купат'.
А гледа га Бошко Југовићу 120
Испод јеле са зелене траве.
Гледа млада и лепа јунака,
Па му живо срце заиграло:
Лаком Бошко на змаја огњеног,
На дивнога лова из планине,
Да се може цару похвалити
И осталој свој господи редом,
Каквога је лова уловио;
Запе стрелу за златну тетиву,
Да устрели змаја у језеру; 130

Добра срећа змаја послужила:
Прелете му стрела више главе.
Кад то виде љути змај огњени,
Намах скочи у зелену траву,
На се баци крила и окриље,
Подиже се над зеленом травом,
Па се спусти под зелену јелу,
Те на Бошка јуриш учинио.
Кад се Бошко виде на невољи,
Брже зграби копље убојито, 140
Да с' од змаја огњенога брани;
Змај му копље руком саломио,
А Бошка је љуто обранио,
Па одлете у Јастреб-планину.
Оста Бошко под зеленом јелом
Вијући се у ранама љутим,
А крај њега млађани Војине
Сузе рони, а ране превија.

Мало затим време постајало,
Док ево ти старог Југ-Богдана 150
И остале све господе редом;
Па је Богдан сетан, невесео,
Где 'но нису лова уловили,
А јунаци љутити и мрачни,
Као да ће погубити главе.
Срдит викну старац Југ Богдане:
„Где сте, децо, не било вас мајци!
„Што чините, те лов не ловите?
„Су чим ћемо пред цара изићи?“
А вели му млађани Војине: 160
„О мој бабо, зло смо уловили!
„Бошко нам је рана допануо,
„Обрани га змај огњени љути.“
Све му каже, што је и како је.
Богдану је врло мучно било,
Кад угледа Бошка рањенога,
Ма он ћути, ништа не говори;

Подиже га са зелене траве,
На добра га коња посадио,
Поведе га цареву чадору. 170
  То је Вуче једва дочекао,
Па он плетке зларадице смишља,
Како 'но ће Југа задобити
И Милоша цару облагати,
Да га царе уклони из двора;
Пак Богдану 'вако говорио:
„Пријатељу, стари Југ-Богдане!
„Ово ј' Бошку са Милоша било,
„Те од змаја пострадао љуто,
„Јера Милош цара научио, 180
„Да му Бошко лови по планини,
„Где 'но има змаја опакога.
„Кад будемо цару под чадором,
„Нит' му с' клањај, нит Бога називај,
„Нит' му седај уз десно колено,
„Већ ти ишти од цара Лазара,
„Да Милоша уклони из двора,
„Ил' га баци на дно у тамницу;
„У том ћу ти од помоћи бити;
„Цар ће тебе, Јуже, послушати.“ 190

  Далеко их царе опазио,
Пред господу ближе ишетао;
Сви се цару смерно поклонише,
Само неће старац Југ Богдане,
Нити хоће Бранковићу Вуче:
Покрај цара оба пролазише,
Милога му Бога не назваше.
  То је цару врло жао било,
Па говори тасту Југ-Богдану:
„Што је теби, о мој тасте мио? 200
„Рашта си се, Јуже, наљутио
„И суморно чело намрдио?
„Што је теби царе сакривио,
„Да му милог Бога не називаш?“

Ал' говори стари Југ Богдане:
„Чу ли мене, зете цар-Лазаре!
„Ти отерај Обилић' Милоша,
„Ил' га баци на дно у тамницу,
„Ил' ћемо те сви ми оставити;
„Милош ми је много сакривио: 210
„Рад' њега си Бошка покудио
„И послао змају у чељусти,
„Те је грдних допануо рана,
„Умал' своју не изгуби главу".
А кад царе Југа саслушао,
Мучно му је, и жао му било:
Мучно му је таста не слушати,
Не слушати, Југа расрдити;
А жао му сокола Милоша,
Жао му је своје верне слуге, 220
Какве више у другога нема.
Све мислио, на једно смислио,
Па дозива Обилић' Милоша
И овако њему проговара:
„О Милошу, моја верна слуго!
„Хајде пођи у лов у планину,
„Улови ми лова бар једнога :
„Срамота је поломити стреле,
„А не донет' лова из планине;
„Пођи, сине, кроз гору зелену 230
„И потражи зелено језеро,
„Где силази јелен и кошута,
„Улови ми што сам пожелео".
То је Милош једва дочекао,
Жељан био лова планинскога,
Па он моли цара господина,
Да му даде Топлицу Милана,
Јер је тешко ловит' без дружине;
А вели му царе господине:
„Ето теби Топлице Милана, 240
„Нека би вам добра срећа била!"
А Милош се цару поклонио

И његову пољубио руку,
Па он викну Топлицу Милана:
Опремише коње, појахаше,
И одоше у лов у планину.

Кад дођоше зелену језеру,
Своје добре коње одседоше,
Под танану јелу заседоше,
Па чекају срну ил' кошуту, 250
Ил' јелена рога повијена.
Тако мало време постајало,
Док ево ти змаја огњенога,
Сва се гора од змаја зас'јала;
Па он паде у зелену траву,
Оком стреља, а пламеном пали,
Не би л' јунак кога сагледао,
Не би ли га огњем сажегао;
Кад никога згледат' не могаше,
Скиде своја крила и окриље, 260
Остави их у зеленој трави,
Пак се стаде купат' у језеру.
Опази га Топлица Милане,
Па дохвати од челика стрелу,
Запе стрелу за златну тетиву,
Да устрели змаја у језеру.
Ал' му Милош руку прихватио:
„Не, Милане, мио побратиме!
„Немој стрељат' онаква јунака!"
Па му узе од челика стрелу. 270
Тад се Милош привукао трави,
Узе змају крила и окриље,
Пак се врати под танану јелу.
Окупа се змају у језеру,
Па искочи у зелену траву,
Тражи своја крила и окриље;
А кад виде да му крила нема,
Препаде се љути змај огњени,
Па он викну, сва планина јекну:

„Богом брате, Обилић' Милошу! 280
„Братимим те данас и до века:
„Камо моја крила и окриље?
„До тебе их нико узô није;
„Ко би други змају досадио,
„Ко са змајем шалу заметнуо?
„Дај, Милошу, крила и окриље,
„А немој ме погубити млада,
„Ти си вазда добар јунак био.“
Вели њему Обилић Милошу:
„Побратиме, змају од Јастрепца! 290
„Ходи к мени под танану јелу,
„Да се хладна напијемо вина,
„За јуначко упитамо здравље,
„Вратићу ти крила и окриље.“
А кад нага угледа јунака,
Скиде своју коласту аздију,
Па је баци змају до језера:
„Огрни се, драги побратиме,
„Огрни се, под јелику дођи.“
Змај огрну коласту аздију, 300
Па он дође под танану јелу;
Пред њим Милош на ноге скочио,
И с њиме се братски пољубио,
Крај себе му место учинио,
Па стадоше рујно пити вино.
Тад Милану Милош говорио:
„Узми, побро, крила и окриље,
„Однеси их цару и господи,
„Нека виде што сам уловио:
„Баш огњеног змаја од Јастрепца, 310
„Који 'но је Бошка обранио;
„Али, брате, за живота твога,
„Немој дават' крила и окриље,
„Никоме их немој дат' у руке,
„Ни Лазару, нашем господару;
„Јаши мога Ждрала од мегдана,
„Од Ждралина бржег коња нема;

„А пази га, драги побратиме,
„Пази Ждрала кô очи у глави,
„Јер је Ждралин моје десно крило.“ 320
А Милан је побру послушао,
Па он узе крила и окриље,
Јахну Ждрала, оде низ планину.

Када Милан под планину сиђе,
Угледа га царе под чадором,
Па поскочи од земље на ноге,
И похита у сусрет Милану:
„О Милане, моја верна слуго!
„Где си, болан, побру оставио?
„Да га ниси, сине, изгубио? 330
„Да га није змају погубио?“
Вели њему Топлица Милане:
„Господине, славни цар-Лазаре!
„Милош ти је крај воде језера
„Шестокрила змаја уловио;
„Ево гледај крила и окриље.“
Гледа царе, па се чуду чуди;
А када их царе разгледао,
Милан узе крила и окриље,
Па потера Ждрала у планину. 340
За њим виче стари Југ Богдане:
„Стан' почекај, Топлица Милане,
„Дај да видим крила и окриље,
„Да ја видим су чим змај полеће.“
Ал' се Милан ни осврнут' неће,
Већ нагони Ждрала уз планину.
Брзо Милан своме побри дође,
Даде њему крила и окриље,
Милош даде змају од Јастрепца.
Ја какав је змају од Јастрепца! 350
Кад се својих добавио крила,
Начини се гуја шаровита
Су шест крила од пламена жива,
Па Милошу 'вако проговара:

„Хвала теби, мио побратиме!
„Живот си ми данас поклонио
„И јуначку веру утврдио;
„Ако теби до невоље дође,
„Знај, да имаш верног побратима,
„Побратима змаја од Јастрепца, 360
„Који ће ти бити у помоћи.“
Ту се побре братски загрлише,
Загрлише, пак се пољубише;
Змај одлете у Јастреб-планину,
Милош с побром оста под јеликом.
Ту су побре ноћцу заноћиле.
А кад зора зарудела била,
Поведоше хрте и огаре,
Да потраже лова по планини;
Док угледа Милош на пропланку, 370
Где се игра јелен и кошута
На ледини по зеленој трави;
Намах они стреле оборише
И обадва лова уловише:
Милан згоди танану кошуту,
Јунак Милош лијепа јелена,
Баш јелена рога повијена;
На добре их коње узвалише,
Па одоше гором певајући.

Кад дођоше цареву чадору, 380
Цареве их слуге дочекаше
И под њима коње прихватише;
Милош оде цару под чадора,
Његову је руку пољубио,
Цар Милоша у чело јуначко,
Па је њему место учинио,
Посади га себи уз колено.
Вели царе свој српској господи:
„О војводе, браћо моја драга!
„Видесте ли Обилић' Милоша, 390
„Шта учини моја слуга верна?

„Он улови змаја огњенога
„И донесе лова планинскога!
„Та Милош је вазда јунак био,
„Ил' у боју, или на мегдану,
„Ил' витешком лову у планини;
„Милош нам је перјаница златна,
„Над Милошем не има јунака
„У свој нашој царевини лепој!“
Тад Милоша царе загрлио 400
И војводом њега учинио,
Да је одсад војевода царска;
Пак извади од злата челенку,
Те је даде војводи Милошу:
„Носи, сине, подичи се њоме!“
Сва господа цару захвалише,
И Милоша дивно похвалише,
Само ћути Бранковићу Вуче,
Нимало му мило не бијаше.
Ал' говори старац Југ Богдане: 410
„О Милошу, наша дико лепа!
„Оди, сине, да се загрлимо;
„Прости мени, наш соколе сиви,
„Ако сам те штогод наљутио;
„Бошко ми је витешко колено,
„Вазда био моме срцу мио,
„Но ти си ми од свих одвојио,
„Ти си наша узданица лепа,
„Нада тобом не има јунака!“
Милош Југу пољубио руку, 420
А Југ њега својски загрлио,
У чело га трипут пољубио.
У то царе повика на слуге:
Потекоше, коње опремише,
Пак сви добре коње појахаше,
Кретоше се ка Крушевцу равном,
Одјездише здраво и весело.

ПЕСМА ПЕТА

Милош Обилић и Вукосава, кћи цара Лазара. Милош умирује Браничево и Кучево. Милошева женидба.

Уранила Вукосава млада,
Мила ћерка српског цар-Лазара,
У Крушевцу на бијелој кули;
Кад с' умила и Богу молила,
Рујна зора лице помолила,
Пошетала Вукосава млада,
Хитро шеће низ танану кулу,
Пак се спусти у нову градину,
Да роснога узабере цвећа.

Сунце јарко на исток излегло 10
И просуло своје зраке сјајне,
Обасјало у Крушевцу дворе,
Огрејало сву градину лепу;
А мирис се по градини шири
Од убава цвећа шаренога,
Ту цвркућу птичице у жбуњу,
Славуј пева на зеленој грани,
Све ту дише миљем и обиљем.
По градини, кано бела вила,
Лако шеће Вукосава млада, 20
Цвеће бере, а танко попева,
Весело јој срце у грудима.
Ја каква је Вукосава млада!
Витка стаса и танана струка,
Низ леђа јој дуге плетенице,
А образи румене ружице,
Лепоте јој надалеко нема.
Ма да цура и од себе дивна,
На њојзи је господско одело,
Што девојци подносило дивно: 30
На њој јесу три дивна кавада,

Два од свиле, трећи од кадиве,
Сва три китно опточена златом;
На рукама бурме и прстење,
На ногама злаћене папуче;
Пак да видиш грло у девојке!
Под грлом јој три низа ђердана:
Један ђердан црвена мерџана,
Други ђердан ситнога бисера,
Трећи ђердан од сувога злата; 40
Грло бело, шарени ђердани,
И то њојзи подносило дивно.
А када је понабрала цвећа,
Пуна недра мирисавих ружа,
Поскочила као лака срна,
Право дође двору бијеломе.

Ал' ево ти среће изненада!
К њој доходи млађани јуначе,
Соко сиви Обилић Милошу.
Свако јутро пре јаркога сунца 50
Рано рани Милош кроз градину,
Те он носи своје соколове,
Да их пушта у гору зелену,
Да их учи лову по горици.
Виде Милош Вукосаву младу,
Па јој Божју помоћ називао:
„Божја помоћ, царице девојко!
„Што си тако рано уранила?“
Кад га виде Вукосава млада,
Живо јој је срце заиграло, 60
Запламтеше румени образи,
Закуцаше сићани ђердани.
У Милоша млађана јунака
Одавно се цура загледала,
А Милоша у свијету нема,
Нит' га има по срцу јуначком,
Нит' по стасу, нити по образу,
Баш је лепши од сваке девојке!

Она њему Бога прихватила,
Па извади ружу из недара, 70
Поклони је војводи Милошу;
Пак одшета бијеломе двору.

То гледала мила сеја Мара,
Верна љуба Бранковића Вука,
Па дозива свога господара
И овако њему проговара:
„Гледај секе, Вукосаве младе,
„Где с Милошем сека ашикује!
„Милош ће је младу преварити
„И бијело обљубити лице; 80
„Већ ти, Вуче, часа не почаси
„Право иди нашему бабајку,
„Све му кажи што је и како је;
„А ја идем својој милој мајци:
„Нека знају, док је за времена.“

Што рекоше, то и учинише,
Са змијом се гуја удружила:
Мара оде царици Милици,
А Бранковић тасту цар-Лазару.
Мара мајци све по реду каже, 90
И што јесте и што није било,
Ал' јој мајка не да говорити:
„Иди збогом, моја кћери мила!
„Где ти збориш, што бити не може!
„Сеја ти је честито колено,
„Никад мајку постидети неће,
„А Обилић соја јуначкога,
„И у себи чиста срца свога,
„Невере нам учинити неће.“
Ал' да видиш Бранковића Вука, 100
Како цару опада Милоша:
„Мио тасте, славни царе Лазо!
„Да ти видиш војводу Милоша,
„А Милоша једног неверника,

„Где ти, царе, о срамоти ради!
„Јутрос ти је био у градини,
„С Вукосавом Милош ашикује
„И лице јој пребијело љуби!
„Милош ти је гуја неверничка,
„Свом ће цару учинит' неверу; 110
„А зетом га не мо'ш учинити,
„Јер је Милош рода говедарског,
„Кобила га млеком задојила,
„Не може ти сести уз колено,
„Нити с тобом рујно пити вино."
Плану царе кано огањ живи,
Поверова Бранковићу Вуку,
Па овако срдит проговара:
„Гле Милоша, грдног неверника,
„Где свом цару о невери ради!
„До себе сам њега подигнуо 120
„И војводом царском учинио,
„Поставих га себи уз колено,
„Поверих му и себе и дворе,
„А он мени о срамоти ради!
„Нисам знао, шта крај срца чувам:
„Храним гују у недрима царским,
„Да ме гуја за срце уједе!
„А тако ми Бога истинога!
„Бацићу га на дно у тамницу,
„У тамници њега погубити, 130
„Нека гује у животу нема!
То говори, пак се чуду чуди,
Јад га мори, а душа га боли,
Из ока му суза провирује,
На груди му камен пао сињи:
Та Милош је јунак над јунаком,
Вазда био своме цуру мио,
Пак му мучно и жао му било,
Погубити таквога јунака;
Ма се њему на ино не може, 140
Ријеч рече Бранковићу Вуку,

Пак сад Милош погинути мора.
То дочула царица Милица,
Намах она цару похитала,
Моли цара и руку му љуби,
Сузе рони, овако говори:
„Немој, Лазо, живота ти твога!
„Кад погубиш најбољег јунака,
„Каквог више у свијету нема,
„Шта ће рећи војводе остале? 150
„Чудиће се свих седам краљева,
„Да што ради српски цар Лазаре!
„Немој своје погубити слуге,
„Немој своје огрешити душе:
„Није теби Милош сакривио,
„Невере ти није учинио;
„У Милоша срце племенито,
„Вазда ти је верна слуга био,
„Невере ти учинити неће“.
А кад виде царица Милица, 160
Где се царе не да умолити,
Овако је њему беседила:
„Кад му, царе, опростити нећеш,
„Нек погине као верна слуга,
„Нико теби замерити неће:
„Пошљи њега у земље одметне,
„У Кучево и у Браничево,
„Што 'но су се љуто одметнуле,
„Не дају ти данка ни харача;
„Кога год си тамо оправио, 170
„Оправио и власти му дао,
„Да ти земље под руку окрене,
„Већ се никад амо не поврати;
„Погибоше седам браћенаца,
„Браћенаца Бранковића Вука,
„Ни Милош се повратити неће“.

Ту је Лазо послушао љубу,
Па дозива војводу Милоша,

На Милоша криво погледује
И овако њему проговара: 180
„Слуго моја, војвода Милошу!
„Ти опремај себе и Ждралина,
„Ваљаће ти рано подранити,
„Ваљаће ти, слуго, путовати,
„Путовати у земље одметне,
„У Кучево и у Браничево:
„Да покупиш данке и хараче,
„Да ми земље под руку окренеш,
„Ма се своје не нанео главе.“
Не зна Милош што је и како је, 190
Пак се цару смерно поклонио,
Хоће цару да пољуби руку;
Не да царе своје беле руке,
Већ срдито њему проговара:
„Иди, слуго, земље ми умири!“
То Милошу врло чудно било,
Од цара се сетан повратио,
А срете га царица Милица,
Па Милошу тихо беседила:
„О Милошу, наша верна слуго! 200
„Ти се немој зато препанути,
„Што ћеш ићи у земље одметне:
„У њима су два јуначка бана,
„Који цару сакривили нису,
„Већ његови клети Бранковићи,
„Који 'но су земљи зулумћари;
„Од њих народ пропиштао љуто,
„И са њих се бани одметнуше,
„Не слушају заповеди царске;
„А тебе ће лепо дочекати, 210
„Бог ће дати, те ће добро бити.
„Већ чу ли ме, војвода Милошу!
„Када сутра бели дан осване,
„Ти изиђи пред цара Лазара,
„Нек ти књигу и оправу даде,
„И заишти до два побратима,

„Косанчића и Топлицу верног:
„Они су ти одважни и мудри,
„Са њима ћеш земље умирити
„И под руку цару окренути.“ 220

А кад сутра бели дан освану,
Уранио војвода Милошу,
Право оде цару у одају,
Пак заиска књигу и оправу
И заиска до два побратима,
Да се њему у невољи нађу.
Цар му даде књигу и оправу,
Ал' не даде Иве ни Милана,
Нит' икога од својих момака,
Већ срдито њему проговара: 230
„Нед дам теби Иве ни Милана,
„Сам ћеш ићи у земље одметне,
„Ваља т' ићи, да ни доћи нађеш.“
Од цара се Милош повратио,
Сетно своју оборио главу,
Готове му сузе ударити:
Није њему до живота пуста,
Ал' му жао и срце га боли,
Где је царе срдит и зловољан,
Те на њега криво погледује, 240
А не знаде, што је сагрешио,
Што ли цару криво учинио.
Оде Милош у подруме Ждралу,
Оседла га и опреми лепо,
Утегну га троструким коланом,
А заузда ђемом од челика,
Пак се Ждралу на рамена баци,
Отиште га пољем крушевачким.

Кад је био под Јастреб-планином,
Досети се змаја од Јастрепца, 250
Досети се свога побратима,
Па окрете Ждрала уз планину,

Да потражи змаја крај језера.
Кад је био врху на планини,
Добра га је срећа послужила,
Те он нађе змаја од Јастрепца;
Ту се побре братски изгрлише,
За јуначко упиташе здравље,
Пак седоше под зелену јелу.
Змај ми пита војводу Милоша: 260
„Што си, побро, сетан, невесео?
„Ил' си жудан боја и мегдана?
„Ил' ти мало царевога блага?
„Ил' ти когод на дому болује,
„Те си данас тужан и жалостан?“
Вели њему Обилић Милошу:
„Побратиме, змају од Јастрепца!
„Нисам жудан боја и мегдана,
„Доста сам их и досад имао;
„Нит' ми мало царевога блага, 270
„Цар ме пази кано сина свога,
„Свега доста у његову двору;
„Нит' ми когод на дому болује,
„Све је здраво, милом Богу хвала!
„Кад ме питаш, право ћу ти казат':
„Цар ме шаље у земље одметне,
„У Кучево и у Браничево,
„Да покупим данке и хараче,
„Да му земље под руку окренем:
„Нит' ми даде помоћ од момака, 280
„Нит' ми даде до два побратима,
„Побратима Иву и Милана,
„Те се бринем што ћу и како ћу,
„Како ли ћу земље умирити,
„Како ли ћу цара послушати.
„Ја с' не бојим да ћу погинути,
„Ал' се бојим, залуду ћу поћи,
„А не свршит' посла царевога“.
А вели му змају од Јастрепца:
„Не бој ми се, мио побратиме! 290

„Ти ћеш ласно цара послушати
„И заповед царску испунити:
„Јаши Ждрала, хајде у напредак,
„Право иди у земље одметне,
„Иди, побро, банима у дворе;
„А бани су моји пријатељи,
„Ја ћу часком њима прелетети,
„Припремићу што за те ваљаде,
„Лепо ће те они дочекати.
„Бранковићи, погано колено, 300
„Додијаше земљи и народу
„Са намета и зулума тешка;
„Зато су се земље одметнуле;
„А тебе ће лепо дочекати,
„Даће теби данке и харачe“.
Ту се Милош с побром растануо,
Змај одлете небу у висине,
А Милош је Ждрала појахао,
Оде право у земље одметне.

Језди Милош брегом и долином, 310
Куд год иде, Браничеву дође;
Ту је бану на конак пануо,
И добро га бане дочекао.
Гостовао три бијела дана;
Кад четврто јутро освануло,
Пита њега Браничевац бане:
„Царска слуго, војвода Милошу!
„Што је тебе царе опремио,
„Што ли си се к нама утрудио?“
Све му Милош по истини каже, 320
Па му даде књигу шаровиту.
А кад бане књигу проучио,
Милошу је ’вако говорио:
„Хвала теби и цару честитом,
„Који те је к нама опремио!
„Тебе знамо да си витез прави,
„Пак нам нећеш учинити криво;
„Тебе ћемо лепо послушати,

„Покупити данке и хараче,
„А ти ћеш нам цара замолити, 330
„Да нам прости, што смо сакривили.
„Ево има седам годиница,
„Где нам шаље клете Бранковићe,
„А они су земљи зулумћари:
„Једна глава — ишту два харача,
„На годину четири пореза;
„Па још и тај зулум ударили,
„Тешка жена да им харач даје!
„А то земља поднет' не могаше,
„Заплакала сиротиња љута, 340
„Пак устаде кука и мотика,
„Погубише клете зулумћаре.
„Зато смо се цару одметнули,
„А сад ћемо цара послушати.“
Тада бане сазва поглаваре,
А главари кмете и кнезове,
Те на главу харач разрезаше,
Разрезаше, харач покупише,
Саставише тридест мазги блага; 350
Све дадоше војводи Милошу,
И дадоше верне пратиоце,
Из своје га земље испратише.

Одатле је Милош полазио,
Па он оде кршноме Кучеву;
Ту је бану на конак пануо,
А добро му на конаку било.
Пита њега Кучајинац бане:
„Царска слуго, војвода Милошу!
„Што ли те је царе опремио?“ 360
Њему Милош по истини каже,
Па му даде књигу Лазареву.
А кад бане књигу проучио,
Милошу је 'вако говорио:
„Хвала теби, војвода Милошу,
„Када си се к нама утрудио!

„Хвала теби, па и цару хвала,
„Што је тебе к нама опремио!
„Ево има седам годиница,
„Како царе шаље Бранковићe, 370
„А они су земљи зулумћари:
„Процвилела сиротиња љута
„Од харача и намета силна;
„Пак народу зулум додијао,
„Те погуби царске поглаваре.
„Зато нам се земља одметнула,
„А сад ћемо цара послушати.“
Тад сакупи своје поглаваре,
А главари сеоске кметове,
Саставише двадест мазги блага, 380
Предадоше војводи Милошу,
И дадоше верне пратиоце,
Из своје га земље испратише.

Глас допаде славном цар-Лазару,
Да му иде војвода Милошу
И да гони на мазгама благо.
То је цару врло чудно било,
Пак се пење на танану кулу,
Да он види Милоша и благо;
А кад га је царе угледао 390
У широком пољу крушевачком,
Преда њ'га је слуге оправио,
Те му слуге коња прихватише,
А он оде у царева двора.
Срете њега славни царе Лазо,
Па Милоша и грли и љуби:
„Прости мени, моја верна слуго!
„Бог му дао и ко те родио,
„И памети такој научио!
„Куд год смо те, сине, оправили, 400
„Свуда си нам веру учинио,
„Вазда си нам образ осветлао!
„Ја сам теби учинио криво,

„Ал' ће царе лепо покајати,
„Пак и теби радост учинити."
Цар дозива госпођу Милицу,
Све јој каже што је и како је;
Пак дозива своју милу ћерку,
Милу ћерку Вукосаву младу,
Па је даде војводи Милошу, 410
Даде му је за љубовцу верну;
Још му даде од ризнице кључе,
Даде њему хазну свуколику,
Да му буде царски хазнадаре.
То царици врло мило било,
Љуби цара у бијелу руку,
Пак Милоша госпа загрлила,
У чело га трипут пољубила.

Кад то чуо Бранковићу Вуче,
За три дана и три ноћи тамне 420
Нит' се диже, нит' умива лица,
Нити иде цару у одаје.

ПЕСМА ШЕСТА.

Кроно иде у двору цара Лазара. Царица Милица подстиче Лазара да зида себи задужбину. — Лазар зида цркву Раваницу.

—

1.

Славу слави српски цар Лазаре
У Крушевцу граду бијеломе,
У својему двору господскоме,
Славу слави Светога Амоса;
Сву господу зове на светога
Са књигама и са здравицама.

Скупи му се сва српска господа:
На коњима добрим дојездише,

А у сјајну руху господскоме,
Подвезену златом и бисером, 10
Окићену драгијем каменом.
Зазвекета свијетло оружје,
Засија се скерлет и кадива,
Заблисташе токе на прсима
И злаћене ковче на ногама.
Верне слуге коње прихватају,
Госте воде у цареве дворе,
Добре коње у доње подруме.

Сву господу Лазо дочекао:
Руке шире у лице се љубе, 20
За јуначко питају се здравље;
Па их редом у соври посади
По господству и по старешинству:
Уврх совре славни цар Лазаре;
А до себе, уз десно колено,
Седе таста старог Југ-Богдана,
А до Југа Страхињића бана,
А до бана милога сестрића,
Сив-сокола Мусића Степана,
До Степана Рељу Крилатицу, 30
Војеводу од Новог Пазара,
А до Реље од Коњица Ивка,
А до Ивка од Омоља Живка,
А до Живка девет милих шура,
Девет браће, девет Југовића;
С друге стране, уз лево колено,
Седе зета Бранковића Вука,
А до вука Орловића Павла,
А до Павла Срђу Злопоглеђу,
А до Срђе Кучајинца Јову, 40
А до Јове Браничевца Перу,
Низа совру осталу господу;
У заставу седе сив-сокола,
Милог зета, Милош' Обилића,
И до њега две добре војводе,

Два његова верна побратима:
Једно јесте Косанчић Иване,
А друго је Топлица Милане.
За готову совру заседоше,
Где бијаху многе ђаконије, 50
Ђаконије, многе госпоштине,
Како, брате, где је царевина!
Вино служи слуга Божидаре,
Служи вино једном купом златном,
Најпре служи своме господару;
Сваку чашу прије цара пије,
Чашу пије, цару је наздравља.
Кад се хладна напојише вина,
Заметнуше многе разговоре:
Како царство, како ли војводе, 60
Како који добар јунак јесте.

Таман бише вина највишега,
И о сваком добру бесећаху,
Ал' пошета госпођа Милица,
Верна љуба српског господара,
Лако шета по царском дивану,
Господскога стаса и образа,
Мудра чела и јасна погледа;
Када госпа на диван изиђе,
Сину диван на четири стране 70
Од њезина сјајнога одела,
Од лепоте стаса и образа;
На њојзи је свила и кадива,
Сва у срми и у чистом злату,
На њојзи је до девет ћемера,
Накићених дробнијем бисером,
Испод грла до девет ђердана,
А на глави девет перишана,
Поврх тога круна позлаћена,
И у њојзи три камена драга, 80
Сјају ноћу кано дању сунце.
Лако шета госпођа Милица,

Сави скуте у бијеле руке,
Смерно приђе своме господару,
Пољуби га у скут и у руку,
Поклони се, стаде беседити:
„Господине, славни цар-Лазаре!
„Зазор мене у те погледати,
„А камо ли с тобом говорити,
„Бит' не може, говорити хоћу: 90
„Ви пијете и господујете,
„Задужбине нигде не градите,
„Манастира нити беле цркве,
„Ни на друму камене калдрме;
„Што бијаху Немањићи стари,
„Цароваше, па и преминуше,
„Не трпаше на гомиле благо,
„Но градише њиме задужбине,
„Саградише многе манастире: 100
„Саградише високе Дечане,
„Баш Дечане више Ђаковице,
„Градише их дванаест година;
„Патр'јаршију више Пећи равне
„И Вилиндар усред Горе Свете;
„Саградише Лавру Студеничку
„А на бистрој реци Студеници,
„Седмоврату Жичу на Морави
„Украј Ибра, више Карановца;
„У Дреници белога Девича 110
„И Петрову цркву под Пазаром;
„Мало више Ђурђеве Ступове
„Код Дежеве, старијех дворова,
„Сопоћане наврх Рашке хладне,
„Милешевку у Херцеговини
„И Тројицу на домак Таслиће,
„Украј воде, украј Ћиотине;
Саградише Папраћу велику
„Виш' Зворника Спречи на извору,
„Цркву Јању у Староме Влаху, 120
„Висок Градац изнад Брвеника

„И Павлицу испод Јадовника;
„У Призрену Светог Аранђела,
„Цркву Бањску сниже Митровице,
„Грачаницу у Косову равном...
„И још многе друге манастире
„По Србији и Маћедонији.
„Све то јесу њине задужбине!
„Ти остаде у столу њиноме
„И потрпа на гомиле благо, 130
„А не гради нигде задужбине;
„Ето нама неће пристат' благо
„Ни за здравље, ни за нашу душу,
„А ни нама, ни коме нашему."

Тад говори славни цар Лазаре:
„Чујете ли, сва српска господо,
„Што говори госпођа Милица,
„Јер не градим нигде задужбине?
„Ал' тако ми Бога великога!
„Хоћу градит' цркву Раваницу 140
„У Ресави крај воде Равана;
„Имам блага колико ми драго:
„Док су мени три мајдана златна,
„Један мајдан у Копаонику,
„А други је Рудничка Планина,
„А трећи је крај поља Косова,
„Од свијех ћу боље начинити:
„Поставићу темељ од олова,
„Ударићу челичне диреке,
„Па ћу цркви саградити платна. 150
„Саградићу од сребра белога,
„Покрићу је жеженијем златом,
„Поднизати дробнијем бисером,
„Попуњати драгијем каменом;
„Нек се сија, нек се моје знаде,
„Нек се знаде, да смо царовали."
Сва господа на ноге скочила
И часно се цару поклонила:

„Гради, царе, биће ти за душу
„И за здравље твом млађаном сину, 160
„Милом сину Високом Стевану.“
Но ту седи Обилић Милошу,
Седи Милош доле у дну совре,
Милош седи, ништа не беседи,
Ал' то виде славни цар Лазаре,
Где му Милош ништа не беседи,
Наздрави му златну купу вина:
„Здрав да си ми, војвода Милошу!
„Здрав ми био, јуначки соколе!
„Па ми и ти штогод проговори, 170
„Јера хоћу задужбину градит'“.

Скочи Милош од земље на ноге,
Скиде с главе самур и челенке,
Па је часно цара подворио;
Дадоше му златну купу вина,
Прими Милош златну купу вина,
Не пије је, поче беседити:
„Хвала, царе, на беседи твојој!
„Што ти хоћеш задужбину градит',
„Покривати златом и бисером, 180
„И накитит' драгијем каменом,
„Можеш, царе, и у руци ти је;
„Ал' тако ми Бога великога!
„Ту ти нема прилике за цркву,
„Време није, нити може бити;
„Узми, царе, књиге цароставне,
„Те ти гледај што нам књиге кажу:
„Настануће последње вријеме,
„Хоће Турци царство преузети,
„Хоће Турци брзо царовати; 190
„Оборићe наше манастире,
„Оборићe наше задужбине,
„Оборићe цркву Раваницу,
„Развалићe с' твоја задужбина
„Око злата и драгог кумења;

„Ископаће темељ од олова,
„Саливаће у топе ћулове,
„Те ће наше разбијат' градове;
„И цркви ће растурити платна,
„Саливаће на хате рахтове; 200
„Хоће цркви покров растурити,
„Кадунама ковати ђердане;
„Са цркве ће бисер разнизати,
„Кадунама поднизат' ђердане;
„Повадиће то драго камење,
„Ударат га сабљам' у балчаке
„И кадама у златно прстење;
„Раскиваће челичне диреке,
„А од њих ће градити ћулумке,
„Ћулумцима бити сиротињу, 210
„Сиротиња клетиће ти душу; —
„Ту ти, царе, задужбине нема.
„Но чу ли ме, славни цар-Лазаре!
„Боље ћемо похарчити благо,
„Спремајући војску и јунаке,
„Да бранимо земљу од некрсти;
„Ако нам је гинут' по земану,
„Боље нам је мушки изгинути
„И јуначки заменити главе,
„Него Турком бити измећари; 220
„А за цркву ласно ћемо, царе,
„Копаћемо мермера камена,
„Градићемо цркву од камена.
„Гради, царе, Раваницу цркву,
„Сагради је што год лепше можеш
„Од студена креча и камена;
„И кад Турци преузму нам царство,
„Служити ће наше задужбине
„Свега века до суда Божјега:
„Од камена ником ни камена.“ 230

Кад то зачу славни цар Лазаре,
Тад Милошу био говорио:

„Хвала теби, војвода Милошу!
„Хвала теби на твојој беседи,
„Истина је, као што говориш.
„Хоћу спремат' војску и јунаке,
„Да бранимо земљу од Турака,
„Ал' ћу градит' себи задужбину,
„Градићу је кано ти што рече,
„Од студена креча и камена, 240
„Нека траје хиљаде година."

2.

Хвала Богу, хвала јединоме!
Како 'но се царе зарекао,
Онако је намах учинио:
Наређује својим војводама,
А војводе кнезом и кметима,
Да позову са мора мајсторе
И сакупе младе сараоре,
Да копају мермера камена
И да граде Раваницу цркву 250
У Ресави крај воде Равана,
Под Кучајом, високом планином.

Саставише хиљаду мајстора
И хиљаду младих сараора,
Пред њима је Раде неимаре
И настојник старац Југ Богдане,
А ашчије девет Југовића.
За цркву се лепо угодише:
Да се гради дванаест година;
Да се добра мајсторија плати: 260
Мајстору је по дукат наднице,
Напојница по три оке вина;
О оброку доста изобила,
И бешкота хлеба бијелога
И дебела меса овнујскога;
Да светкују петку и недељу,
Благе дане и велике свеце.

Започеше Раваницу цркву.
Богдан викну на неимар-Рада,
Раде викну на своје мајсторе 270
И на оне младе сараоре:
Сташе копат' мермера камена,
Сташе цркви темељ постављати;
Мајстори су мудри и уметни,
Сараори хитри и ваљани,
Брзо раде, брзо цркву граде;
Стоји лупа тврдога камена,
Стоји песма младих сараора.
Ал' да видиш девет Југовића!
Жао њима да се харчи благо, 280
Веће грдни зулум поставише:
Све царево продадоше пиво
И царево благо затомише,
У црну га земљу закопаше;
И надницу лаку оставише,
А надницу по једну асприцу,
Напојницу по једну чашицу;
О оброку леба раженога,
Црна леба и лука бијела.
Па и грђи зулум поставише: 290
Нагонише да с' по вас дан ради,
С беле зоре до мрклога мрака
Без одмора и без отпочинка;
Не светкују петку ни недељу,
Ни благ-дане ни велике свеце,
Нит' Илију, који громом бије,
Нит' Марију, која муњом пали.
Кад то виде Раде неимаре,
Жао њему и мучно му било,
Па он викну хиљаду мајстора 300
И хиљаду младих сараора,
Саградише цркву Раваницу,
Савршише за годину дана;
Па он узја својега дорина,
Оде право ка Крушевцу граду.

Пред градом је одседнуо дора,
Устурио дорину дизгине,
Сам се доро око града вода,
А он оде цару на дивана.

Када цару на диван изиђе, 310
Раде му се смерно поклонио,
Целива га у скут и у руку
И пред њиме злаћену сеџаду,
Баш сеџаду, где царе сеђаше,
Па му седе уз десно колено;
У лицу је сетно, невесело,
Низ образ му сузе ударише.
Стаде њему царе беседити:
„Јагње моје, Раде неимаре!
„Каква ти је голема невоља 320
„Те проливаш сузе од очију?
„Градиш ли ми Раваницу цркву?
„Јеси ли јој темељ поставио?“
Вели њему Раде наимаре:
„Вољан буди, царе, на беседи!
„Ја не градим цркву Раваницу,
„Него нашу проклету тамницу;
„Тамницу смо савршили давно.
„Чудну си ми, царе, оставио
„А надницу по једну асприцу, 330
„Напојницу по једну чашицу;
„О оброку хлеба раженога,
„Црна хлеба и лука бијела;
„Не светкујем петку ни недељу,
„Ни Илију, који громом бије;
„Ни Марију, која муњом пали!“
Кад то зачу славни цар Лазаре,
Плану царе као огањ живи,
Па дозива Милош' Обилића:
„О Милошу, моја верна слуго! 340
„Брже јаши Ждрала високога,
„Па ти иди цркви Раваници,

„Те обеси девет Југовића;
„И ухвати стара Југ-Богдана
„И на муке удари га тешке:
„Извади му обе очи чарне,
„И кљештима повади му зубе,
„И извади језик на вилице,
„Расеци га на четири стране,
„Обеси га о четири гране: 350
„Ко је чудан, нек се чуду чуди,
„Ко је страшљив, нека не сме проћи.“

Кад то зачу Милош Обилићу,
У млађега поговора нема,
Он поседе Ждрала високога,
Право оде Раваници цркви,
Те ухвати девет Југовића,
Беле њима савезао руке,
Савезао руке наопако,
А преда њих стара Југ-Богдана. 360
Па он мисли шта ће и како ће:
Жао му је стара Југ-Богдана
И жао му браће деветоро,
А највише свога побратима,
Побратима Бошка Југовића,
Барјактара славна цар-Лазара;
Све мислио, на једно смислио,
Па је ситну књигу накитио,
Оправи их Рељи Крилатици;
У књизи му 'вако говорио:
„Побратиме, Крилатице Рељо! 370
„Ето теби старца царевога
„И његово девет милих шура,
„Да их, Рељо, у тамницу бациш,
„Да их појиш вином и ракијом,
„Да их храниш медом и шећером“.
Све му каже, што је и како је.
Па он узја Ждрала високога,
Узја Ждрала, у Крушевац пође.

Када Милош у Крушевац дође,
Право оде цару на дивана, 380
Пак се смерно цару поклонио,
А пре цара стаде беседити:
„Све сам, царе, лепо урадио,
„Како си ми био наредио:
„Обесио девет Југовића,
„А твог таста стара Југ-Богдана
„На муке сам ударио тешке,
„Обе сам му очи извадио
„И кљештима зубе повадио,
„Извадио језик на вилице, 390
„Расекао на четири стране,
„Обесио о четири гране.“

Ал' то зачу госпођа Милица,
Процвилела као кукавица:
„Зашто, царе, ако Бога знадеш!
„Кад погуби мога родитеља,
„Што ми једног брата не остави,
„Најмлађега, или најстаријег,
„Теби дику, а мени заклетву,
„Већ м' остави јадну без заклетве, 400
„Да ти кукам као кукавица,
„Да преврћем као ластавица“.
Кад то зачу славни цар Лазаре,
То је њему врло жао било,
Па Милошу стаде беседити:
„О Милошу, моја верно слуго!
„Да си знао, кô што знао ниси,
„Да оставиш од девет једнога,
„Најмлађега, или најстаријег,
„Да те држим поред своје главе, 410
„Да те храним медом и шећером,
„Да те појим вином и ракијом,
„Да облачим свилом и кадивом;
„Кад би било по реду умрети,
„На тебе би остануло царство“.

Тада Милош стаде беседити:
„Вољан буди, царе,на беседи!
„Свагда сам те послужио верно,
„А данас те послужио нисам:
„Ни једнога погубио нисам, 420
„Погубио ни стара ни млада;
„Но пратио ка старом Пазару,
„Ка војводи Рељи Крилатоме,
„Да их Реља у тамницу баци,
„Да их храни медом и шећером
„И да поји вином и ракијом,
„Докле нам се, царе, поодљутиш;
„Сад им суди, како ти је драго,
„Прво мени па њима осталим.
„Но чу ли ме, славни царе Лазо! 430
„Згодно су нам начинили цркву;
„Но положи мајсторима благо,
„Мајсторима, што сте погодили,
„Нек не жале на тебе једнога“.
Кад то чуо славни цар Лазаре,
То је њему врло мило било,
Па Милоша царе послушао,
Из ризнице извадио блага,
Да мајсторим' мајсторију плати;
Опремише коње витезове, 440
На добре се коње дохитише,
Оде царе цркви Раваници,
Да он види каква му је црква.
Кад је царе био према цркви,
Сину црква, као јарко сунце,
Коњу ждрака у очи удари,
Под царем је коњиц поскочио,
И са себе цара оборио.
Ту се зове Царево Бупило,
Како тада, тако и данаске. 450

ПЕСМА СЕДМА

Турска сакупља се Вјетанином Подунављу. Марко Турске на Топлици уђе Плочника 1387. год.

1.

Повила се шарка гуја љута
Од Азије, од Анадолије,
На Једрене наслонила главу,
А репом је Анадол притисла;
Ту је била за седам година,
Па се диже од Једрена града,
Те на српске земље кидисала.
То не била шарка гуја љута,
Већ то била љута сила турска.

Осили се османско колено, 10
Отмановић силни цар Мурате,
Колико се царе посилио,
Мало њему турске царевине
У Азији, у земљи големој,
Већ бацио око преко мора:
Хоће Мурат града Цариграда,
Сјајну круну цара Костадина;
Хоће Мурат земље и градове,
Хоће царство силног цар-Степана.
За Муратом поврвеше Турци, 20
Кидисаше кô зверови гладни,
Опустеше земљу свуколику
Дуж Марице, са обадве стране;
На брзо су Грке преварили
И Једрене њима уграбили;
У Једрену основаше царство,
Оборише цркве и крстове,
Подигоше куле и дворове,
Подигоше тулбе и џамије,

Уз џамије танка мунарета, 30
Клањају се свецу Мухамеду,
Клањају се тамноме месецу,
Пљују на крст и на образ свети
И пркосе грчкој царевини.
Силни Степан прогнат' их могаше
У Азију, где ј' њихово гнездо,
Ал' не доспе да с' огледа с Турци,
Смрт му беше ближа од кошуље
После смрти силног цар-Степана,
Кад неслога Србом обладала, 40
Краљ Вукашин паде на Марици
И његова оба брата с њиме,
Бан-Угљеша и војвода Гојко;
Силовито навалише Турци,
Притискоше земље Угљешине
И приморје Љутице Богдана;
Освојише Вардар и Струмицу,
И Кратово Драгаша жупана
И његова брата Костадина;
Солун славни војводе Дојчина 50
И град Прилип Краљевића Марка;
Освојише и Битољ и Охрид,
Примакоше с' кршној Арбанији,
Погазише крајину јој љуту;
Одатле се силни подигоше,
Окретоше земљи Бугарији,
Згазише је, огњем попалише,
Па дигоше силовиту војску
На Лазара, на цара српскога,
Да оборе у Крушевцу царство, 60
Да преузму српску круну златну.

Нагрнуше Турци кано вуци,
Прегазише брда и долине,
Попленише села и градове,
И град Пирот војводе Момчила
Поробише, огњем попалише;

Пак се Турци брзо примакоше
Кроз клисуре у Нишаву равну,
Славном Нишу, Немањину граду.
Око Ниша града бијелога 70
Ту бијаше љута окршаја,
Ту се било четири недеље,
Многа турска ту се проли крвца;
Шака људи, пет стотина друга,
Пет стотина српских соколова,
Бранише се славно од Турака,
Разгонише око града Турке,
Нагонише на Нишаву хладну,
А Нишава мутна и крвава,
Она носи коње и делије, 80
Носи турске чалме и димлије.
Ал' залуду, вајде не имаде,
Не могоше сили одолети,
А камо ли савладати Турке;
Турака је кô на гори листа,
Освојише сиве соколове,
Те падоше кано витезови,
Сви падоше и сви изгибоше.

2.

Још ни зоре ни белога данка,
Закликтала са Јастрепца вила, 90
Кликће вила ка Крушевцу граду,
Те дозивље српског цар-Лазара:

„Царе Лазо, од Србије главо:
„Зло заспао у беломе двору,
„Зло заспао, добру се не надај!
„Ил' не хајеш, или не знаш, Лазо,
„Какви су те јади задесили?
„На те иде силна турска војска,
„Мурат ти је земљу поробио
„И Нишаву мутну пребродио, 100

„Те ти, царе, Ниша освојио.
„Кол'ко ј' силан, већма с' посилио,
„Хоће к теби у Крушевац, Лазо,
„Да ти круну са главе укине,
„Да преузме и круну и царство.
„Но чу ли ме, српски цар-Лазаре!
„У Мурата војска силовита,
„Сам је не мо'ш чекат' у Крушевцу;
„Да се браниш, одбранит' се нећеш,
„Да се молиш, измолит' се нећеш, 110
„А да бежиш, побећи јој нећеш;
„Већ ти шаљи књиге на све стране:
„Једну књигу у Босну поносну,
„А на руке Бошњанину краљу,
„Нек прикупи Бошњаке јунаке,
„Да се теби у невољи нађе;
„Другу шаљи Скадру на Бојани,
„Милом зету Зећанину Балши,
„Нека купи Зећане јунаке
„И са њима љуте Арбанасе, 120
„Нек је теби брже у помоћи;
„Трећу шаљи у Прилипа града,
„А на руке Краљевићу Марку,
„Нека Марко заборави кавгу
„Око круне и око Призрена,
„Нек прикупи по избор јунаке,
„Нек се браћи у невољи нађе;
„А четврту шаљи у Кратово,
„А на руке бану Костадину,
„Нек се мане врага и Турака, 130
„Нек је брже теби у помоћи;
„Пету књигу у јужно приморје
„Љутом змају Љутици Богдану,
„Нека купи од боја јунаке,
„Нек се теби у невољи нађе.
„А кад будеш књиге оправио,
„Тад позови све твоје војводе,
„Нек похита сваки крају своме,
„Нек прикупи што за бој ваљаде

„И поведе у Топлицу равну; 140
„Ту ћеш, царе, уредити војску.
„А кад чује турски цар Мурате,
„Где га чекаш на Топлици с војском,
„Он се дуго премишљати неће,
„Окренуће к теби на Топлицу,
„Ту ће вам се ударити војске.
„У Мурата небројено војске,
„Све делија, ага и бегова,
„Јаничара бесних и помамних;
„Ал' се немој, царе, препанути, 150
„Док је теби твојих војевода
„И јунака, љутих оклопника,
„Каквих данас у Турака нема,
„Ласно ћете мегдан поделити,
„Ласно ћете савладати Турке.“

Кад то зачу славни цар Лазаре,
И разабра што му вила каже,
Белу вилу брзо послушао,
Па он шаље књиге на све стране:
Једну посла босанскоме краљу, 160
Другу посла Зећанину Балши,
Трећу посла Краљевићу Марку,
А четврту бану Костадину,
И још пету Љутици Богдану;
Лепо их је царе поздрављао:
„Браћо моја, часа не часите,
„Прикупите од боја јунаке
„Све по избор', бољег од бољега,
„Да сте к мени брже у помоћи,
„Силни су ме притеснили Турци.“ 170
Пак дозива своје војеводе,
Те их шаље по свој царевини,
Да сакупе свуколику војску,
Да је воде у Топлицу равну.
Мало време, дуго не трајало,
Подиже се славни цар Лазаре,

Подиже се на Топлицу хладну,
Где га чека војска одабрана:
Спремни стоје дванаест војвода
И са њима двадесет хиљада, 180
Све по избор' љутијех момака;
Спреман стоји Владета војвода
И са њиме Бошњаци јунаци,
Све по избор', бољи од бољега,
И њих има до десет хиљада;
Ал' не дође Зећанине Балша,
Нити посла Зећане јунаке,
Остави их, да му Скадар бране
Од Турака, а од Арбаније;
Нити дође Краљевићу Марко 190
Од Прилипа, града бијелога,
Нити дође бане Костадине
Од Кратова, града маленога,
Не могоше од Турака проћи,
А камо ли у Топлицу доћи;
Ал' промаче Љутица Богдане,
Соко сиви с јужнога приморја,
Но без војске, без својих момака —
Сам он ваља кô читава војска.

Глас допаде силном цар-Мурату, 200
Колика је на Топлици војска,
Па не часи часа ни једнога,
Већ од Ниша окренуо војску,
Ударио на Прокупље бело,
Постојбину старог Југ-Богдана,
Прокупље је огњем попалио,
Пак се крете уз Топлицу хладну
Ка табору српског цар-Лазара;
На Плочнику, крај воде Топлице,
Угледао чадорове беле, 210
Српску војску и српске јунаке;
Ту се силни уставише Турци,
Своју војску табор учинише,
И топличка поља притискоше.

Тек се тако сагледаше војске,
А Мурату чадор разапеше
На догледу Лазаревој војсци,
Телал викну из турске ордије:
Зове Мурат Лазу на предају
И овако њему поручује: 220
„Ој Лазаре, од Србије главо!
„Хајде к мени под чадора свил'на,
„Преклони се и мени поклони,
„Живот ћу ти, Лазо, опростити
„И круну ти твоју оставити,
„Да царујеш кано и до сада;
„Ако ли ме послушати нећеш,
„Хоћеш, Лазо, грдно данас проћи;
„Јер тако ми дина и имана!
„Одавде ти повратишта нема, 230
„Оставићеш на Топлици главу
„Кô Вукашин на Марици мутној;
„Добро смишљај, да се на покајеш.“
Одговара славни цар Лазаре:
„Прођ' се шале, силни цар-Мурате!
„Куд те, царе, сила занијела,
„Те си памет своју иштетио!
„Нисам дошô, да ти се поклањам,
„Већ да мегдан делимо јуначки,
„Па што коме Бог и срећа даде; 240
„Удри прије, да ти жао није.“
Ал' су Турци мудри и лукави,
Не хтедоше заметати кавге,
Докле своју не одморе војску.

Ал' ево ти чуда од Турака!
Из турске се залетео војске
Црни Арап, царев Алил-ага,
На бесноме хату од мегдана,
Разиграо хата по пољани,
Гледају га и Срби и Турци; 250
О бедри му сабља димискија,

Преко крила копље убојито,
А у руци шестоперац тешки,
Па га Арап покрај себе нија,
Узбацује небу под облаке
А у десну дочекује руку;
Под собом је хата ражљутио,
Удара га оштром бакрачлијом,
По три копља упријеко скаче,
По четири небу у висине, 260
У напредак ни броја се не зна;
Из уста му живи огањ сева,
Из ноздрва модар пламен суче.
Колико се Арап посилио,
У п'јаности бесно подвикује:
„Је ли мајка родила јунака
„Каурина и српскога сина,
„Да ми данас на мегдан изиђе?“
Кад то чуше српске војеводе,
Похитао сваки цар-Лазару, 270
Да од цара благослов измоли,
Да се може огледат' с Арапом,
Међ' њима је Срђа Злопоглеђа,
Злопоглеђа, стари мегданџија —
Њему царе благослова даје.

Ја какав је Срђа Злопоглеђа!
Чудне слике и чудне прилике,
Необична ока и погледа,
Мрко гледа и очима стреља;
На њему је ћурак од курјака, 280
А на глави калпак од самура,
За калпаком од злата челенка;
На прсима токе саковане,
Сјајне токе од сребра чистога,
Сјаје му се токе кроз бркове
Кано месец од петнаест дана,
Кад обасја кроз јелове гране;
О бедри му сабља окована,

На балчаку три камена драга,
Ваља сабља три царева града! 290
Љутит Срђа, па се придрнуо,
Дохвати се косната мркова,
Мркову се на рамена баци,
Па полете црном Арапину.
Удари се јунак на јунака.
Пусти Срђа копље убојито,
Од прве га обранити шћаше,
Ал' Арапов коњиц од мегдана,
На земљу је намах поклекнуо,
Над Арапом копље прелетело, 300
Ударило у зелену траву.
Тад је Арап коња разиграо,
Те он пусти копље убојито;
Ал' је Срђа јунак од мегдана,
Дочека га тешким шестоперцем,
На троје му копље саломио,
Пак Арапа оком пресијеца.
Препаде се царев Арапине,
Кад у Срђе мрке очи згледа,
Па не чека да Срђа удара, 310
Већ потеже топузину тешку,
Те погоди Срђу Злопоглеђу,
Погоди га у прса јуначка;
Попрскаше токе на прсима;
Ал' се Срђа држи на мркову,
Из седла се Срђа не помаче.
А кад виде црни Арапине,
Да ће данас изгубити главу,
Окренуо хата од мегдана,
Шћаше побеђ' на срамоту Турком. 320
Ал' се Срђа хитар догодио,
Самур-калпак на чело намаче,
Па се спусти за Арапом црним:
„Стан' почекај, царева делијо!
„Огледај-де мога шестоперца.“
Па потеже перна буздована

Пустимице добро нештедице,
Те Арапа међу плећа згоди;
Колико га лако ударио,
Из бојног га седла истурио, 330
Паде Арап у зелену траву,
Арап паде, а Срђа допаде,
Сабљом махну, одсече му главу,
Мркову је у зобницу баци,
Па се врати у српску ордију.

Кад у јутру јутро освануло
Од истока огрануло сунце,
Обасјало коње и јунаке,
Блиста оклоп и светло оружје,
Стоји топот убојнијех коња, 340
Справљају се војске с обе стране.
Султан Мурат под чадором свил'ним,
Седи силан на меком шиљтету,
Уза њ'га је везир Јеврем-беже[1]
И остале паше и везири.
И двадесет великих кадија;
Њима царе, силан, наређује,
Да похита сваки својој војсци,
Да ударе на цара Лазара.
Запишташе зурле и свирале, 350
Потекоше Турци у напредак,
Полетеше стреле са тетива,
Од њих јарко помрчало сунце,
Не види се поље ни земљица,
Нит' се види небо ни облаци.
Кад то виде славни цар Лазаре,
Појахао голема Лабуда
И часним се крстом прекрстио,
Па повади мача убојита:
„Напред, децо, моји соколови! 360
„За крст часни и веру хришћанску!“

[1] Јевренос-бег.

Тада Срби Бога поменуше,
Бритке они сабље повадише,
Положише своја копља бојна,
Полетеше низ поље топличко
И у Турке јуриш учинише.

Боже мили, чуда великога!
Чудна боја, чудна ли састанка,
Кад се двије састадоше војске!
Стаде звекет оштрога оружја, 370
Стаде јаук рањених јунака;
Да је коме погледати било,
Како српске засеваше ђорде,
Како л' турске полетеше главе!
Љуто бију српске војеводе,
Раздвојише Турке на буљуке,
Па нагоне један на другога,
Од Турака јаде починише.
Сече Турке Страхињићу бане;
Што би бане Турак' пропустио, 380
Дочекује Срђа Злопоглеђа;
Што би Срђа Турак' промашио,
Дочекује Бошко Југовићу;
Што би Бошко Турак' оставио,
Дочекује Реља Крилатица;
Што би Реља Турак' прелетео,
Дочекује Владета војвода;
Што би Влатко Турак' пропустио,
Дочекује Љутица Богдане:
Богдан хоће да гласник не оде, 390
Ражљутио танку бедевију,
Сабљом сече, бедевијом гази
И сатире тешким шестоперцем.
Ја какав је Обилић Милошу,
А са своја оба побратима,
С Косанчићем и Топлицом младим!
Њих тројица, ко три змаја љута,
Све разгоне на буљуке Турке

И нагоне на воду Топлицу,
Те с' Топлица мутна зајазила 400
Од лешева коњских и јуначких;
Сам Обилић на своме Ждралину
Гони, јунак, хиљаде Турака,
Те их сече и десно и лево,
Крвава му сабља до балчака
И десница до рамена рука.

Гледа Мурат са чадора свога,
Како Срби сатиру му војску,
Гледа, силан, а мило му није,
Па позивље везир-Јеврем-бега, 410
Да га везир мало разговори,
Да му пусто срце не препукне
Од зловоље и помаме силне.
„Који ли је оно јунак добар,
„Што један пут бритком сабљом махне,
„Бритком сабљом и десницом руком,
„Па двадесет одсијече глава?
— „Оно јесте Страхињићу бане".
„А који је оно јунак добар
„Што два и два на копље набија, 420
„Преко себе у Топлицу баца?"
— „Оно јесте Срђа Злопоглеђа,
„Што нам јуче Алил-агу смаче".
„А који је оно јунак добар
„На алату коњу великоме
„Са крсташем у руци барјаком,
„Што разгони Турке на буљуке?"
— „Оно јесте Бошко Југовићу,
„Млад барјактар српског цар-Лазара,
„Око њега браћа Југовићи, 430
„Девет браће, девет соколова,
„Сви су они на гласу јунаци."
„А који је оно јунак добар
„На кобили, танкој бедевији,
„Једном руком туче буздованом,

„Другом сече, те снопље обара;
„Сатрће ми половину војске?“
— „Оно јесте Љутица Богдане,
„Наш клетвеник с јужнога приморја,
„Што 'но смо му земљу оставили, 440
„А харача тражит' не смедосмо;
„Жешће гује у приморју нема;
„Нит' се боји цара ни везира,
„Ни на земљи каквога јунака,
„Разма једног Бога истинога.“
„А који је оно јунак добар
„На Ждралину, коњу виловиту,
„И са њиме два добра јунака,
„Што погоне хиљаде Турака
„И нагоне на Топлицу хладну?“ 450
— „Оно јесте Обилић Милошу,
„А са своја оба побратима;
„Онаквијех, царе, више нема
„У Турчина нит' у каурина;
„Обилић је јунак над јунаком:
„Што је земље на четири стране,
„Нада њиме не има јунака,
„Сам он може с нама војевати!
„Једни кажу: родила га вила,
„Те је Милош срца змајевита; 460
„Други веле и причају људи,
„Да ј' сељанка њега породила,
„А кобила млеком одојила,
„Те јунака зову Кобилићем.“

Препаде се силан цар Мурате,
Па говори везир-Јеврем-бегу:
„Мој везире, ово добро није!
„Страх је мене и бојим се љуто,
„Овде ћемо главе погубити!
„Но потеци и брзо поведи 470
„Све делије, што најбољих имам;
„Удри сваког ко узмиче срамно

„И срамоти образ Мухамедов!
„Јер тако ми пророкове браде,
„Одавде им повратишта нема,
„Повратишта нити утецишта!
„Ми Лазара освојит' морамо
„И његове похватат' војводе,
„Одвести их у Једрене бело,
„Повешати граду о капије, 480
„Те учинит' курбан Мухамеду,
„Ма сатрли половину војске."
Тако рече силан царе турски,
Ал' не рече Туре: ако Бог да!
Као што му ни помоћи неће.

Ту се бише летњи дан до подне,
Ту се многа сила саломила
О мишице српскијех јунака.
А кад подне превалило било,
Сам се Мурат главом подигао 490
И на бојно поље дојахао,
Да охрабри аге и делије.
„Алах! Алах!" сложно Турци вичу,
Ал' узмичу, жалосна им мајка!
Љуто бију српски соколови,
Потукоше многу турску војску,
Изгибоше аге и делије,
Изгибоше многе поглавице:
Тридест паша, дванаест везира
И дванаест великих кадија. 500
Мили Боже, на свем теби хвала!
Препаде се силан цар Мурате,
Побоја се, изгубиће главу,
Плећа даде, а бежати стаде,
Бежи царе низ Топлицу хладну,
На Мораву коња нагонио
И Мораву срећно пребродио,
Па утече, весела му мајка!
До Једрена једва с' уставио.

Многи кажу и причају људи: 510
Од како је гавран поцрнео,
Таквог боја нико не видео,
Таквог боја, и таквог покора,
Што га тада доживеше Турци!
Ту не оста Србин у дружини,
Који турске не посече главе,
Који по две, који по четири,
Војводама ни броја се не зна;
Од Србаља мало ко погибе,
Од Турака мало ко остаде: 520
Ни петина не изнесе главе,
Да о чуду и покору прича,
Све изгибе на Топлици хладној,
Остадоше трупи и лешине,
Да нахране вране и гавране.
На Плочнику, крај воде Топлице,
Знати ће се турска погибија,
Знати ће се турска костурница,
Док је Срба и док је Турака,
Док је света и докле је века. 530

ПЕСМА ОСМА

Милош Обилић и Вук Бранковић: њихов сукоб због жене. Сан Царице Милице; Лазар јој тумачи сан и теши ју.

1.

Лепо ти је оком погледати
Господара славног цар-Лазара,
Кад пошета са два зета мила,
С Бранковићем и са Обилићем,
Као соко међу соколима!
Поноси се Лазо зетовима,
Мило му је међу њима бити,
С њима ходит', с њима лов ловити,

С њима пити, с њима беседити;
Поноси се њима сва тазбина, 10
Поноси се царевина цела,
Чувени су и ван царевине
Са јунаштва и господства свога.

Једно јутро, пре јаркога сунца,
Уранио српски цар Лазаре,
Уранио са два зета своја,
Дигоше се хитар лов ловити,
Лов ловити по гори зеленој;
Добријех се коња дохватише,
А за њима слуге и соколи, 20
И хитлени хрти и огари,
Одјездише пољем крушевачким
У Јастребац, у гору зелену.
Лов ловили летњи дан до подне;
А кад подне превалило било,
Ал' ето ти славног цар-Лазара
И са њиме Вука и Милоша,
Враћају се с планине Јастрепца.

Кад су били у пољу широком,
Угледа их царица Милица 30
Са чардака на тананој кули,
Па дозивље своје кћери миле,
Вукосаву и лијепу Мару;
Кћерима је 'вако беседила;
„Погледајте, моје кћери драге!
„Погледајте у пољу бабајка
„И с њим своје миле господаре:
„Враћају се из лова јуначког;
„Пољем језде кано витезови,
„Језде они један до другога, 40
„Кô рођени један за другога!
„Бабо вам је срећан и пресрећан
„Уз два зета, два сокола сива,
„Каквих више у свијету нема!

„Један ми је по јунаштву чувен,
„Витешкога стаса и образа,
„А други је по колену славан,
„Господскога рода и племена;
„Благо нама уз њих живујући!
„Благо Лази с њима царујући; 50
„Они су му вазда десна рука,
„Они су му крила царевини.“
Расрди се Бранковића љуба,
Срдито је мајци говорила:
„Мудра ти си, моја мила мајко,
„Јеси мудра, али збориш лудо!
„Где је гавран налик на сокола?
„Где је слузи бити господаром?
„Где се Милош може мерит' с Вуком?
„Милош ти је слуга у Лазара, 60
„А Вук држи земљу и градове,
„Господар је од Призрена града
„И Косова поља широкога;
„Бранковић је рода господскога,
„А Милоша сељанка родила
„И кобила млеком одојила,
„Те га људи зову Кобилићем;
„Што га хвалиш да је јунак добар,
„И ту си се, мајко, огрешила:
„Милош ти је страшивица права, 70
„Не би смео на мегдан изићи
„Бранковићу, моме господару.“
Мајка ћути, ништа не говори,
Бира речи, да кћер'ма угоди,
Ал' говори сестра Вукосава:
„Истина је што говориш, сејо,
„Бранковић је чувен од старина,
„Господскога рода и колена;
„Мог Милоша сељанка родила
„И кобила млеком одојила, 80
„Но кобила јуначкога соја:
„Обилић је јунак од јунака,
„Три би Вука на мегдану тукô,

„Сву тројицу на сабљи разнео.“
Плану Мара као гуја љута,
Вукосаву руком ошинула;
Колико је лако ударила,
Прстеном јој лице нагрдила,
Обли крвца њено бело лице;
Стаде млада грозне сузе лити 90
И са лица крвцу отирати,
Па се спусти низ танану кулу,
Те одшета у нову градину,
У градину под зелену јелу,
Где се јадна сита наплакала.

Мало време, дуго не трајало,
Господа се двору примакоше,
Унићоше граду на капију,
Дојездише у мермер-авлију.
Лази коња прихвати Милица, 100
Бранковићу поносна му љуба,
А Милошу нема Вукосаве;
Стаде јунак брижно погледати,
Обазре се и тамо и амо;
Тад му приђе госпођа Милица,
Да прихвати коња под јунаком,
Ал' јој Милош прихватит' не даде,
Већ погледа у нову градину,
Те угледа своју верну љубу,
Где пролева сузе низ образе; 110
Скочи Милош са коња витеза,
Па похита к њојзи у градину.
Пита љубу Обилић Милошу:
„Што је теби, верна моја љубо?
„Која ти је голема невоља,
„Те пролеваш сузе низ образе?
„Откуд крвце на беломе лицу?
„Ко је теби нагрдио лице?“
А верна му љуба проговара:
„Мој Милошу, мили господару! 120

„Зло сам ти се тобом похвалила,
„Сестра ми је нагрдила лице.“
Све му каже, што је и како је.

Кад то зачу војвода Милошу,
Плану јунак као огањ живи,
Кроз срце му врела крвца јурну,
Па поскочи на ноге јуначке,
Једним скоком из зелене баште,
Другим скоком те пред Вука стиже,
И овако њему проговара: 130
„Мој пашанче, Бранковићу Вуче!
„Твоја љуба, поносита Мара,
„Уд'рила је моју Вукосаву,
„Пролила јој крвцу на образу,
„Те је сестру горко уцвелила!
„Карај, Вуче, твоју верну љубу
„И поучи да је милостивна,
„Кô што свакој сестри доликује.“
Вели њему Вуче Бранковићу:
„Да луд ли си, Обилић' Милошу! 140
„Видим данас где памети немаш!
„Где ти хоћеш, што бити не може:
„Да госпођа Бранковића Мара
„Свије главу испред Кобилићке?
„Ако ју је једном ударила,
„Старија је сестра и госпођа,
„Те јој, пâшо, замерит' не могу.“
И реч по реч, они успламтеше,
Војводе се љуто завадише:
Трже сабљу из корица Вуче, 150
Ал' му Милош уступит' не хоће,
Севну сабља у јуначкој руци,
На сабљу му сабљу дочекао;
Удари се јунак на јунака.

Прискочи им тасте цар Лазаре,
Побоја се, погубиће главе,

Те овако њима проговара:
„Нете, децо, Бог ми с вама био!
„Ман'те с' кавге, далеко је било!
„Што ће о нам' рећи други људи? 160
„Смејат' нам се кано деци лудој!
„Бијете се и крв пролевате,
„А Турци нам крајину притисли!
„Кад у лудо погубите главе,
„Ко ће нама бранит' царевину?"
Али ко ће змаје раставити?
Ко л' задржат' силну олујину,
Ко л' грмљаву, док се не истутњи?
Стаде врисак господских госпођа,
Стаде звекет љутога оружја, 170
Из оштрица жива ватра сева,
А одлеће по комад и комад.
Лоша срећа Вуку прискочила:
Колико га Милош удараше,
Замори се и клону му рука,
Испаде му сабља из деснице;
Колико се Милош ражљутио,
Колико се, јунак, уострио,
Шћаше њему главу укинути.
Тад закука царица Милица: 180
„Авај мени, до Бога милога!
„Немој, зете, да од Бога нађеш!
„Да нам кућу у црно завијеш!
„Да нагониш жалост и срамоту!
„Јунаштво је твоје превелико,
„Твоје име светло на дивану,
„Твоја слава на далеко знана,
„Зар је хоћеш, за невољу нашу,
„Мрчит' крвљу свога пашенога?
„Не Милошу, не огреши душе, 190
„Срамота је пред Богом и људма."
Ману Милош свога пашенога,
Поклони му живот на мегдану,
Па овако њему проговара:

„Дигни сабљу, Бранковићу Вуче,
„Дигни сабљу, подичи се њоме,
„Па се хвали поноситој љуби,
„Да је Милош худа страшивица,
„Да ти не сме на мегдан изићи;
„Могô бих те сада погубити, 200
„Твоју љубу у црно завити,
„Ал' захвали што смо пријатељи;
„Пођи збогом, више се не хвали.“

Говори им славни цар Лазаре:
„Прођ'те с' кавге, моја децо драга!
„Хајте са мном на чардаке горње,
„Да се жедни напојимо вина,
„Да зборимо кано пријатељи,
„Да живимо како доликује.“
Па уђоше у дворове беле, 210
Милош оде својој верној љуби,
Да је теши, да је разговара.
А Вуче се беше зарекао,
Зарекао, Богом затекао,
Да ће с' љуто Милошу осветит',
Ма се своје не нанео главе.
Милица је сетна, невесела,
Од јада је заболела глава,
Све се боји: ово на зло слути!
Све се боји: добра бити неће! 220

2.

Сан уснила царица Милица,
Верна љуба славног цар-Лазара,
У Крушевцу на цареву двору,
Сан уснила и у сну видела:

Полетео јастреб тица љута,
Од Једрена, града бијелога,
Па долете у поље Косово,

Те он паде код воде Ситнице,
А за њиме до две багајлије,
Багајлије, два велика орла, 230
За орлима два врана гаврана,
А за њима све тице остале;
Бих рекао и бих се заклео:
Колико је на горици листа,
Толико је долетело тица!
Све падоше у поље Косово,
У Косово код воде Ситнице,
Око воде са обадве стране
Све Косово поље притиснуле;
Да упустиш из неба јабуку, 240
Не би могла на земљу панути,
Већ на тицу малу ил' велику;
У пољу се тице уставише.
Док полете јато соколова
Од Крушевца, града бијелога,
Од дворова славног цар-Лазара,
Одлетеше у поље Косово,
Пак у тице јуриш учинише,
Те разгоне тице на буљуке,
Кано вуци по планини овце; 250
Нагоне их на воду Ситницу,
А све из њих ситно сипа перје,
Све Косово перјем притиснуле
И Ситницу воду замутиле.
Ал' залуду, вајде не имаде,
Множина је тица навалила,
Освојише соколове сиве,
Соколови тице изгибоше,
Све им перје пада у Ситницу;
А тама се дигла до под сунце, 260
Пак западу помрачило сунце.

Кад је госпа такав сан уснила,
Сан уснила, па се пробудила,
Ода сна је на ноге скочила,

Умила се и Богу молила
Усред ноћи кано усред дана;
А када се мало разгалила,
Опет госпа на шиљте панула,
Покрила се свиленим јорганом,
Па заспала кано јање младо. 270

Док је госпа други сан уснила:
Где се ведро небо проломило,
Жарко сунце у траву пануло,
А из траве у бунар скочило,
Па се вија по бунару сунце,
Севак баца небу под облаке;
Око воде поскакују вуци,
Да уграбе из бунара сунце,
Ал' се њима уграбит' не даде,
Већ их пале око воде муње; 280
Сјајан месец у море пануо,
Све су звезде крају прибегнуле,
А Косово притиснула тама,
По њој гракћу гавранови црни,
А око њих поцикују ждрали.

Када госпа други сан уснила,
Од њега се више препанула,
Па ода сна на ноге скочила,
Те с' умила и Богу молила;
А када се Богу помолила, 290
Седе госпа на меку постељу,
Обема се рукам' поднимила,
Те пролева сузе низ образе.
Кад у јутру јутро освануло,
Она буди свога господара,
Господара славног цар-Лазара,
Сузе рони, а кроз плач говори:
„Господине, славни цар-Лазаре!
„Ноћас сам ти чудан сан уснила,
„Бог ће дати, те ће добро бити.“ 300

Њој говори српски цар-Лазаре:
„О Милице, моја верна љубо!
„Што ти рониш сузе низ образе?
„Што си љубо, у санку видела,
„Те си ми се тако препанула?“
Тад му каза госпођа Милица,
Каже цару оба санка своја,
Све по реду, као што је било.
А кад чуо славни цар Лазаре,
Мука му је, и жао му било, 310
Што су снови црни и несрећни;
Ал' залуду, вајде не имаде,
Лазо беше срца јуначкога,
Пак истину љуби казиваше:
„Љубо моја, царице Милице!
„Ја ћу теби санак тумачити,
„А немој се, љубо, препанути,
„Добро није, нити му се надај:
„Што си љубо, у санку видела,
„Да је јастреб тица полетела 320
„Од Једрена у поље Косово,
„То се турски царе подигао
„И брзо ће у Косово доћи;
„Што су за њим до две багајлије,
„Багајлије, два велика орла,
„То ће бити два царска везира;
„Што за њима два врана гаврана,
„То ће бити два мрка џелата;
„Што су за њим' многе тичурине,
„То ће устат' Турадија листом 330
„И на нас ће, љубо, ударити;
„Што је јастреб пао у Косово,
„У Косово код воде Ситнице,
„Око њега све тице остале,
„Косово ће притиснути војска,
„И ту ће се табор учинити.
„Што полете јато соколова
„Од истока, од нашега двора,

„И одлете у поље Косово,
„Те разгони тице у буљуке, 340
„То ће бити наши витезови,
„Разгониће по Косову Турке;
„Што им ситно полијеће перје
„И Косово перим' притискује,
„То ће мушке полетати главе,
„Лешине ће притиснут' Косово;
„Што с' нагоне на воду Ситницу,
„Те је бистру брзо замутише,
„Црном ће је обојити крвцом
„Од добријех коња и јунака; 350
„Што су многе тице освојиле,
„Те изгибе јато соколова,
„То ће наши изгинут' јунаци;
„Што л' Косово притиснула тама,
„Те с' не види сунца ни месеца,
„То брат брата познат' моћи неће:
„Сва ће наша изгинути војска.

„Што си, љубо, други сан уснила,
„Где се ведро небо проломило,
„То ће нам се преузети царство; 360
„Што је сунце у траву пануло,
„А из траве у бунар скочило,
„То ће моја полетети глава
„И панути у зелену траву,
„А из траве у воду скочити,
„Да је, љубо, не уграбе Турци;
„Што с' окреће по бунару сунце,
„А облећу око њега вуци,
„То ће с' моја окретати глава,
„А око ње облетати Турци, 370
„Да уграбе из бунара главу;
„Што их пале око воде муње,
„То ће Срби одсецати главе,
„Бранећ' моју од Турака главу;
„Што је севак из воде студене

„Под облаке небу ударио,
„То ће ми се уклонити тело
„С русом главом у бијелу цркву;
„А што ј' месец у море пануо,
„То ће турски царе погинути; 380
„Што су звезде крају прибегнуле,
„То ће наше изгинути слуге;
„Што је тама притисла Косово,
„Косово ће притиснути Турци,
„И тамна ће останути раја;
„Што по тами гракћу гавранови,
„То ће судит' цареве делије;
„Што међ њима поцикују ждрали,
„То ће пиштат' сиротиња раја,
„Љубо, моја, све до века свога.“ 390

Кад Милица Лазу саслушала,
Писну јадна, до неба се чуло!
Лије сузе низ бијело лице,
Кано бисер низ бијело платно:
Жао њојзи славног господара,
И жао јој српских витезова,
Што ће своје погубити главе,
Што ће сама остат' самохрана,
Да јадује све до века свога.
Лазо беше срца јуначкога, 400
Ал' му жао веренице љубе,
Где пролева сузе низ образе,
Па говори, да је разговори:
„О Милице, о моја царице!
„Немој ми се препанути, љубо,
„Никад санку веровати није,
„Што Бог хоће, све ће оно бити.
„Немој, љубо, сузе пролевати,
„Нит' се плашит' силе у Турака:
„Њихову смо окушали снагу 410
„На Плочнику крај Топлице хладне,
„Те ће дуго од нас зазирати;

„Немој, љубо, о том ни мислити,
„Још ти имаш свога господара,
„Па имадеш кћери и синова,
„И зетова од боја јунака,
„Још је теби у животу бабо,
„И уза њ'га девет соколова,
„Девет браће, девет Југовића, —
„Свиколики изгинут' нећемо; 420
„Да све Турци прихвате под руку,
„Ти остати самохрана нећеш;
„Имаш сина Високог Стевана,
„Имаш, љубо, сокола јуначког,
„Он ће своју прихватити мајку,
„Браниће те од душмана клетих.“

Тако збори славни цар Лазаре,
Својој љуби разговоре даје,
Па се диже из њене одаје,
Те одшета у мушке сераје 430
Међ' главаре и међу војводе.

II ДЕО

ПРИПРЕМЕ ЗА КОСОВСКИ БОЈ

ПЕСМА ДЕВЕТА

Турски вијеће у Једрену. Бранковић шаље Турке на Косово.

Љуто цвили силан цар Мурате
У Једрену, граду бијеломе,
Љуто цвили, тежак јад јадује,
Што пострада на Топлици хладној;
Нема мира ни дању ни ноћу,
Од зловоље заболе га глава;
Све се брине и све, силан, смишља,
Како ће се осветити Лази,
Како српско преузети царство.

Диван купи Мурат у Једрену, 10
Сву сакупи на диван господу,
Све му лале на дивану стале,
А све лале, паше и везири,
И велике муле и кадије.
Њима вели силан цар Мурате:
„Почујте ме, моје верне слуге,
„Лале моје, паше и везири,
„И остале аге и кадије!
„Откада је месец заблистао
„У Једрену и грчким земљама, 20
„Турска ј' сабља секла на мегдану,
„Турска беше слава и победа;
„Освојисмо земље и народе,
„Поробисмо небројено робље,
„Умножисмо чете јаничарске,
„Да нам месец супрот крсту бране.
„А кад Србом неслога облада
„Око круне и око господства,
„Потукосмо Вукашина краља,
„Поробисмо земље на крајини. 30
„Отада смо нешто зачамали,

„Ништа од њих задобили нисмо,
„Остаде им круна Степанова
„У Крушевцу, граду бијеломе,
„А на оном српском цар-Лазару;
„Крајину смо српску придобили,
„Ал' у томе вајде не имаде,
„Јер њу држе српске поглавице,
„И држи је у Крушевцу Лазо;
„Не дају ми гроше покупити, 40
„Покупити гроше ни харачe,
„А харачe од седам година.
„Кад свладасмо земљу Бугарију,
„Пошао сам, да тражим харача
„Од онога у Крушевцу Лазе,
„Ал' нас Лазо мушки дочекао
„А на сабље и на копља бојна;
„Сви ви знате, шта је с нама било,
„Како тада пострадасмо љуто:
„На Топлици изгибе нам војска, 50
„На Топлици месец потамнео,
„Помрча нам слава и господство,
„Саломи се сила и јунаштво!
„А што ћу вам јаде казивати,
„Када знате што је и како је?
„Јазук нама, паше и везири!
„Доживесмо бруку и срамоту,
„Какву нигда не видеше Турци!
„Ал' тако ми свеца Мухамеда
„И тако ми дина и имана, 60
„И великог поста рамазана!
„Ја не могу дотле мировати,
„Док Лазину не добијем главу,
„Докле српско не преузмем царство!
„Тај сам јемин Богу учинио,
„И вас, ево, на диван сазвао,
„Да кажете, да ме светујете:
„Како ћемо Србе савладати,
„Како л' српску круну придобити?“ 70

Кад то зачу сва турска господа,
За муку им свима било љуту,
Свако ћути, ништа не беседи,
Глади браду и гледа преда се;
Међ њима је потурица стара,
Стари крвник везир Јеврем-беже,
Седа њему брада до појаса,
Осамдесет претурио лета;
Мурату се везир поклонио
И темена цару учинио, 80
Па овако стаде беседити:
„Султан-царе, наше јарко сунце!
„Вољан буди, царе, на беседи,
„Послушај ме, свога слугу старог,
„Што ћу теби данас казивати;
„Мудру ријеч ти ћеш бегенисат',
„Није л' мудра, не замери старцу,
„С годинама и памет остари.
„Што помињеш прећашња времена,
„Турску славу и победе славне, 90
„То нас Алах дарива обилно,
„Кад дигосмо у Једрену царство
„И пронесмо име пророково
„У далеке земље неверничке, —
„Шућур Богу на његову дару!
„Ал' што немаш мира ни покоја,
„Те јадујеш са недаће клете:
„Што обузе сјајни месец тама,
„И помрча слава и господство,
„Што пођоше кола низа страну, 100
„Те страдасмо на Топлици хладној,
„Ту те, царе, утешит' не могу,
„Ако јадаш, и за невољу је.
„Судбина је људска превртљива,
„Данас силан, а сутра ништаван, —
„Шта се може, када Алах неће?
„Добро велиш и сви добро знамо,
„Да нам ваља савладати Лазу

„И његове земље придобити,
„И његову круну укинути, 110
„Пак и твоју више уздигнути;
„Без тога нам нема царовања,
„Без тога нам нема мировања.
„У Лазара, у српскога цара,
„Кажу људи има силно благо,
„Потрпано пусто на гомиле,
„Све дукати и динари златни;
„Још ми кажу велико Косово,
„Да је поље дуго и широко,
„Да је плодно и да је обилно 120
„Сваким родом, јечмом и шеницом;
„И у њему три мајдана кажу,
„Један златан и други сребрни,
„А трећи је од камена суха,
„Чим се меље јечам и шеница
„И остало жито свакојако, —
„Мајдани се исплатит' не могу.
„Тога у нас нема ниједнога,
„Што имаде и то не ваљаде;
„Залуду нам наша царевина, 130
„Кад таквога добра не имаде.
„У Лазара, у српскога цара,
„Мало војске, ал' добри јунаци,
„У њега су по избор војводе,
„Све соколи и змајеви љути,
„Каквих у нас нема ниједнога,
„Они држе у Крушевцу царство;
„Да их ређам, не могу изређат',
„Да их хвалим, не могу нахвалит', —
„Познô си их, царе, на Топлици, 140
„Где онако пострадасмо љуто.
„Тешко ј' Лазу добит' на мегдану,
„А добити, ваља нам имати
„И мудрости и срца јуначког,
„И још уз то милост Алахову.
„Господине, силни цар-Мурате!

„Ми морамо Лазу освојити
„И његово царство преузети;
„Али како? То ми ваља рећи,
„То ми ваља мудро световати; 150
„Послушај ме, царе, господине!
„Нек је твоја снага у множини,
„Множином ћеш Србе савладати,
„Истрошиће с' њихово јунаштво,
„Кô што челик истроши се тврди
„О мек памук, о дрво мекано;
„Можеш скупит' небројену војску
„Из простране твоје царевине:
„Пет стотина сакупи хиљада,
„Сакупи их из Урумелије, 160
„Пак из Шама и Анадолије,
„Из Хамида и Караманије,
„Из Сирије и из Мисирије,
„Из Јерменске и из Туркестана,
„Курдистана и Арабистана;
„Све сакупи и добро опреми,
„Те поведи собом на Косово;
„А кад будеш опремао војску,
„Пустићемо гласе на све стране,
„Да се војска на Стамбол опрема, 170
„Не бисмо ли Србе преварили
„И неспремне нашли на Косову.
„Ако тако не добисмо Лазу
„И његове храбре војеводе,
„Другачије, бели, не можемо.“

Кад то чуше паше и везири,
И остале аге и кадије,
До земље се црне поклонише
И темена цару учинише:
„Валај-била, мудро везир збори! 180
„Онако је, царе, послушај га!“

Ал' беседи везир Бајазите:
„О мој бабо, силни цар-Мурате!

„Немој нам се, бабо, забринути
„Ласно ћемо Србе придобити:
„Међу њима има издајица,
„Који ће нам издат' цар-Лазара;
„У Лазе је гуја у недрима,
„Има зета Бранковића Вука,
„Коме 'но је мило турковање: 190
„Од њега ми ситна књига дође,
„Те ме Вуче зове на Косово,
„Да ми изда све српске војводе,
„Да ми изда свог цара Лазара;
„А за себе јевтин шићар тражи:
„Да везиром њега учинимо
„У земљама српског цар-Лазара.
„А ја сам му књигу накитио,
„И у њојзи 'вако поздравио:
„„Чу ли мене, Бранковићу Вуче! 200
„„Ето наске у Косово бојно,
„„Докле своју опремимо војску;
„„Кад будемо на Косову с војском,
„„Ријеч своју немој погазити,
„„Већ нам издај српског цар-Лазара,
„„И издај нам српску круну златну;
„„Ја ћу ти се, јунак, одужити:
„„За везирство ни хабера немај;
„„Даћу теби пола очевине
„„И сувише небројена блага, 210
„„Нека имаш блага за ашлука;
„„И још ћу те даривати даром,
„„Лепим даром, господским дворима,
„„Танку ћу ти кулу направити
„„У Једрену, у царскоме граду,
„„Код цареве, лепшу од цареве.
„„Да ће виша — бит' не може виша!
„„Да ће лепша — бит' не може лепша!““
„Зато ме је Вуче послушао,
„Другу ми је књигу оправио, 220
„И у њојзи сасвим добро пише:

„„Царев сине, немој оклевати,
„„Купи војску, хајде на Косово;
„„Ту ћеш Србе наћи неприправне;
„„Ал' кад будеш у Косову равном,
„„Јунаци су Срби на оружју,
„„И на вери тврди и уверни,
„„Они ће те мушки дочекати;
„„Но ја ћу их ласно преварити:
„„Ја сам данас прва царска слуга, 230
„„Што ја речем, цар поређи неће,
„„Верује ми као сину своме;
„„И ево ти од истине кажем:
„„Кад будемо у пољу Косову,
„„Ја ћу узет' војску одабрану,
„„Оклопнике, убојне јунаке,
„„Све по избор' бољег од бољега,
„„А који би могли војевати
„„Са Турцима по године дана, —
„„Завешћу их за Голеш планину; 240
„„Тад покрени свуколику војску,
„„Ласно ћете Лазу савладати
„„И његову круну придобити;
„„А ја ћу ти у Косово сићи,
„„Србадију да ми уредимо.““

Кад то зачу силан цар Мурате,
Бајазита сина загрлио,
Загрлио, па га пољубио,
И овако њему говорио:
„Бе аферим, османско колено! 250
„Бајазите, мој рођени сине!
„Благо мени с тобом и до века!
„С том памети можеш царовати!
„Што ти збориш све ја бегенишем:
„Кад будемо у пољу Косову,
„Ако ј' мени гинут' по земану,
„На тебе ћу оставити царство;
„А тада вам Богом просто било,
„Ето тебе, ето Вука твога,

„Пак окрећи како теби драго; 260
„Ако л' буде мени царовати,
„Тад ни вама лоше бити неће.
„А ви, моје паше и везири,
„Потеците, војску прикупите,
„Нек је азур за мегдан јуначки,
„Ваља нама на Косово поћи,
„Са Србима боја учинити,
„Ил' добити, или изгубити.
„Ако ли нам добра срећа буде,
„Боља срећа него на Топлици, 270
„Тад ни вама лоше бити неће."

Кад то зачу сва турска господа,
По реду се сваки поклонише
И царева пољубише скута:
„Султан-царе, наше јарко сунце!
„Сви ћемо те, царе, послушати,
„Те прикупит' силовиту војску
„Из големе твоје царевине,
„И повести на Косово равно,
„Не би л' српско преузели царство, 180
„Не би л' српску круну задобили,
„Пак и твоју више уздигнули."

ПЕСМА ДЕСЕТА

Долазак Муратов на Косово. — Страхињић бан у тавбини. — Борба Страхињићева с Влах-Алијом на Косову

1.

Сину муња од Једрена града,
А загрми над Крушевцем белим,
Гром удари у поље Косово,
Те обори Лазарево царство.

То не била муња и громови,
Већ то била турска сила љута.

Подиже се силан цар Мурате,
Купи војску по свој царевини:
Што Турака, што Арапа љутих,
Што Татара, Курда и Монгола, 10
Што Јермена и младијех Грка,
Потурица и хришћана правих, —
Сву је турску силу подигао:
Три стотине сакупи хиљада
У Једрену, граду бијеломе.
Три је од њих учинио војске:
Једну војску, сто хиљада људи,
Силан Мурат себи задржао:
Огњевите јаничаре Турке,
Што Једрене држе кућу белу, 20
Многе аге и многе бегове,
И спахије, цареве хатлије,
Што имају по земљи тимаре
И што једу хлеба царевога,
И што јашу коње од мегдана,
А не носе по много оружја,
До по једну сабљу о појасу;
Другу војску, сто хиљада људи,
Под управу даде свом Јакубу,
А Јакубу сину старијему, 30
Даде њему потурице крвне,
Младе Грке из Урумелије,
Арбанасе и Јермене љуте;
Сто хиљада даде Бајазиту,
Млађем сину, Илдириму силном,
Што топузом као громом бије,
Те сатире војске и јунаке,
А даде му Османлије праве
И Татаре, Курде и Монголе,
Анадолце и Арапе црне, 40
Што су вични боју и мегдану.

Једно јутро, пре јаркога сунца,
Забубњише гласни таламбаси,
Запишташе зурле и свирале,
Развише се зелени барјаци,
Покрете се силовита војска
Од Једрена, града бијелога;
Пред војском је силан цар Мурате,
Води Мурат војску на Косово,
Да отимље од Лазара царство. 50
Од Једрена пође уз Марицу,
Пређе Гору више Самокова,
А кад сиђе на Струму студену,
Мурат Струму пребродио хладну,
Па окрете с војском те на лево
Ка Кратову, граду маленоме;
Ту је царе добро починуо,
А код оног бега Костадина,
Костадина, подручника свога;
Ту остаде недељицу дана, 60
Док одмори коње и јунаке.
Лепо га је беже дочекао,
Мурата је царски угостио
И војску му хлебом нахранио,
Белим хлебом и овнујским месом
Отален се Мурат подигао
И Мораву мутну прегазио,
На Мрамор је с војском ударио,
Па се спусти у поље Косово.

Изубаха паде сила турска, 70
Те притиште све поље широко;
А цар Лазо у Крушевцу равном
Вино пије у беломе двору,
Вино пије, на зло не помишља.
Силни Турци као бесни вуци,
Све Косово грдно попленише,
И живијем огњем попалише.
У Мурата војске свакојаке:

Кажу људи једну силу грдну,
Самовољна бега Јакши-бега, 80
Потурицу, старога крвника,
Који не зна за Бога и душу,
Под нож мење старо и нејако;
У Турака другу силу кажу,
Ненаквога Туку и Манцуку,
А што хуче, а што грдно туче;
У Турака трећу силу кажу,
Одметника Турчин-Влах-Алију,
Што не слуша цара од Једрена,
За везире никад и не мисли, 90
За цареву сву осталу војску
Кô за мраве по земљици црној;
Он не хтеде с царем на Косово,
Окренуо друмом те на лево
Спустио се низ Ситницу хладну,
Ојадио све до Митровице;
На малену Бањску ударио,
На дворове Страхињића бана,
Када бане дома не бијаше,
Дворове му беле поробио, 100
Поробио, огњем попалио
И одвео вереницу љубу.

Ој давори, ти Косово равно!
Шта дочека тужно и жалосно,
Да ти суде Турци зулумћари!
Твоја места красна и убава,
Твоја поља дуга и широка,
Твоје њиве плодне и обилне
Сваким родом, јечмом и шеницом,
Опустеше изелице Турци, 110
Опустеше, коњма погазише,
Оставише пустош и гариште!
Ој Косово, српска земљо дивна!
Проста оном и душа и тело,
Ко погине за те војујући,

А благо му до вијека било,
Ко т' избави турскога зулума!

2.

Нетко беше Страхињићу бане,
Беше бане у маленој Бањској, 120
У маленој Бањској крај Косова,
Да таквога не има сокола.
Једно јутро бане подранио,
Зове слуге и к себи призивље:
„Слуге моје, хитро похитајте,
„Седлајте ми од мегдана ђога,
„Окитите што лепше можете,
„Јер ја, децо, мислим путовати
„У тазбину, у бела Крушевца,
„К милу тасту старцу Југ-Богдану, 130
„Ка шурева девет Југовића,
„Тазбина ме та желькује моја.“
Господара слуге послушаше,
Те сокола ђога оседлаше;
Опреми се Страхињићу бане,
Удри на се дибу и кадиву,
Поноситу чоху сајалију,
Што од воде чоха црвенија,
А од сунца чоха руменија;
Окити се један српски соко, 140
Па поседе ђога од мегдана,
Одмах пође, у тазбину дође.

Виде њега старац Југ Богдане,
И виде га девет милих шура,
Соколова девет Југовића,
Милог зета једва дочекаше,
У наручје зета загрлише;
Верне слуге коња прихватише,
Зета воде на танану кулу;
Код готове совре заседоше. 150

Што бијаше ту српске господе,
Поседаше, те вино пијаху,
И господску ријеч бесећаху.
Навалише слуге и слушкиње,
Неко двори, неко вино служи,
А шурњаје дворе упоредо,
Дворе свекра, дворе господаре,
А највише зета поносита.
Позадуго бане гостовао,
Позадуго бане зачамао, 160
Поноси се бане у тазбини.
Госпоштине што је у Крушевцу,
Досадише јутром и вечером,
Молећи се силном Југ-Богдану,
Да доведе милог зета свога
У дворове и у куће њине,
Да му пошту и они учине.
Сваком Јуже хатар навршује,
Докле тако изредили били.
Дуго било, лако време прође, 170
И задуго бане зачамао.

Но да видиш јада изненада!
Једно јутро кад огреја сунце,
Мезил стиже и књига бијела
Баш од Бањске, од малена града,
Од његове остареле мајке;
Бану књига на колено паде.
Кад разгледа и књигу проучи,
Ал' му књига доста грдно каже,
Књига каже где га куне мајка: 180
„Где си, сине, Страхињићу бане?
„Зло ти било у Крушевцу вино!
„Зло ти вино, несрећна тазбина!
„Види књигу нечувених јада!
„Изубаха једна паде сила,
„Турски, сине, од Једрена царе
„У Косово доведе везире,

„А везире, несрећне већиле;
„Сву је турску силу подигао,
„У Косово поље искупио, 190
„Ухватио воде обадвије,
„Покрај Лаба и воде Ситнице
„Све Косово сила притиснула.
„У Турчина војске свакојаке,
„У Турчина једну силу кажу,
„Самовољна Турчин-Влах-Алију,
„Те не слуша цара ни везира;
„Он беза зла, сине, проћи не хте,
„Не хте с царем, сине, на Косово,
„Окренуо друмом те на лево 200
„И на нашу Бањску ударио,
„И њу живим огњем попалио,
„И најдоњи камен растурио,
„Верне твоје слуге разагнао,
„Стару мајку твоју ојадио,
„Са коњем јој кости изломио,
„Верну твоју љубу заробио,
„Одвео је у поље Косово.
„Ја ти, сине, кукам на гаришту, 210
„А ти вино пијеш у Крушевцу,
„Зло ти вино на покоње било!“

А кад бане књигу проучио,
Мука му је и жао му било,
У образ је сетно, невесело,
Мрке брке ниско обесио,
Очима се љуто намрдио,
Готове му сузе ударити.
А виде га тасте на уранку,
Страхињићу зету проговара: 220
„О мој зете, Бог ми с тобом био!
„Што си, зете, јутрос подранио,
„А у образ сетно, невесело?
„Од шта си се, зете, раздертио?
„На кога се, зете, ражљутио?

„Ил' се шуре теби насмејаше?
„Ил' шурњаје тебе не дворише?
„Или махну тој тазбини нађе?
„Кажи, зете, што је и како је?“
Плану бане, па му проговара: 230
„Прођ' се, тасте, стари Југ-Богдане!
„Ја сам с шурам' био вазда лепо,
„А шурњаје, господске госпође,
„Дивно зборе, а дивно ме дворе,
„Тој тазбини мојој махне нема;
„Но да видиш што сам невесео:
„Стиже књига од малене Бањске,
„Баш од моје остареле мајке“...
Каже јаде тасту на уранку,
Како су му двори похарани, 240
Како су му слуге разагнате,
Како ли је мајка прегажена,
Како ли је љуба заробљена.
„Но мој тасте, стари Југ-Богдане!
„И ако је моја данас љуба,
„Љуба моја, ал' је шћера твоја,
„Срамота је и мене и тебе;
„Мислиш ли ме мртва пожалити,
„Пожали ме, док сам у животу;
„Молим ти се и љубим ти руку, 250
„Да даш мени деце деветоро,
„Децу твоју, а шуреве моје,
„Да ја с њима у Косово пођем,
„Да потражим душманина мога,
„Који ми је робље поробио.
„А немој се, тасте, препанути,
„Ни за твоју децу убринути,
„Ја ћу њима рухо променити,
„А у турско рухо облачити,
„Учинићу децу јаничаре; 260
„Нек шуреви буду у невољи,
„Јер сâм, тасте, могу погинути,
„Код шурева нећу погинути,

„Нити ране ласно допанути.“
Кад то зачу стари Југ Богдане,
Плану Јуже, зету проговара:
„Страхињ-бане, ти мој зете мили!
„Видех јутрос да памети немаш,
„Што ми деце иштеш деветоро,
„Да ми децу водиш у Косово, 270
„У Косово, да их кољу Турци!
„Не дам теби деце у Косово,
„Да бих знао кћери не видети;
„Деца моја ваљаће ми, бане,
„Нек се нађу, кад Лазо позове,
„Да чистимо земљу од душмана —
„А позваће, оклевати неће.
„Мио зете, дели Страхињ-бане!
„На шта си се тако раздертио?
„Ман' се љубе, на њу не помишљај, 280
„Не може ти више мила бити,
„Нека иде, враг је однесао,
„Бољом ћу те оженити љубом,
„С тобом хоћу хладно пити вино,
„Пријатељи бити све до века;
„А немој ми више проговарат',
„Не дам деце водит' у Косово,
„Макар кћери никад не видео.“

Плану бане као огањ живи,
Па у једу и тој муци љутој, 290
Не хте викнут' ни призвати слугу,
Но сам оде к ђогу у ахаре;
Ја како га бане оседлао,
Како ли га тврдо опасао!
Па заузда ђемом од челика,
Пред дворе га води у авлију,
На се баци турску ђеисију,
Па се ђогу хвати на рамена.
Погледује девет својих шура,
А шуреви у земљицу црну; 300

Кад пијаху вино и ракију,
Сви се хвале за добре јунаке,
Хвале с' зету и Богом се куну:
„Волимо те, Страхињићу бане!
„Но сву земљу нашу царевину.“
А сад бану нема пријатеља:
Није ласно у Косово поћи.
Виде бане где му друга нема,
Па отиште ђога од мегдана.
Кад наиђе на поље широко, 310
Обзире се ка Крушевцу белу,
Неће ли се шуре присетити
Неће ли се њима ражалити;
А кад виде јутрос на невољи,
Где му нема главног пријатеља,
Сам отиде пољем крушевачким.
Кад је био насред поља равног,
Досети се хрта карамана,
Кога воли него добра ђога,
Те привикну из грла белога 320
(Остало је хрче у ахару);
Зачу гласа, хитро потрчало,
Док у пољу пристиже ђогина,
Покрај ђога хрче поскакује,
А златан му литар позвекује.
Мило било, разговори с' бане,
Па потера својега ђогина,
Право оде у Косово равно.

3.

Језди бане на коњу ђогину,
Прође поља, прође и планине, 330
Док не дође у поље Косово;
Кад сагледа по Косову војску,
Ал' се бане мало препануо,
Па помену Бога истинога —
У ордију турску угазио.

Иде бане на четири стране,
Те он тражи силног Влах-Алију;
А када се спусти ка Ситници,
На једно је чудо нагазио:
На обали крај воде Ситнице 340
Један зелен ту бијаше чадор,
Пред чадором копље побијено,
А за копље вранац коњиц везан,
На глави му маха стамболија,
Бије ногом и десном и левом.
Мисли бане чадор Влах-Алије,
Те ђогина коња пригоњаше;
Копље своје скиде са рамена,
Те чадору врата отворио.
Не бијаше силан Влах-Алија, 350
Но бијаше један дервиш стари,
Бела њему прошла појас брада;
Бекрија је тај несрећни дервиш,
Пије Турчин из кондира вино,
Но сам лије и сам чашу пије;
Крвав дервиш до очију црних.

Кад га виде Страхињићу бане,
Те му селам турски називаше,
Пијан дервиш оком погледао,
Па му мучну речцу проговара: 360
„Да си здраво, дели Страхињ-бане,
„Од малене Бањске крај Косова!“
Трже с' бане, препаде се љуто,
Те дервишу турски одговара:
„Бре, дервишу, несрећна ти мајка!
„Рашта пијеш, рашта се опијаш?
„Те у пићу грдно проговараш
„И Турчина зовеш каурином!
„Што помињеш некаквога бана?
„Ово није Страхињићу бане, 370
„Но ја јесам царева делија.“
Грохотом се дервиш насмејао:

„Знаш ли, бане, не знали те јади!
„Да сам сада на Голеш-планини,
„Да те видим у царевој војсци,
„Познао бих тебе и ђогина,
„И твојега хрта карамана.
„Знаш ли, бане, не знало те чудо!
„Када ропства у веку допадох,
„Пандури ме твоји ухватише 380
„У Сухари врху на планини,
„Ти ме баци на дно од тамнице,
„Те зачамах за девет година;
„Девет прође, а стиже десета,
„А теби се, бане, ражалило,
„Те ти зовну Рада тамничара,
„Изведе ме к теби у авлију.
„Знаш ли, бане, када ме упита:
„„Ропче моје, змијо од Турака!
„„Где пропаде у тамници мојој! 390
„„Можеш ли се, робе, откупити?““
„Ти ме питаш, ја право казујем:
„„Имао сам нешто мало блага,
„„Могао бих откуп саставити,
„„Тек да ми се двора дохватити,
„„Очевине и пак постојбине,
„„Тврда бих ти јамца оставио,
„„Тврда јамца Бога истинога,
„„Другог јамца Божју веру тврду,
„„Како ћу ти откупе донети.““ 400
„И ти, бане, поверова мени,
„И пусти ме двору бијеломе;
„А кад дођох грдној постојбини,
„Тамо су ме јади задесили:
„У дворове куга ударила,
„Поморила и старо и младо,
„А дворови бели опанули,
„Из дувара зовке проникнуле.
„Кад ја видех дворе растурене,
„Нешто мислих, па на једно смислих, 410

„Мезилских се ја дохватих коња,
„Те отидох граду Једренету,
„Одох цару и одох везиру;
„Виде везир, да сам јунак добар,
„Одену ме и чадор ми даде,
„И даде ми то светло оружје,
„Да сам војник цару до вијека.
„И ти, бане, данас мени дође,
„Да ти узмеш твоје дуговање,
„А ја, бане, ни динара немам. 420
„Страхињићу, јада допануо!
„Где ти дође, да погинеш лудо!“

Виде бане, познаде дервиша,
Од ђогина коња одседнуо,
Па загрли старога дервиша:
„Богом брате, старишу дервишу!
„На поклон ти твоје дуговање,
„Ја не тражим, брате, ни динара,
„Већ ја тражим силног Влах-Алију,
„Који ми је дворе растурио 430
„И верну ми љубу заробио:
„Кажи мени мога душманина,
„А немој ме војсци проказати.“
Дервиш му се Богом преклињаше:
„Знај, соколе, Страхињићу бане!
„Да ћеш сада сабљу повадити,
„Да ћеш пола војске погубити,
„Невере ти учинити нећу;
„Доста си ме вином напојио
„И бијелим хлебом нахранио. 440
„А што питаш за Влаха Алију,
„Он је бели чадор разапео
„На Голешу, високој планини;
„Тек ти хоћу, бане, проговорит':
„Јаши ђога, бежи из Косова,
„Јер ћеш, бане, погинути лудо;
„У себе се немој поуздати,

„Ни у руку, ни у бритку ђорду,
„Турчину ћеш на планину доћи,
„Хоћеш доћи, ал' ћеш грдно проћи.“ 450
Насмеја се Страхињићу бане:
„Не жали ме, брате, од једнога,
„Тек ме војци турској не прокажи.“
Збори бане, дохвати се ђога,
Обраћа се са коња ђогина:
„Још ми кажи, старишу дервишу:
„Појиш коња на води Ситници,
„Где су броди на тој води хладној,
„Да ја мога не углибим ђога?“
А дервиш му право проговара: 460
„Страхињ-бане, ти соколе српски!
„Твоме ђогу и твоме јунаштву
„Свуд су броди, где год дођеш води.“

Бан удари, воду пребродио,
И прими се уз Голеш планину;
Он је оздо, а сунашце озго,
Те огреја све поље Косово
И обасја сву цареву војску.

Ал' да видиш силног Влах-Алије!
У Турчина грдан хадет беше: 470
Боравити санак на уранку,
На уранку кад огрева сунце;
Колико је њему мила била
Та робиња, Страхинова љуба,
Пануо јој главом на криоце,
Свео очи, па борави санак;
Она држи силног Влах-Алију,
Па чадору отворила врата,
Те разгледа по Косову војску.
За јад јој се очи окинуше, 480
Те погледну низ Голеш планину;
Како виде коња и јунака,
Турчина је дланом ошинула:

„Господару, силни Влах-Алија!
„Ну се дигни, главу не дигао!
„Ето к нама Страхињића бана!
„Сад ће твоју главу укинути,
„Сад ће мени очи извадити.“

Плану Турчин и оком погледну,
Па се намах грôтом насмејао: 490
„Душо моја, Страхинова љубо!
„Чудно ли те влашче препануло!
„Оно није Страхињићу бане,
„Већ је оно царев делибаша.“

Страхинова проговара љуба:
„Зар не видиш, очи ти испале!
„Оно ј' главом Страхињићу бане;
„Ја познајем чело какво му је,
„И под челом очи обадвије,
„И његова оба мрка брка, 500
„И под њиме пулата ђогата,
„И жутога хрта карамана;
„Не шали се главом, господару!“

Ја кад зачу Туре Влах-Алија,
Како ли се Туре придрнуло,
Те поскочи на ноге лагане,
Опасује мукадем појаса,
И ту бритку сабљу припасује,
А све врана коња погледује.

У то доба бане пристасао, 510
На јутру му не зва добро јутро,
Но му грдну речцу проговара:
„А ту ли си, душманине један!
„Чије ли си дворе похарао?
„Чију ли си љубу заробио?
„Излази ми на мегдан јуначки!“

Скочи Турчин, кô да се придрну,
Једном крочи, до коња докрочи

Другом крочи, коња појахао,
Притегну му обадва дизгина. 520
Ал' не чека Страхињићу бане,
На Турчина ђога нагоњаше,
Па на њега пусти копље бојно;
Удари се јунак на јунака,
Пружи руке силан Влах-Алија,
У руке му копље ухватио,
Па ти бану речцу проговара:
„Каурине, Страхињићу бане!
„Нису ово бабе шумадинске,
„Да разгониш и да набрекујеш, 530
„Но је ово силан Влах-Алија,
„Што с' не боји цара ни везира,
„Нит' остале све цареве војске,
„А колико мрава по земљици,
„А ти, море, мегдан да дијелиш!"
То му рече, бојно копље пусти,
Од прве га обранити шћаше;
Бог поможе Страхињићу бану,
Има ђога коња од мегдана:
Како копље на планини звизну, 540
Соко ђоко паде на колена,
Изнад њега копље прелетело.

Док сатрше она копља бојна,
Потегоше перне буздоване;
Кад удара Влах-Алија бана,
Из седла га коњу изгоњаше,
И на уши ђогу нагоњаше;
А ђога је коњиц од мегдана,
Узмахује и главом и снагом,
Те у седло враћа господара. 550
Кад удара Страхињићу бане
Мучну алу, силног Влах-Алију,
Из седла га мћи не могаше.
Буздоване перне поломише,
Па су бритке сабље повадили

У бана је сабља убојита:
Ковала су сабљу два ковача,
Два ковача и три помагача,
Од челика сабљу претопили,
У острицу сабљу угодили. 560
Турчин махну, а дочека бане,
На сабљу му сабљу дочекао,
По поли му сабљу пресекао;
Виде бане, па се разрадова,
Љуто сави и отуд и отуд,
Е да би му главу одсекао,
Ил' Турчину руке обранио;
Ал' се не да силан Влах-Алија,
Но се брани оном половином:
Половину на врат натураше 570
И својега врата заклоњаше,
Те банову сабљу оштрпкује,
Све откида по комад и комад.
До балчака сабље догонише,
Побацаше њине одломчине,
И од хитрих коња одскочише,
За бела се грла дохватише,
Те се љуто две але понеше;
Носише се летњи дан до подне,
Док Турчина пене попануше, 580
Беле пене кô снег на планини,
Страхињ-бана беле и крваве.

Када бану мука додијала,
Својој љуби бане проговара:
„Љубо моја, тебе Бог убио!
„Које јаде гледаш на планини?
„Но ти подбиј један комад сабље,
„Удри, љубо, мене ил' Турчина.“
Али Турчин љуто проговара:
„Душо моја, Страхинова љубо! 590
„Немој мене, но удри Страхиња,
„Прекорна ћеш њему вазда бити,

„Мени бити мила до вијека;
„Одвешћу те Једренету граду,
„Наредићу триест слушкињица,
„Нек ти држе скуте и рукаве,
„Хранићу те медом и шећером,
„Окитити златом и бисером:
„Удри, душо, Страхињића бана!“
Женску страну лако преварити: 600
Лако скочи, кô да се помами,
Па дохвати један комад сабље,
Зави комад у везени јаглук,
Да јој белу не обрани руку,
Па облеће и отуд и отуд,
Чува главу Турчин-Влах-Алије,
А ошину господара свога,
Пресече му златали челенку,
И пресече белога каука,
Мало рани главу на јунаку, 610
Поли крвца низ јуначко лице.
Препаде се Страхињићу бане,
Где погибе лудо и безумно,
Па привикну хрта карамана,
Што је хрче на лов научио;
Скочи хрче, одмах дотрчало,
Те банову љубу дохватило;
Ал' је женска страна страшивица,
Страшивица свака од пашчади,
Баци комад у зелену траву, 620
Љуто врисну, далеко се чује,
Жута хрта за уши подбила,
Те се с њиме коље низ планину;
А Турчину очи искочише,
Гледајући што се чини с њоме.
Али бану друга снага дође,
Те одмахну и тамо и амо,
Док Турчина с ногу укинуо;
Колико се бане уострио,
Он не тражи ништа од оружја, 630

Већ му грло зубма дохваташе:
Закла њега кано јагње вуче.
Скочи бане, па на хрта викну,
Докле своју курталиса љубу;
Запе љуба бежат' низ планину,
Сустиже је Страхињићу бане,
За десну је руку дохватио,
Па се њогу хвати на рамена,
Тури љубу за се на њогина,
Па побеже бане упријеко, 640
Отклони се од те силе турске,
Брзо дође у Крушевац равни.

Виде њега старац Југ Богдане,
А срете га девет милих шура,
Руке шире у лице се љубе
За лако се упиташе здравље.
А кад виде стари Југ Богдане
Обрањена зета и челенку,
Просу сузе низ господско лице:
„Весела ти наша царевина! 650
„Међер има у цара Турака,
„Међер има силнијех јунака,
„Који зета обранише мога,
„Кога данас надалеко нема!“
Проговара Страхињићу бане:
„Немој ми се, тасте, раскарати,
„Ни ви, моје шуре, препанути;
„У цара се не нађе јунака,
„Да дохака и мене обрани;
„Када делих мегдан са Турчином, 660
„О мој тасте, стари Југ-Богдане!
„Онда ме је љуба обранила,
„Љуба моја, мила шћера твоја,
„Не хте мени, поможе Турчину!'
Плану Јуже као огањ живи,
Па подвикну деце деветоро:
„Повадите ноже деветоре,

„На комаде кују искидајте!“
Силна деца баба послушаше,
Па на своју сестру кидисаше; 670
Ал' је не да Страхињићу бане,
Шуревима 'вако говораше:
„Шуре моје, девет Југовића!
„Што се, браћо, данас обрукасте?
„На кога сте ноже потргнули?
„Кад сте, браћо, ви такви јунаци,
„Камо ножи, камо сабље ваше,
„Те не бисте са мном на Косову,
„Да с' нађете мени у невољи?
„Не дам вашу сестру похарчити, 680
„Без вас бих је могао стопити,
„Но сам љуби мојој поклонио;
„Ал' ћу стопит' сву тазбину моју —
„Немам с киме хладно пити вино.“

Помало је такијех јунака,
Кô што беше Страхињићу бане.

ПЕСМА ЈЕДАНАЕСТА

Муратов позив Лазару. — Лазар се саветује с Обилићем шта да чини. — Лазарев отпоздрав Мурату.

1.

Када Мурат у Косово дође
И доведе турску силу грдну,
Све Косово поље притиснуо
Између' Лаба и воде Ситнице:
Од Мрамора до Сувог Јавора,
Од Јавора, кажу, до Сазлије,
До Сазлије, на ћемер ћуприје.

Од ћуприје до града Звечана,
Од Звечана, кажу, до Чечана
Од Чечана врху до планине — 10
Све је турска сила притиснула.

А кад Мурат војску наредио,
За себе је место изабрао
На Мазгиту, пољу широкоме;
Насред поља чадор разапео,
Зелен чадор од зелене свиле;
На чадору копље ударио,
На врх копља од злата јабука,
У јабуци алем камен драги,
Сија ноћу као дању сунце, 20
Да се види по пољу Косову
У по ноћи, кано у по дана;
Низ чадор се ките обесиле,
Дван'ест кита све од сувог злата,
Како којом ветар замахује,
Онако се по травици нија,
Те казује који ветар душе;
Код чадора барјак разавио,
Пустио га небу у облаке,
Нека виде Турци и ћаури, 30
Да ту седи силан цар Мурате;
Под чадором Муратове слуге,
Разастреше свилу и кадиву,
А по свили шиљте ударише,
По шиљтету од злата ћилиме,
Где ће сести паре од Једрена.

Како Мурат у Косово дође,
Намах силан ситну књигу пише,
Па је шаље ка Крушевцу граду
На колено српском цар-Лазару, 40
У књизи га 'вако поздрављаше:
„Ој Лазаре, од Србије главо!
„Добро види, шта ти књига каже:

„Нит' је било, нити може бити,
„Једна земља, а два господара,
„Једна раја два харача даје —
„Царовати оба не можемо;
„Већ ми пошљи кључе и хараче,
„Златне кључе од свијех градова,
„А хараче од седам година, 50
„И Стевана у таоце сина;
„Ако ли ми то послати нећеш,
„Купи војске колико ти драго,
„Па ти хајде у поље Косово,
„Да јуначки мегдан поделимо,
„Да сабљама земљу размеримо,
„А главама међе поставимо,
„Па шта коме Бог и срећа даде.“

2.

Књигоноша у Крушевац дође
У час ноћни, кад цар вечераше, 60
Те закуца алком на капији.
Проговара српски цар Лазаре:
„Видосаве, моја верна слуго!
„Часом спадни на мермер-авлију,
„Неко куца алком на вратима.“
Хитро сиђе слуга Видосаве
Низ бијелу кулу у авлију,
Пак отвори канат на капији;
Док упаде лако књигоношче;
За њиме је затворио врата, 70
Па га води цару у одају.
Књигоношче цара опазило,
Пред царем се смерно поклонило,
Поклони се до земљице црне,
Пољуби га у скут и у руку,
Остави му књигу на криоцу,
Па га двори кано господара.
Цар је књигу руком прихватио,

На књизи је печат разломио,
Разломио, па је проучио; 80
Кад видео што му књига каже,
Уз образ му пламен ударио,
И удрише сузе од очију,
Ваљају се низ бијело лице,
Кано киша низ јелове гране,
На десну се наслонио руку,
Од јада га заболела глава;
Препао се славни цар Лазаре,
Жао му је крвцу пролевати,
Жао му је изгубити царство. 90

Код цара се додесиле биле
Три војводе, три добра јунака:
Једно беше Обилић Милошу,
А друго је Косанчић Иване,
А треће је Топлица Милане.
Кад видеше три добра јунака,
Како царе грозне сузе лије,
То је њима врло жао било,
Па беседи војвода Милошу:
„Господине, славни цар-Лазаре! 100
„Откуд књига, ватром сагорела!
„Те је учиш, а сузе пролеваш?
„И досад су књиге долазиле,
„Али нису жалостиве биле;
„Жао нам је, славни цар-Лазаре,
„Што пролеваш сузе низ образе“

Проговара српски цар Лазаре:
„О војводе, моја децо драга,
„Књига јесте од поља Косова,
„Од Турчина силног цар-Мурата — 110
„Косово су притиснули Турци;
„Мурат иште кључе и хараче,
„Златне кључе од свијех градова
„И хараче од седам година,

„Мог Стевана у таоце сина;
„Ако ли му то послати нећу,
„Зове мене у поље Косово,
„Да сабљама земље поделимо,
„А главама међе поставимо.
„Сад што ћемо, моја децо драга! 120
„У Мурата голема је војска:
„Кажу мени и причају људи,
„Е је грдну силу опремио,
„Да Цариград од Грка отимље,
„Па гле сада, шта крвник учини?
„Сву ту војску листом подигао,
„Те ненадно пао на Косово,
„Да покаје јаде на Топлици.
„А у нас је мало добре војске,
„И што има, тек прикупит' ваља; 130
„Да покупим све што ја имадем:
„Крушевачку Жупу и Расину,
„Шумадију и Мораву целу,
„Сву Нишаву и Топличку Жупу,
„Дубочицу, Врање и Прешево,
„Све Косово, и Лаб и Ситницу,
„Па Дреницу и с њом Метохију,
„Цео Ибар са Старијем Влахом,
„Колубару и с њом Поцерину,
„Плодну Мачву и Срем, земљу равну, 140
„Браничево и кршно Кучево,
„Златни Тимок и Крајину доњу;
„Да попишем од боја јунаке
„Све на тевтер, једног по једнога,
„Неће изић' шездесет хиљада;
„Да позовем браћу с других страна:
„Ломну Зету и кршно Приморје,
„И поносну Босну краљевину,
„Опет нам је мало спрам Турака.
„Сад што ћемо, моји соколови? 150
„Хоћемо ли прикупити војску,
„Те повести на Косово равно,

„Крв пролити и не зажалити
„Ради Бога и крста часнога?
„Ил' се ваља приклонит' Мурату,
„Послати му кључе и хараче,
„И Стевана, моје чедо драго?
„Да с' бијемо, добит' не можемо,
„Баш да би нам нагоркиње виле
„На Косову у помоћи биле; 160
„А жао ми земљу упустити,
„И свој народ предати у робље
„Без одбране и крви јуначке;
„Жао ми је сина поклонити:
„Да се надам сунцу и месецу,
„А Стевану никад ни до века!
„Чини ми се, и бојим се љуто,
„Е је дошло последње вријеме,
„Кад ће наше пропанути царство.
„Сад што ћемо, децо моја драга? 170

План Милош као огањ живи,
Па говори тасту цар-Лазару:
„Господару, славни цар-Лазаре!
„Немој нам се, царе, препанути
„Од Турака и силног Мурата;
„С Турцима се ми већ добро знамо:
„Јунаштво су наше окушали
„Код Плочника, на Топлици хладној,
„Па ни сада боље проћи неће,
„Моје тврдо у том је уздање. 180
„Кад је нама суђено умрети,
„Боље нам је мушки изгинути,
„Него женски поклонити царство.
„Зар да харач кукавички дамо,
„И још кључе од свијех градова,
„И твог сина у вучје чељусти?
„Да пашемо кô жене кецељу
„И пљунемо на образ јуначки;
„Да нам пуца брука и срамота

„Код нас живих и добрих јунака? 190
„Немој царе, живота ти твога!
„Већ нареди да с' опреми војска;
„Купи војску, хајде на Косово,
„Да јуначки мегдан поделимо.
„Истина је, у нас мало војске,
„Ал' што има, оно и ваљаде:
„Ниједан ти узмакнути неће,
„Докле мача крвљу не обоји,
„И док траје на рамени глава.
„Ако Бог да и срећа јуначка, 200
„Ласно ћемо савладати Турке,
„И Мурату добар харач платит'
„У главама његових делија, —
„Моје тврдо у том је уздање."
Кад Милоша царе саслушао,
Живо му је срце заиграло,
Па говори својим војводама:
„О војводе, моја браћо драга!
„Разгали ме ријеч Милошева!
„У Милоша, у добра јунака, 210
„Памет млада, али и ваљана,
„С њоме јунак може царовати!
„Доиста је боље изгинути,
„Него дати на срамоту царство;
„Ал' нам ваља мудро пословати,
„Ваља познат' силу Муратову,
„Да у лудо не губимо главе;
„Већ ко би ме хитро послушао:
„Да обуче турско одијело,
„Да уходи Муратову војску: 220
„Је ли много у Турака војске?
„Је ли војска силна убојита?
„Можемо ли боја учинити?"
Проговара војвода Милошу:
„Господару, славни цар-Лазаре!
„Ни за то се немој забринути;
„Како сутра дан осване бели,

„Оправићу свога побратима,
„Побратима Косанчић-Ивана,
„Који ми се свачем научио, 230
„Обилазећ' земље и градове:
„Знаде турски, знаде и мановски,
„И арапски језик разумије,
„И накрпат ситно арбанашки, —
„Он ће турску уходити војску.“

Кад то зачу славни цар Лазаре,
Разговори с' и разрадова се:
„Благо мени сада и до века,
„Код таквијех врлих соколова!
„Пођи, Иво, у добри час било! 240
„Тамо, сине, добре среће био!
„Бог те здрава к нама повратио!“

3.

Књигу пише српски цар Лазаре,
Па је шаље у поље Косово,
А на руке турском цар-Мурату,
У књизи га 'вако поздрављаше:
„Чу ли мене, турски цар-Мурате!
„Књигу твоју ја сам проучио
„И разабрô што у њојзи кажеш,
„Где ти хоћеш кључе и хараче, 250
„И Стевана у таоце сина;
„Но чу ли ме, турски царе силни!
„Што ти хоћеш, није ми у власти;
„И ако сам од Србије глава,
„Не могу ти жељу испунити:
„Главари ме српски изабраше,
„Те без њих ти ништа рећ' не могу;
„Но причекај, докле их сазовем,
„И док с њима учиним вијеће,
„Па што тада буду доконали: 260
„Реку л' они, да се поклонимо —

„Бићу први да ти се поклоним;
„Буду л' жудни боја и мегдана,
„Ето мене у Косово бојно,
„Да сабљама земље поделимо
„И главама међе поставимо,
„Па шта коме Бог и срећа даде; —
„Такву веру ја њима зададох.“

ПЕСМА ДВАНАЕСТА

Обилић опрема и испраћа Косанчића на Косово. Косанчић уходи турску војску. Лазар се одлучује на рат.

Уранио Обилић Милошу
Прије зоре и белога данка,
Пак опреми Косанчића Иву,
Опреми га за Косово бојно.
Ивану је рухо променио:
Обуче му турску ђеисију,
Што је носе цареве делије
И цареве баше Једренлије,
Око паса зелена појаса,
А на ноге чизме и калчине, 10
А на главу капу ћиверицу;
Припаса му свијетло оружје,
Опреми му љутога зеленка,
Покри коња зеленом либадом;
Све спремише што њему ваљаде,
Да га тамо не познају Турци.
Лепо га је Милош световао:
„Када, Иво, у ордију дођеш,
„Питаће те: ко си и откуд си?
„Ти се кажи цареви делија 20
„Из јуначке земље арбанашке;

„Ти си био усред Арбаније,
„Те познајеш њине обичаје,
„Знаћеш, брате, што ти чинит' ваља;
„Иди мудро, не погини лудо.“

Појахаше коње витезове,
Одјездише пољем крушевачким;
Преходише брда и долине,
Преходише поља и планине;
Напоредо добре коње језде, 30
Напоредо бојна копља носе;
Колико се побре миловале,
На коњма се побре загрлиле,
Под њима се добри коњи љубе.
Кад бијаху кроз гору зелену,
Ал' се Иван, јунак, ражалио,
Сетио се веренице љубе
И нејаког чеда у колевци,
Па говори побратиму своме:
„Ој Милошу, мио побратиме! 40
„Љута ме је обузела сета,
„Певај, брате, те ме разговарај!“
У Милоша грло гласовито,
Лепше грло него ли у виле,
Пак запева танко гласовито,
Запева му песму од љубави,
Одјекује гора и планина;
Ал' се Иван грђе ражалио,
У јунака срце жалостивно,
Сетно своју оборио главу, 50
Из ока му суза провирује.
Пита њега Обилић Милошу:
„Мио брате, Косанчићу Иво!
„Што си данас сетан, невесео?
„Је л' ти жао што се растајемо,
„Те одлазиш у турску ордију?
„Ил' ти жао остареле мајке?
„Ил' ти жао веренице љубе?

„Ил' нејаког чеда у колевци?
„Кажи, брате, што је и како је?“ 60
А Иван му по истини каже:
„О Милошу, мио побратиме!
„Није мени до турске ордије,
„Нит' ми жао остареле мајке,
„Нити љубе и чеда нејаког,
„Што Бог хоће, то ће њима бити,
„Већ сам ноћас чудан сан уснио:
„Нас двојица са Миланом побром
„Похајасмо кроз поље Косово,
„Похајали усред бела дана; 70
„Док загрми и земља затутњи,
„Сину мућа из неба ведрога,
„Над нама се небо проломило,
„А пред нама аждаја проклета,
„Сипље на нас стреле отроване;
„Ти повади мача убојита,
„Па полете на аждају љуту,
„Једним махом одруби јој главу;
„Ал' се небо намах наоблачи,
„У густу ти таму западосмо, 80
„Западосмо, главе не изнесмо; —
„С тог сам ти се, побро, забринуо.“
Говори му Обилић Милошу:
„Немој, побро, сану веровати,
„Сан је лажа, а Бог је истина,
„Бог ће дати, те ће добро бити.“
Па говори, да га разговори.

Кад су били покрај Брвеника,
Недалеко у пропланку лепу
Угледаше камените дворе, 90
Беле дворе Мусића Степана.
Вели Иван побратиму своме:
„Дивни ли су двори Степанови!
„Још дивнија у њима девојка,
„Баш Јелица, Степанова сеја!

„Кад би само Милан с нама био,
„Пола би му туге олакшало,
„Јер је јунак на њу ашик давно,
„Пак је мени синоћ говорио: 100
„„Знај, Иване, мио побратиме!
„„Мене, брале, љубав мори силна
„„За Јелицом Степановом сејом;
„„Но се бојим да запросим Јелу:
„„Мусић јесте рода господскога,
„„Одбиће ме Степан попријеко,
„„А ја без ње живети не могу.“
„Жао ми је што га остависмо,
„Те не пође с нама на Косово;
„Кад би видô њене беле дворе,
„Пола би му туге олакшало.“ 110
Вели њему Обилић Милошу:
„Ни за то се немој забринути;
„Кад отпратим тебе на Косово,
„Свратићу се Мусићеву двору,
„Просићу му сестрицу Јелицу
„За нашега милог побратима;
„Вера моја, одбити ме неће,
„Радосне ћу однијети гласе
„Нашем побри, Топлици Милану.“
Тако они у речи бијаху, 120
Док сиђоше у поље Косово;
На Лабу су коње уставили,
Крај Лаба се мало одморили
И витешке коње напојили;
Ту се побре својски алалише,
Изгрлише, братски ижљубише,
Па се врати Обилић Милошу,
Иван оде у Косово равно.

Кад је Иван воду прегазио,
Ударио на Врањево равно, 130
Погледао у поље Косово,
Те угледа силовиту војску;

Он беснога устави Зекана,
Голему се чуду зачудио:
„Боже мили и Богородице!
„Ја каква је сила у Турака!
„Чини ми се, и заклео бих се:
„Колико је у горици листа,
„Још је више у Турака војске!“
Поменуо Бога истинога 140
И часним се крстом прекрстио,
Пак у војску натера Зекана.
Кад на прву наишао стражу,
Попритеже дизгине Зекану,
Бакрачлијом њега удараше,
И Турцима селам називаше;
А Зекан је коњиц од мегдана,
По три копља у висину скаче,
По четири напред одскакује;
Тврда га је стража пропустила, 150
Сваки мисли да је Турчин прави;
Гледају га баше Једренлије,
Међу собом баше говориле:
„Боже мили, да бесне делије
„У нашега цара честитога!“

А што ћу вам дуго беседити?
Иван турску уходио војску,
За три дана и ноћи четири
Он је трипут укрстио Турке;
А кад силну уходио војску, 160
На Косову Иван омркнуо,
Код Крушевца зором осванýо;
Кад Даница помолила лица,
Први зраци небо обасјали,
Дојездио пољем крушевачким.
Опази га војвода Милошу
Са чардака на тананој кули,
Хитро сиђе у доње ахаре,

Те појаха својега Ждралина,
Отера га побри у сретање. 170
Ту се побре братски изгрлише,
За јуначко упиташе здравље.
Пита Милош Косанчића Иву:
„А Бога ти, мио побратиме!
„Јеси л' турску уходио војску?
„Је ли много војске у Турака?
„Је л' им војска силна убојита?
„Можемо ли с њима бојак бити?
„Можемо ли Турке придобити?“
Проговара Косанчић Иване: 180
„Ој Милошу, да мој брате мили!
„Ја сам турску уходио војску,
„Јесте силна у Турака војска;
„Мурат пао на Мазгит на поље,
„Ухватио и Лаб и Ситницу;
„Ево пуна три су дана бела,
„Три су дана и ноћи четири,
„Ја све ходах по турској ордији,
„Ал' не нађох краја ни хесапа:
„Од Мрамора до Сувог Јавора, 190
„Од Јавора, побро, до Сазлије,
„До Сазлије, на ћемер ћуприје,
„Од ћуприје до града Звечана,
„Од Звечана, побро, до Чечана,
„Од Чечана врху до планине, —
„Све је турска притиснула војска!
„Мој Милошу, мио побратиме!
„Грдна јесте сила у Турака:
„Сви ми да се у со претворимо,
„Не би Турком ручка осолили! 200
„Коњ до коња, јунак до јунака,
„Бојна копља као гора чарна,
„Све барјаци као и облаци,
„А чадори као и снегови;
„Чини ми се, и заклео бих се:
„Да из неба плаха киша падне,

„Нигде не би на земљицу пала,
„Већ на добре коње и јунаке.
„Мој Милошу, мио побратиме!
„Није лако с њима војевати; 210
„Силни коњи, обесни јунаци,
„Јаничари, аге и делије,
„Кратки ћурци, а дуги рукави,
„Беле чалме, зелене димлије,
„Бојна копља, љуте димискије;
„Хати ричу, а делије вичу:
„„Тешко оном, ко се с нама хвата!
„„Биће грдна јада од ђаура!““
Кад то зачу војвода Милошу,
Он преклиње Косанчића Иву: 220
„Немој, побро, живота ти твога!
„Немој тако цару казивати,
„Јер ће нам се царе забринути,
„И сва ће се војска поплашити;
„Већ овако нашем цару кажи:
„Има доста у Турака војске,
„Ал' можемо с њима бојак бити,
„Ласно ћемо Турке придобити;
„Јер то није војска од мегдана,
„Већ све старе хоџе и хаџије, 230
„Занатлије и младе ћарџије,
„Који боја ни видели нису,
„Истом пошли, да се хлебом хране;
„А и што је војске у Турака,
„Војска им се јесте поболела
„Од болести тешке срдобоље,
„А добри се коњи поболели
„Од болести коњске сакагије.
„Тако, побро, нашем цару кажи.“
Тако га је Милош световао, 240
А Иван је томе каил био,
Па му тврду веру залагаше,
Да ће свога послушати побру;
Пак одатле коње потераше,

До царева двора дојахаше
И пред двором коње одјахаше;
Узеше се за јуначке руке,
Попеше се уз танану кулу;
Пред царем се смерно поклонише
И цареву пољубише руку. 250

Пита Иву славни цар Лазаре:
„Слуго моја, Косанчићу Иво!
„Кажи право, тако био здраво!
„Јеси л' био у пољу Косову?
„Јеси л' турску силу уходио?
„Је ли много у Мурата војске?
„Је ли војска силна убојита?
„Можемо ли с њоме бојак бити?
„Можемо ли Турке придобити?“
Проговара Косанчић Иване: 260
„Господине, славни цар-Лазаре!
„Ја сам био у пољу Косову,
„Муратову уходио војску,
„Има доста у Турака војске,
„Ал' им војска није убојита,
„Јер то није војска од мегдана,
„Већ све старе хоџе и хаџије,
„Занатлије и младе ћарџије,
„Који боја ни видели нису,
„Него пошли у бој назорице, 270
„Или пошли, да се хлебом хране;
„А и што је војске у Турака,
„Војска им се јесте поболела
„Од болести тешке срдобоље,
„А добри се коњи поболели
„Од болести коњске сакагије;
„Они с' боје српскијех јунака
„И чувају око поља страже,
„Оклен ћеш им, царе, ударити;
„Ми можемо с њима бојак бити, 280
„Ласно ћемо Турке придобити.“

Кад то зачу славни цар Лазаре,
Би му мило и разрадова се,
Па загрли Косанчић-Ивана
Пољуби га међу очи црне:
„Хвала теби, мој соколе сиви!
„Док је мени таквијех јунака,
„Вера и Бог, бојати се нећу
„Од Мурата и бесних Турака;
„Сакупићу моје соколове, 290
„Сакупићу браћу од свих страна,
„И повешћу на Косово равно,
„Да чистимо земљу од некрсти.
„Ако Бог да и срећа јуначка,
„Те и сада савладамо Турке,
„Вера и Бог, опростит' им нећу,
„Гонићу их до Једрена белог,
„Да се к нама никад не поврате.“

ПЕСМА ТРИНАЕСТА

Лазарев убојни поклич. — Прикупљање српске војске у Крушевцу.

1.

Честе књиге земљу преходише,
Од кога су, од кога ли града?
Књиге јесу од Крушевца града,
Од Лазара, српског господара:
Колико је српске царевине,
Гласе шаље на све четир' стране,
Те сазивље војску и јунаке,
И преклиње, до неба се чује:
„Ко је Србин и српскога рода,
„И од српске крви и колена, 10
„А не дошô на бој на Косово,

„Од руке му ништа не родило,
„Ни у пољу белица шеница,
„Ни у брду винова лозица!
„Не имао од срца порода
„Ни мушкога ни девојачкога!
„У кући му чедо не плакало,
„Пред кућом му коло не играло,
„Више куће стадо не блејало!
„Рђом капо, док му је колена!“ 20

Прву књигу царе накитио,
Пак је шаље у Босну поносну,
А на руке босанскоме краљу,
У књизи га 'вако поздрављаше:
„О Стеване, о мој брате мили!
„Косово су притиснули Турци,
„Хоће наше царство и господство;
„Но чули ме, мој јуначки брале!
„Ти сакупи од боја јунаке,
„Све јунаке бољег од бољега, 30
„Који знају мегдан поделити,
„За крст часни крвцу пролевати;
„Сакупи их што год више можеш,
„И поведи к Самодржи цркви,
„Ил' поведи, или ми их пошљи,
„Да су тамо до Видова дана,
„Да ми онде војске саставимо,
„Да идемо у бој на Косово.“
У књизи га Лазо преклињаше,
Тешком клетвом и тешким гријехом, 40
Да похита к њему на Косово,
Да се њему у невољи нађе.

Другу царе књигу опремио,
Па је шаље Скадру на Бојани,
Своме зету Зећанину Балши:
„О Баоша, о мој зете мили!
„Како теби ситна књига дође,

„Одмах купи од боја јунаке,
„Сакупи ми млађане Зећане,
„Који 'но су кано ватра жива, 50
„Те поведи на Косово равно
„Код прекрасне Самодрже цркве;
„Нек су тамо до Видова дана,
„Да ми онде војске саставимо,
„Да с Турцима боја учинимо.“
Све му каже што је и како је.

Другу шаље, трећу књигу пише,
Пак је шаље у кршно Приморје,
А на руке Облачићу Раду:
„А мој Раде, од Приморја кнеже! 60
„Купи мени од боја јунаке
„Из Захумља и кршног Приморја,
„Поведи их на Косово равно,
„А код беле Самодрже цркве,
„Да си тамо до Видова дана,
„Да ми онде војске саставимо
„И с Турцима боја учинимо.“
Па му каже што је и како је.

Трећу шаље, а четврту пише,
Па је шаље у Призрена града 70
Своме зету Бранковићу Вуку:
„Мио зете, моја узданице!
„Купи мени твоје соколове,
„Соколове љуте оклопнике
„Из Дренице и из Метохије,
„Те поведи на Косово равно
„Код лијепе Самодрже цркве,
„Онде ћемо војске саставити
„И с Турцима боја учинити.“
Све му каже што је и како је. 80

Ону шаље, пету књигу пише,
Па је шаље у Прокупље бело

Своме тасту, старом Југ-Богдану:
„Златна брадо, мој тасте премили!
„Са твојијех девет соколова,
„Мојих шура девет Југовића,
„Сакупи ми храбре Топличане,
„И са њима љуте Дубочане,
„Врањалије и Прешевце храбре,
„Доведи их к мени у Крушевац, 90
„Да ми нашу војску саставимо,
„Да идемо у бој на Косово.“
Све му каже што је и како је.

Пету шаље, шесту књигу пише,
Пак је шаље граду Брвенику,
Свом сестрићу Мусићу Степану:
„О мој Степо, мој витеже лепи!
„Купи мени од боја јунаке,
„А са Лаба и са Косанице,
„Поведи их к мени у Крушевац, 100
„Да ми нашу војску саставимо,
„Да идемо у бој на Косово.“
Каже њему што је и како је.

Шесту шаље, седму књигу пише,
Па је шаље Рељи Крилатици,
Војеводи од Новог Пазара:
„Мој соколе, Крилатице Рељо!
„Теби виле посестриме биле,
„Кô што су ти и до сада биле,
„Па те сабља посеч' не могаше! 110
„Купи мени од боја јунаке
„Од Пазара и од Студенице,
„Хајде к мени у Крушевац равни,
„Да ми нашу војску саставимо,
„Да идемо у бој на Косово.“
Па му каже што је и како је.

Ону шаље, осму књигу пише
У Сјеницу, Васојевић-Стеви:

„А мој Стево, јуначко колено!
„Јунаци су и стари ти били! 120
„Купи мени од боја јунаке,
„Сјеничане и Васојевићe,
„И соколе из Влаха Старога,
„Па доведи брже у Крушевац,
„Да идемо у бој на Косово.“
Све му каже што је и како је.

Осму шаље, а девету пише,
Па је шаље змају од Рудника,
Љутом змају Орловићу Павлу:
„Орловићу, мој соколовићу! 130
„Дико наша, перјанице златна!
„Сакупи ми твоје Рудничане
„И са њима врле Шумадинце,
„Сакупи их што год више можеш,
„Па хајд' к мени у Крушевац с војском.
„Да ми нашу војску саставимо,
„Да идемо у бој на Косово.“
Па му каже што је и како је.

Ону шаље, а десету пише,
Па је шаље Дрини валовитој 140
А на руке војводи Маринку,
А јунаку неустрашивоме:
„Мој Маринко, моја десна руко!
„Дигни мени Јадар и Поцерје,
„Колубару и с њом Подгорину,
„Хајде к мени с војском у Крушевац,
„Да идемо у бој на Косово.“
Каже њему што је и како је.

Ону шаље, један'есту пише,
Пак је шаље у богату Мачву, 150
А на руке Срђи Злопоглеђи:
„Злопоглеђо, љута мегданџијо!
„Зло погледô на душмане наше!

„Светла теби сабља на мегдану,
„Као што је и до сада била!
„Купи мени од боја јунаке,
„А из Мачве и равнога Срема,
„Сакупи их што год више можеш,
„Па ти хајде к мени у Крушевац,
„Да ми нашу војску саставимо, 160
„Да идемо у бој на Косово.“
Све му каже што је и како је.

Ону шаље, дванаесту пише,
А на руке Петру Браничевцу:
„Мој соколе, Браничевац-Перо!
„Дижи, Перо, твоје Браничево,
„И са њиме врлетно Кучево,
„Доведи ми од боја јунаке,
„Да идемо у бој на Косово.“
Каже њему што је и како је. 170

Ону шаље, тринаесту пише,
Па је шаље у доњу Крајину
Ка Тимоку, златноме потоку:
Онде беху две добре војводе,
Једно Белић, друго Златнокосић,
У књизи их царе поздрављаше:
„Соколови, моји Крајишници!
„Купите ми од боја јунаке,
„Тимочане и Крајинце љуте,
„Сакупите што више можете, 180
„Похитајте с војском у Крушевац,
„Да идемо у бој на Косово.“
Све им каже што је и како је.

Ону шаље, четрн'есту пише,
Па је шаље ка Соколу граду,
А на руке Витомиру храбром:
„Витомире, мој јуначе храбри!
„Купи мени твоје Сокољане

„И са њима храбре Сврљижане,
„Да си брже к мени у Крушевац, 190
„Да идемо у бој на Косово.“
Па му каже што је и како је.

И последњу, петнаесту пише,
Па је шаље белом граду Нишу,
А на руке Митру Вој'новићу:
„Вој'новићу, мој јуначки тићу!
„Вој'новићу, на гласу витеже,
„Кô што су ти и старији били!
„Сакупи ми од боја јунаке,
„Нишевљане, с њима Пирођане, 200
„Сакупи их што год више можеш,
„Па доведи војску у Крушевац,
„Да ми нашу војску саставимо,
„Да идемо у бој на Косово.“
Каже њему што је и како је.

Кад је царе књиге растурио,
Он дозивље војводу Милоша
И са њиме оба побратима,
Косанчића и Топлицу младог,
Њима царе хитро наређује, 210
Да прикупе војску одабрану
У Морави и око Крушевца,
Да прикупе што за бој ваљаде
И што паше свијетло оружје.
Код цара се додесиле биле
Две војводе, два добра јунака,
Какве више неће родит' мајка:
Једно јесте Страхињићу бане,
Соко сиви из малене Бањске,
Коју 'но су Турци поробили, 220
И дворе му огњем попалили;
А друго је Љутица Богдане,
Љути змају с јужнога Приморја,
Што 'но су га притиснули Турци.

Уз цара ће они бојак бити,
Они ће му десна бити рука,
Они ће га на Косову бранит'
Од Турака, од душмана клетих.

2.

Колико је земље Лазареве,
Колико је српске царевине, 230
На све стране поклич одјекује:
„Ко је коњик, притежи колане,
„Ко је пешак, притежи опанке,
„Опремајте убојно оружје
„И јунаци сабље припасујте,
„Цар нас зове у бој на Косово.“

Мало време, за дуго не било,
Стиже књига славном цар-Лазару
Од Стевана, краља босанскога,
У књизи је цара поздрављао: 240
„Мио брате, славни цар-Лазаре!
„Разабрô сам што у књизи кажеш;
„Послаћу ти убојиту војску,
„Све јунака дванаест хиљада,
„И пред њима Владету војводу;
„Да не имам са Угрима кавге,
„Сам бих довô војску на Косово;
„Но Влатко је вичан бојак бити,
„Добро ће ме, јунак, заменити. —
„Помоз, Боже, и срећно вам било!“ 250
Друга књига Лази сустизала,
А од бана Зећанина Балше,
И у њојзи добро Балша каже,
Да ће послат' шест хиљада војске,
Све Зећана кано ватра жива.
Трећа дође из кршног Приморја,
А од кнеза Облачића Рада,
И он вели да ће до Видова

Стићи с војском на Косово равно
С пет хиљада убојних јунака. 260
И четврта стиже од Призрена,
А од зета Бранковића Вука,
Он ће довест' дванаест хиљада,
Све јунака љутих оклопника,
Какве војске у Турака нема.

Мало време за тим постајало,
Док ево ти Лазиних војвода,
Они воде убојите војске,
Оружане, опремљене лепо;
Стаде звека светлога оружја, 270
Стаде јека поља крушевачког
Од јунака и од коњаника.
Први стиже стари Југ Богдане
И са њиме девет хиљад' војске,
Све хатлија и добрих коњика,
А пред војском девет Југовића,
Кано девет сивих соколова;
Пред њима је Бошко Југовићу
На алату, коњу виловиту,
Са крсташем у руци барјаком; 280
Витез Бошко, а витез му коњиц,
Не мо'ш од њих ока одвојити.
Таман војску табор учинише,
Док ево ти Мусића Степана
На ђогату коњу помамноме,
Вас у срми и у чистом злату,
И са њиме хиљаду јунака,
Све коњици под оклопом тешким,
На свакоме девет челенака
И десето перо позлаћено. 290
Таман војску табор учинише;
Док ево ти Орловића Павла,
Као оро међу соколима,
Он доводи пет хиљада војске,
Све јунака бољег од бољега,

Сваки му је жеравица жива.
Таман војску табор учинише,
Док ево ти Реље Крилатице,
И он води хиљаду јунака,
Све јунака лаких коњаника, 300
Они су му присојкиње гује,
Жешћих гуја у свој војсци нема;
Но да видиш крилатог сокола!
Под њиме је виловит зеленко,
А над њиме посестриме виле
Вијају се небу под облаке,
Златне стреле носе у рукама,
Те гађају орла под облаком.
Таман војску табор учинише,
Док ево ти Митра Вој'новића, 310
Јаше јунак коња од мегдана,
На њему је рухо страховито,
Рисовина и самуровина,
А на коњу сама међедина,
И он води три хиљаде војске,
Све јунака љутих копљаника,
Сваки носи џиду на рамену.
Таман војску табор учинише,
Док ево ти Браничевца Пере
На кулашу коњу помамноме; 320
Са њиме је Кучаинац Јова
И војвода од Омоља Живко;
Они воде шест хиљада војске,
Све по избор добријех јунака,
На њима су коже међедине,
На главама велике шубаре,
О рамену нацаци убојни.
Таман војску табор учинише,
Док ево ти храброг Витомира,
Јаше јунак суру бедевију, 330
По три копља у висину скаче,
По четири напред одскакује;
И он води три хиљаде војске,

Све јунака љутих соколова,
Што из боја узмакнути неће.
Таман војску табор учинише,
Док ево ти две добре војводе,
Кано љута два змаја планинска,
Једно Белић, друго Златнокосић;
Они воде две хиљаде војске 340
Крајишника, бираних момака,
Што ће гинут' један код другога,
Неће побеђ' један од другога.
Таман војску табор учинише,
Док ево ти војводе Маринка,
А Маринка неустрашивога,
И са њиме од Коњица Ивка;
Они воде три хиљаде војске
Копљаника, убојних јунака;
Бели коњи, а бесни јунаци, 350
Бели су им на глави калпаци,
За калпаком крило од сокола.
Таман војску табор учинише,
Док ево ти Срђе Злопоглеђе
На мркову, коњу виловиту;
На глави му калпак од самура,
За калпаком златали челенка,
А у руци сабља староковна;
И он води четири хиљаде,
Све момака бираних јунака; 360
Мрки коњи, а мрки јунаци,
Мрки су им на глави калпаци,
Оштра ока кано у војводе,
Припасали мача зеленога,
Појахали коње халовите,
О ункашу носе буздоване,
Под њима се црна земља тресе.
И ту војску табор учинише.

Још се војске одмориле нису,
Док ево ти војводе Милоша 370

На Ждралину коњу виловиту;
Но да видиш змаја Обилића!
Сија Милош као звезда сјајна
Од јуначког стаса и образа,
Од господског руха и уреса!
Блиста на њем' свијетло оружје,
Блистају се токе на прсима
И злаћане на глави челенке;
Змај појахô халовита Ждрала,
На Ждралину панцир од челика, 380
Из ноздрва силан пламен суче,
Под копитам' живи огањ сева.
Уз Милоша два добра јунака,
Два његова верна побратима,
Диван јунак Косанчић Иване
И сив соко Топлица Милане;
Они воде силовиту војску
Копљаника двадесет хиљада,
Који су се боја ужелели,
И који ће знати погинути 390
За Лазара, славног господара;
Хитро ходе, танко попевају,
Жељни боја и жељни мегдана,
Те радосно данак очекују,
Кад ће доћи на Косово бојно,
Када ли ће ударит' на Турке.

А када се војска искупила
Код Крушевца у пољу широком,
Тад је царе дозвао главаре,
Све војводе и све барјактаре, 400
И још друге од боја јунаке,
Те је с њима веће учинио;
А када су веће довршили,
Похиташе сваки својој војсци,
Да нареде и да је опреме,
Да се сутра на Косово крене.

ПЕСМА ЧЕТРНАЕСТА

Мајка Југовића испраћа синове у бој. Опремање Вазојевића Стеве на Косово.

1.

Стадо чува млађан Миливоје,
Чува Миљко у планини овце,
Па гледао низ поље широко;
Ал' у пољу нешто запламтело,
Дван'ест звезда са неба је пало,
Па се поље цело разасјало,
А пред двором девет соколова
И пред њима соколица стара.

Миљко узе своју упртњачу,
У њу мође печену погачу, 10
Окрете се своме стаду белом:
„Бог вас чувô, моје овце драге!
„Бог вас чувô, од вука сачувô!
„Док ја одем у то поље равно,
„Да ја видим, шта се тамо светли,
„А код оних девет соколова.“
Пак се пусти у поље широко.
Ал' ту двори бељи од биљура;
Ту не било до дванаест звезда,
Већ то било до дванаест слуга; 20
Ту не било девет соколова,
Већ то било девет Југовића;
Ту не била соколица стара,
Већ то била Југовића мајка;
Она спрема све девет синова,
Опрема их у бој на Косово,
Па је деци 'вако говорила:
„Пођ' те збогом, моја децо драга!
„Пођ'те збогом у Крушевац бели,

„А до нашег цара честитога, 30
„Пођ'те с њиме у бој на Косово,
„Па чувајте цара честитога
„И чувајте милога бабајка,
„Вашег баба, старца Југ-Богдана;
„А у бој у будите соколи,
„Изгините — само задобите!“
И одоше девет Југовића,
Кано девет сивих соколова,
Одјездише у Крушевац равни,
А у табор славног цар-Лазара. 40

Кад то виде млађан Миливоје,
Своме срцу одолет' не може,
Већ повика своме стаду белом:
„Бог те чувô, моје стадо бело!
„Бог те чувô, ода зла сачувô!
„А ја одох ка Крушевцу граду,
„А у војску цара честитога.“
Оде Миљко у Крушевац бели,
Оде Миљко, остаде му стадо
Без чобана, без свог господара. 50

2.

Још ни зоре ни белога дана,
Књига стиже Васојевић-Стеви
У Сјеницу, у село Дубницу,
Некаквоме граду Васојици.
На дому се Стево не десио,
Лов ловио по гори зеленој,
Лов ловио недељицу дана;
А када се двору повратио,
Те видео што му књига каже,
Зове свога Ваистину слугу, 60
Па је њему 'вако говорио:
„Ваистина, верна моја слуго!
„Ево нама ситна књига дође

Д нашега цара честитога,
Лазо мене у Косово зове
„И овако у књизи преклиње:
„„Ко је Србин и српскога рода,
„„И од српске крви и колена,
„„А не дошô на бој на Косово,
„„Од руке му ништа не родило, 70
„„Рујно вино ни шеница бела!
„„У кући му чедо не плакало,
„„Пред кућом му коло не играло,
„„Више куће стадо не блејало,
„„Рђом капô, док му је колена!“
„Но послушај, моје чедо драго!
„Ти потеци у одаје доње,
„И растури наше верне слуге,
„Нек прикупе од боја јунаке,
„Сјеничане и Васојевићe, 80
„И јунаке из Влаха Старога,
„Нек су брже к мени у Сјеницу,
„Ваља нама на Косово поћи
„И с Турцима крвав бојак бити.“
Војводу је слуга послушао:
Потекоше хитре гласоноше,
Разлеже се поклич на све стране,
Разлеже се брдом и долином;
Дигоше се од боја јунаци,
Искупи се у Сјеници војска, 90
Шест хиљада по избор момака.

Седе Стево под ноћ вечерати
У свом красном двору господскоме,
Вино служи Ваистина слуга;
Кад се хладна напојио вина,
Проговара Васојевић Стево:
„Ваистина, моја верна слуго!
„Ја ћу лећи санак боравити,
„Ти вечерај и напиј се вина;
„А кад буде поноћ превалила, 100

„Ти ишетај пред бијеле двор
„Гледај, синко, небу у ведрине
„Је ли сјајан месец на заходу,
„Је л' Даница помолила лица,
„Види ли се, слуго, путовати
„На Косово, лепо поље равно,
„На рочиште цару честитоме.“
Леже Стево у меке душеке,
Повечера Ваистина слуга.
А кад поноћ превалила била, 110
Тад ишета испред белих двора,
Те погледа чистом небу ведром:
Сјајан месец беше на заходу
И Даница на исток излегла —
Јесте њима време путовати.

Ал' за њиме исходила љуба,
Верна љуба Васојевић-Стеве,
Па је слузи 'вако говорила:
„Богом брате, Ваистина слуго!
„И досад си веран слуга био, 120
„А сад тебе кумим и братимим
„Вишњим Богом и светим Јованом:
„Када станеш коње опремати,
„Укуј, слуго, дебела дората,
„Да га хрома пред Стеву изведеш,
„Не би л' Стево у двору остао;
„Јер сам ноћас зао сан уснила:
„Где полете јато голубова
„Испред нашег двора господскога,
„И пред њима два сокола сива, 130
„Одлетеше у поље Косово;
„Ал' Косово магла ухватила,
„Те у густу маглу улетеше,
„Улетеше, а не излетеше,
„У магли им крила отпадоше.
„Све се бојим, и мори ме слутња,
„Отић' ћете, ал' нећете доћи“.

Ал' беседи Ваистина слуга:
„Госпо моја, Стеванова љубо!
„Кад сам стао дворит' господара, 140
„Господара и мога и твога,
„Живом сам се Богу затекао:
„Ни за што га преварити нећу!
„Ни за то га преварити нећу;
„Ал' ћу њему санак казивати,
„И световат' да дома остане,
„Ако мене хтедне послушати.“

Тако збори Ваистина слуга,
Па ушета у чардаке горње,
Да пробуди свога господара: 150
„Ој Стеване, драги господару!
„Сјајни месец већ је на заходу
„И Даница на истоку звезда,
„Јесте нама путовати време.“
Па му стаде санак казивати
Што ј' уснила Стеванова љуба,
И стаде га слуга световати,
Да остане у беломе двору,
Да не иде у бој на Косово.
Уста Стево на ноге јуначке, 160
Ваистини 'вако бесећаше:
„Сан је лажа, а Бог је истина!
„Не бих ти се уставио, слуго,
„Да бих знао, да се вратит' нећу!
„Хајде, слуго, те коње опреми,
„Док на себе ја турим одело:
„Све се бојим да не одоцнимо,
„Да на нама не остане клетва.“

Док с' умио и Богу молио,
Стаде Стево рухо облачити: 170
На се мене танану кошуљу,
До појаса од чистога злата,
Од појаса од бијеле свиле;

По кошуљи два танка јелека,
А по њима зелену доламу,
На долами тридесет путаца,
Свако пуце од по литре злата,
Под гроцем од три литре злата;
По долами токе саковане,
Златне токе од четири оке; 180
А на ноге мор-чохе чакшире,
По чакширам' ковче скупоцене,
По ковчама тетреике златне;
И још жуте чизме на ногама —
Жуте му се ноге до колена,
Побратиме, као у сокола;
Поврх свега коласту аздију,
Сву у срми и у чистом злату,
Подшивену пули рисовином;
А на главу калпак и челенку, 190
За челенком девет пера златних,
И десето крило позлаћено,
Које му се на чекрк окреће,
Те казује који ветар душе
И брани му од сунашца лице;
Око паса свилена појаса,
За појасом ножа пламенита;
Још припаса сабљу оковану,
На којој су три балчака златна
И у њима три камена драга, 200
Сјају ноћу као дању сунце.
Док се Стево јунак оденуо,
Дотле слуга коње опремио,
Но не хте му коња уковати,
Да на њему не остане клетва;
Па изведе два коња витеза
Под седлима и под рахтовима,
Једног себи, другог господару;
Тад отшета у господске дворе,
Те изнесе крсташ свилен барјак, 210
На коме је дванаест крстова,

Свих дванаест од чистога злата,
И икона светога Јована,
Крсно име Васојевић-Стеве.
Сиђе Стево с високог чардака,
Па узима кондир вина рујног,
Те напија крсну славу Божју,
Срећна пута и крста часнога;
Тад ишета пред бијеле дворе,
Уседоше два коња витеза, 220
Разавише крстате барјаке;
Ударише бубњи и свирале —
Дигоше се Богом путовати.

Ал' за њима исходила љуба
И на руци чедо износила,
Па Стевану кроз плач говорила:
„Господару, Васојевић-Стево!
„Кад ти оде у бој на Косово,
„И мој санак не хте послушати,
„Код кога ћеш мене оставити, 230
„Јали мене, јали мушко чедо?"
Вели њојзи Васојевић Стево:
„Иди у двор, верна моја љубо!
„Чедо храни, док с Косова дођем;
„А паднем ли, нек освети баба,
„Кад дорасте до бојног оружја."
Па пођоше друмом у напредак,
Оста љуба у беломе двору,
Сузе лијућ' и чедо љубећи.

Далеко их сестра испратила, 240
Мила сеја Васојевић-Стеве,
На растанку брату говорила:
„Брате мили, Васојевић-Стево!
„Кад ћеш, брале, са Косова доћи?
„Да те чекам на друму широком."
Ал' је Стево њојзи говорио:
„Добро мисли и упамти, селе,

„Па погледај беломе западу:
„Кад се роди од запада сунце,
„Онда ћу ти са Косова доћи!“ 250
Коња добра мимо сестру нагна,
Оде Стево у Косово равно,
На рочиште цару честитоме.

ПЕСМА ПЕТНАЕСТА

Царица Милица моли цара Лазара, да јој остави једног од браће у Крушевцу. — Полазак војске на Косово.

1.

Цар Лазаре седе за вечеру,
Покрај њега царица Милица;
Царица је сетна, невесела,
Рони сузе низ бијело лице,
А пита је славни цар Лазаре:
„О Милице, моја верна љубо!
„Што си тако сетна, невесела?
„Што пролеваш сузе низ образе?“
Вели њему царица Милица:
„Цар Лазаре, српска круно златна! 10
„Ти полазиш сутра у Косово,
„Собом водиш слуге и војводе,
„А код двора никог не остављаш,
„Царе Лазо, од мушкијех глава,
„Да ти може књигу однијети
„У Косово, и натраг вратити;
„Одводиш ми девет миле браће,
„Девет браће, девет Југовића;
„Остави ми брата бар једнога,
„Једног брата сестри од заклетве.“ 20
Њој говори српски цар Лазаре:

„Госпо моја, царице Милице!
„Кога би ти брата најволела,
„Да т' оставим у беломе двору?'
— „Остави ми Бошка Југовића.'
Тада рече српски цар Лазаре:
„Госпо моја, царице Милице!
„Када сутра бели дан осване,
„Дан осване и огране сунце,
„И врата се отворе на граду, 30
„Ти ишетај граду на капију,
„Туд' ће проћи војска на алаје,
„Све коњици под копљима бојним,
„Пред њима је Бошко Југовићу,
„И он носи крсташа барјака;
„Кажи њему од мене благослов,
„Нек да барјак коме њему драго,
„Па нек с тобом код двора остане.'

Кад у јутру јутро освануло
И градска се отворише врата, 40
Тад ишета царица Милица,
Она стаде граду код капије;
Ал' ето ти војске на алаје,
Све коњици под копљима бојним,
Пред њима је Бошко Југовићу
На алату вас у чистом злату,
Крсташ га је барјак поклопио,
Побратиме, до коња алата;
На барјаку од злата јабука,
Из јабуке од злата крстови, 50
Од крстова висе ките златне,
Те куцају Бошка по плећима.
Примаче се царица Милица,
Па ухвати за узду алата,
Руке склопи брату око врата,
Пак му поче тихо беседити:
„О мој брате, Бошко Југовићу!
„Цар је тебе мени поклонио,

„Да не идеш у бој на Косово,
„И теби је благослов казао, 60
„Да даш барјак коме теби драго,
„Да останеш са мном у Крушевцу,
„Да имадем брата од заклетве.“
Ал' говори Бошко Југовићу:
„Иди, сестро, на бијелу кулу:
„А ја ти се не бих повратио,
„Ни из руке крсташ барјак дао,
„Да ми царе поклони Крушевац.
„Зар да рече дружина остала:
„Гле страшивца Бошка Југовића! 70
„Он не смеде у Косово поћи,
„За крст часни крвцу пролевати
„И за своју веру погинути?“
Пак потера коња на капију.

Ал' ето ти старог Југ-Богдана
И за њиме седам Југовића.
Све је седам устављала редом,
Ал' ниједан ни гледати неће,
А камо ли остат' у Крушевцу.

Мало време за тим постајало, 80
Ал' ето ти Југовић-Војина,
Ето њојзи брата најмлађега,
Најмлађега и најмилијега;
На кулашу коњу помамноме
Поносито уздигао главу,
И он води цареве једеке,
Покривене све сувијем златом.
Она под њим устави кулаша
И склопи му руке око врата,
Пак и њему стаде говорити: 90
„О мој брале, млађани Војине!
„Цар је тебе мени поклонио,
„И теби је благослов казао:
„Дај једеке коме теби драго,

„Пак остани са мном у Крушевцу,
„Да имадем брата од заклетве.“
Вели њојзи Југовић Војине:
„Даље мало, моја сестро мила!
„Да те добар коњиц не погази;
„Иди, сестро, на танану кулу; 100
„Не бих ти се јунак повратио,
„Ни цареве једеке пустио,
„Да бих знао, да бих погинуо;
„Идем, сејо, у Косово равно,
„За крст часни крвцу пролевати
„И за веру са браћом умрети.“
Па потера коња на капију.

Кад то виде царица Милица,
Она паде на камен студени,
Паде јадна, па се обезнани. 110
Ал' ето ти славнога Лазара:
Када виде госпођу Милицу,
Удрише му сузе низ образе;
Он с' обзире с десна те на лево,
Па дозивље слугу Голубана:
„Голубане, моја верна слуго!
„Ти одјаши од коња Лабуда,
„Узми госпу на јуначке руке,
„Пак је носи на танану кулу;
„Ти остани у беломе двору, 120
„Немој ићи на бој на Косово,
„Од мене ти Богом просто било!“
Кад то зачу слуга Голубане,
Проли сузе низ јуначко лице;
На ино се њему не могаше,
Јер у млађег поговора нема,
Пак одседе од коња Лабуда,
Узе госпу на јуначке руке,
Однесе је на танану кулу.
Ал' свом срцу одолет' не може, 130
Да не иде на бој на Косово,

Већ се врати до коња Лабуда,
Поседе га, оде у Косово.

2.

Мили Боже, чуда големога!
Да је коме погледати било,
Кад се крете силовита војска
На убојно, на поље Косово!
Јарко сунце на исток излегло,
Обасјало поље крушевачко:
Цело поље прекрилила војска, 140
Не можеш јој краја догледати;
Коњ до коња, јунак до јунака,
Бојна копља као гора чарна,
Сија оклоп и блиста оружје,
Милина је оком погледати
Бојне коње и бојне јунаке!
Развише се ките и барјаци,
Као сури по небу облаци;
Цар појаха голема Лабуда;
Пред царем је његов барјактаре, 150
Соко сиви Бошко Југовићу,
Иза Бошка старац Југ Богдане,
Око Југа синци Југовићи,
Дивна браћа и дивни јунаци,
Појахали коње од мегдана,
Не би рекô на коњима јашу,
Већ их носе нагоркиње виле;
Око цара слуге и војводе:
С десне стране Страхињићу Бане,
А са леве слуга Видосаве, 160
Иза цара три војводе бојне,
Славан јунак Обилић Милошу
И уз њега верни побратими,
С једне стране Косанчић Иване,
А са друге Топлица Милане;
За њима су војводе остале.

Покрете се силовита војска,
Покрете се алај за алајем,

Хучно иде, топот се разлеже,
Под копитам' живи огањ сева; 170
Стаде вика силних витезова,
Стаде вриска виловитих коња;
Ударише гласни таламбаси,
Ударише бубњи и свирале,
А уз бубањ песма се разлеже,
Гласно пева грло у јунака,
Гласно пева и танко попева:
„Хвала теби, моја мила мајко!
„Што си мене јунаком родила,
„Који уме славно погинути 180
„За својега цара честитога!"
Љуто пиште мајке и сестрице,
Жале мајке премиле јединке,
Младе снахе од боја јунаке,
А девојке своје заручнике;
Стоји писка малог и великог,
Цика гласа чу се до небеса,
А црна се земља задрмала
Од јунака и од коњаника!

„Збогом, љубо, збогом, добро моје, 190
„Драги ти се на Косово спрема."
Љуба му се око коња вије:
— „Кад ћеш драги са Косова доћи?"
— „Кад се роди на западу сунце,
„Онда ћу ти са Косова доћи;
„Чекај, љубо, неће дуго проћи!
„Храни, љубо, два посопца сина,
„Да ми чеда до коња дорасту,
„А до коња и до копља бојног,
„Да освете милога бабајка!" 200

Растаде се мајка са јединком,
Сеја с братом, љубовца са војном,
А девојка с милим заручником.
Оде војска у бој на Косово.

III ДЕО

ДОГАЂАЈИ НА КОСОВУ

ПЕСМА ШЕСНАЕСТА

Домазан орнске војске на Косово. — Цар Лазар се приволева царству небеском. — Причешћивање војске; Милош, Иван и Милан сусрећу Косовку девојку.

1.

Кад се крете Лазарева војска
Од Крушевца, града бијелога,
Прође поља, прође и планине,
Онда сиђе у Топлицу равну,
Код Преполца гору превалила,
Па се спусти ка студену Лабу;
Сустигао алај за алајем,
Те код красне Самодрже цркве
Уставише војску и јунаке,
И попеше чадорове беле. 10

Код цркве су табор застанули,
Голем табор Бранковића Вука
И његових љутих оклопника,
Све по избор дванаест хиљада.
Таман они војске саставише,
Ал' ето ти Владете војводе
На дорату, на коњу доброме,
И он води дванаест хиљада,
Све Бошњака, на гласу јунака,
Који су се боју привикнули. 20
И ту војску табор учинише,
Док ево ти храбријех Зећана,
Што их посла Зећанине Балша;
Пред њима је Драшко војевода,
Славан јунак на овоме свету,
И он води шест хиљада војске,
Све то млади љути Црногорци,
Који знају стићи и утећи,

На страшноме месту постајати
И на оштру кидисати ђорду. 30
Ал' не дође Облачићу Раде
Из Захумља, с кршнога Приморја,
Далеко је њему путовати;
Нити дође Васојевић Стево
Из Сјенице, града Васојице,
Стево се је јунак одоцнио.

Војводе се својски поздравише,
Изгрлише, братски ижљубише,
Пак и своје војске саставише.
Војводама царе наређује, 40
Да је сваки у табору своме,
Да одморе коње и јунаке,
Да приправни буду за Косово,
Бојак бити, мегдан поделити.
Али цара брига обхрвала,
Што му нема Облачића Рада
И његових љутих соколова,
И што нема Васојевић-Стеве
И Стевиних по избор јунака.

2.

Полетео соко тица сива 50
Од светиње од Јерусалима,
И он носи тицу ластавицу.
То не био соко тица сива,
Веће био светитељ Илија;
Он не носи тице ластавице,
Веће књигу од Богородице,
Однесе је цару на Косово.

Кад је стиго̂ у поље Косово,
А пред чадор славног цар-Лазара,
Спушта књигу цару на колено, 60
Сама књига цару беседила:

„Царе Лазо, честито колено!
„Коме ћеш се приволети царству?
„Или волиш царству небескоме,
„Или волиш царству земаљскоме?
„Ако волиш царству земаљскоме,
„Седлај коње, притежи колане,
„Витезови сабље припасујте,
„Па у Турке јуриш учините,
„Сва ће турска изгинути војска; 70
„Ако л' волиш царству небескоме,
„Ето теби Самодрже цркве,
„Па причести и нареди војску,
„Сва ће твоја изгинути војска,
„Ти ћеш, царе, с њоме погинути.“

А кад царе саслушао речи,
Мисли царе мисли свакојаке:
„Мили Боже, што ћу и како ћу?
„Коме ћу се приволети царству?
„Да или ћу царству небескоме? 80
„Да или ћу царству земаљскоме?
„Ако ћу се приволети царству,
„Приволети царству земаљскоме,
„Земаљско је за малена царство,
„А небеско увек и довека.“

Све мислио, на једно смислио:
Цар воледе царству небескоме,
А него ли царству земаљскоме,
Па дозива српског патријара
И дванаест великих владика 90
И тридесет старих свештеника,
Калуђера и ђакона младих,
Да причести и нареди војску,
Да је спремна дочекати Турке.

— — — — — — — — — —

Све је свето и честито било
И миломе Богу приступачно.

3.

Кад цар Лазо причешћива војску
Код прекрасне Самодрже цркве,
Сва се српска причестила војска,
А најпосле три војводе бојне: 100
Једно јесте Обилић Милошу,
А друго је Косанчић Иване,
А треће је Топлица Милане.
Кад су свети закон савршили,
Причестили с' и исповедили,
И вишњем се Богу помолили,
Ишеташе на црквена врата.

Ту се деси Косовка девојка,
Мила сеја Мусића Степана;
Сишла млада с града Брвеника, 110
А из белих двора Степанових,
Да се сестра са братом опрости,
Пре нег' оде у Косово бојно.
Ја каква је Степанова сеја!
Баш је лепша од бијеле виле!
У образу бела и румена,
А у струку танка и висока,
Лепоте јој у свој земљи нема!
Ко ј' видео вилу у планини,
Би рекао и би се заклео: 120
Ни вила јој, брате, друга није!
Она стала код црквених врата,
Гледа млада убојне јунаке,
Гледа токе и светло оружје,
Гледа самур, злато и челенке.
Кад угледа три војводе бојне,
У грудма јој срце заиграло,
А уз образ пламен ударио;
Три витеза бољи од бољега,
Сабље им се по калдрми вуку, 130

На главама свилени калпаци
И на њима злаћене челенке,
На плећима коласте аздије,
Око врата свилене мараме,
На рукама бурме позлаћене.
У њих се је млада загледала.

Кад ишета војвода Милошу,
Обазре се јунак око себе,
Те угледа Косовку девојку
И познаде сеју Степанову; 140
Милош њојзи Божју помоћ назва:
„Божја помоћ, Степанова сејо!“
Она њему лепше прихватила:
„Здраво да си, царева војводо,
„Сив соколе, Обилић-Милошу!“
Обазре се војвода Милошу,
Скиде с плећа коласту аздију,
Па је даде Косовки девојци:
„Моли Бога, Степанова сејо,
„Да се здраво из табора вратим, 150
„Узећу те за Милана мога,
„За Милана Богом побратима;
„У тебе се Милан загледао
„И срцем те својим заволео;
„Ја ћу теби кум венчани бити.“
За њим иде Косанчић Иване;
Кад угледа Косовку девојку,
Поклони јој бурму позлаћену:
„Моли Бога, Степанова сејо,
„Да се здраво из табора вратим, 160
„Ја ћу теби ручни девер бити.“
За њим иде Топлица Милане,
Красан јунак на овоме свету!
Кад угледа Косовку девојку,
Живо му је срце заиграло,
На прсима токе закуцале;
Скиде с руке копрену од злата,

Па је даде Степановој сеји,
Заручи је за љубовцу верну:
„На, девојко, копрену од злата, 170
„По чему ћеш мене споменути,
„По копрени, по имену моме;
„Ево т' идем погинути, душо,
„У табору цара честитога;
„Моли Бога, моја душо драга,
„Да ти с' здраво из табора вратим,
„Узећу те за љубовцу верну.“

И одоше три војводе бојне,
Оста тужна Косовка девојка,
Оста тужна за њим' гледајући, 180
Студ'ног срца, сузнога погледа.

ПЕСМА СЕДАМНАЕСТА

Примиривање недотице у Лазара сумњу у верност Милошеву. — Вечера у очи Видова дана.

1.

Три су побре дивно живовале,
Једно Милош, а друго Иване
И са њима Топлица Милане;
Колико су дивно живовали,
Међ' собом се нису растајали,
Напоредо добре коње језде,
Напоредо бојна копља носе.
У славнога српског цар-Лазара
Јоште има добријех јунака,
Јоште има красних витезова, 10
Ал' су ови од свих одвојили
По лепоти и срцу јуначком.

Кад су своју наредили војску
Покрај Лаба у пољу широку,
Дигоше се верни побратими,
Појахаше коње витезове,
Одјездише пољем широкијем,
На Лабу су коње напојили;
Погонише и Лаб прегазише,
Табору се турском примакоше, 20
И витешке коње уставише.
Ја каква је сила у Турака!
Прекрилила све поље Косово,
Прекрилила доље и брежуљке,
Не можеш јој краја догледати;
Стоји врева у пољу широку
Од јунака и од коњаника.
Проговара Обилић Милошу:
„Браћо моја, Иво и Милане,
„Јесте силна у Турака војска! 30
„Но ја сам се боја ужелео,
„Једва чекам да се огледамо
„И с Турцима сабље укрстимо;
„Никад 'вако нисам био жудан
„Крв пролити, а не зажалити,
„За нашега цара честитога.
„Ако Бог да и срећа јуначка,
„Биће грдних јада од Турака,
„Грђих јада него на Топлици!“

Кад су турску разгледали војску, 40
Повратише коње преко Лаба,
И својој се упутише војсци;
Добре своје коње ознојили
И у белу пену окупали.
Гледале их војводе остале,
Гледале их, пак су говориле:
„Добри коњи, још бољи јунаци,
„Таквих више у свем свету нема!
„Благо нама с њима војујући!
„Благо цару с њима царујући! 50

Пред чадором српски цар Лазаре
И са њиме Бранковићу Вуче,
Угледаше три војводе бојне;
Гледа Лазар, а расту му крила,
Гледа Вуче, али нема мира,
Злобно му је срце у грудима,
А пакост му из душе говори:
„Види, царе, Обилић-Милоша!
„Види твоје три војводе бојне,
„Како смело по Косову шећу! 60
„Па како су коње променили,
„Доратасте коње одјахали,
„Ђогатасте коње прихватили,
„Да их, царе, не би запазио!
„Што ће они у турској ордији?
„Што ли траже сами преко Лаба?
„Ја ти кажем, а верујем тврдо:
„С Турцима су веру ухватили,
„Они теби о невери раде;
„Већ припази, царе, на Милоша 70
„И његова оба побратима,
„Да нам сутра не учине квара“
Плану царе као огањ живи,
Па је Вуку 'вако говорио:
„Мучи, Вуче, муком замукнуо!
„Не говори, не огреши душе!
„Војводе су соколови прави,
„Што из боја узмакнути неће,
„А камо ли мислит' о издаји;
„Па ако су и Лаб прелазили, 80
„То чинише, да осмотре Турке,
„Како ће им лакше дохакати;
„А што су им коњи побелели,
„То је, Вуче, од зора јуначког,
„А од паре коњске и јуначке.
„Сутра нам је мријет' по земану,
„Немој, Вуче, говорити криво,
„Немој своје огрешити душе!“

Ал' се Вуче не да отурити,
Не боји се душе ни образа, 90
Већ овако цару говораше:
„Царе Лазо, о мој тасте мио!
„Почуј мене, што ћу говорити:
„Досада ти говорио нисам,
„Штедео те, као таста свога,
„Да је мање јада и чемера;
„Сад ти морам по истини казат',
„Како б' знао, царе, за времена,
„Шта те сутра чека на Косову;
„Што ја зборим, истина је права, 100
„Слушај само, што ћу говорити:
„Још кад Иван уходио Турке
„По Косову пољу широкоме,
„С Турцима је веру ухватио,
„А данас су боље притврдили:
„Како ће те Мурату издати,
„Издати му твоју русу главу
„И издати царску круну златну.
„Сећаш ли се, о мој тасте мио,
„Шта је Иван онда говорио? 110
„Не рече ли и теби и свима:
„Да је лоша у Турака војска,
„Да то нису од боја јунаци,
„Већ све старе хоџе и хаџије,
„Који боја ни видели нису,
„Него пошли у бој назорице;
„Још да им се војска поболела,
„Поболели и коњи и људи —
„Све то беше превара опака.
„Кад сам јуче осмотрио Турке, 120
„Видео сам силу Муратову:
„Све то бесни јаничари Турци,
„Све делије, цареве хатлије,
„Љуте аге и бегови силни!
„Грдна јесте у Мурата војска!
„Тежак ћемо сутра бојак бити,

„Не можемо ни одолет' Турком,
„А камо ли Турке придобити,
„Баш да би нам нагоркиње виле
„На Косову у помоћи биле. 130
„А сад ћу ти још и ово казат':
„Ти се бринеш и јадујеш љуто,
„Што ти нема Васојевић-Стеве,
„Нити има Облачића Рада
„И њихових храбрих соколова;
„Сви су други овде сакупљени,
„Сви дођоше из крајева даљних,
„А Стева је могô бити први:
„Од Сјенице до Косова равног,
„Ту је само један добар данак 140
„За пешака, кô за коњаника;
„Још се сети Васојевић-Стеве,
„Да ј' Милошу кум венчани био,
„Па ћеш, царе, видет' и познати,
„Да се теби о невери ради.
Ал' говори славни цар Лазаре:
„Прођ' се тога, Бранковићу Вуче!
„Што ти збориш, све је само слутња,
„Бог ће дати да с' превариш, Вуче;
„А што данас у Милоша сумњаш, 150
„Неко га је теби облагао;
„Обилић је моје десно крило,
„Обилић је срца витешкога,
„Он невере учинити неће.
„Немој, Вуче, немој, зете мио!
„Боље ти је изгубити главу,
„Него своју огрешити душу."

Плану Вуче као гуја љута,
Па говори тасту, цар-Лазару:
„Видим, царе, све ти рећи морам, 160
„Па ти чини како ти је драго:
„Кад сам јуче сишô Митровици
„И кренуо на Ситницу хладну,

„Да пребродим и преведем војску,
„Стаде грађа на десноме крилу,
„Долетеше брзи коњаници
„И хабер ми добар донесоше:
„Да су момци роба ухватили,
„Што је нашу уходио војску.
„Кад Турчина к мени доведоше, 170
„Ал' то турска не беше ухода,
„Већ сâм главом везир Јеврем-беже;
„Мурат га је к мени оправио,
„Овако ми везир беседио:
„„Чуј, витеже, Бранковићу Вуче!
„„Нит' се мори, нит' опремај војску,
„„Залуду ти твоји оклопници,
„„А код наше силовите војске:
„„Турака је кô на гори листа,
„„Све јунаци бољи од бољега, 180
„„Каквих, Вуче, у Лазара нема;
„„Сва ће ваша изгинути војска
„„На Косову пољу широкоме.
„„Још ћу теби и то рећи, Вуче:
„„Међу вама има издајица,
„„Који ће нам издат' цар-Лазара
„„И издати српску круну златну.
„„Но чу ли ме, Бранковићу Вуче!
„„Кад с Лазаром бојак учинимо,
„„Ако ти је мило живовати, 190
„„Уклони се из боја јуначког
„„И заведи твоје оклопнике,
„„Оклопника дванаест хиљада;
„„Лепо ће те Мурат даривати
„„И честита тебе учинити:
„„Даће блага колико ти драго,
„„Везиром ће тебе учинити
„„У земљама српског цар-Лазара.
„Тако збори везир Јеврем-беже,
„За мало му не укидох главу; 200
„Пак сам њему 'вако говорио:

„„Бре не лудуј, Туре Јеврем-беже!
„„Где те, Туре, памет занијела,
„„Занијела тебе и Мурата,
„„Те сањате о српском неверству!
„„Мучи, море, турска поглавицо,
„„Док ти ј' мила на рамени глава!
„„Иди, Туре, поздрав' цара твога:
„„Нек нас чека у пољу широком,
„„Брзо ћемо к њему окренути, 210
„„И Лазару веру притврдити,
„„Наше ће се војске огледати
„„И јуначки мегдан поделити,
„„Па шта коме Бог и срећа даде.“
„Сад ето ти, царе господине!
„Чуо јеси, шта ми везир каже,
„Да у тебе има издајица,
„Који ће те издат' на Косову;
„Нико други то бити не може,
„До војвода Обилић Милошу. 220
„Сад све знадеш, царе господине,
„Па ти чини, како ти је драго:
„Само пази добро на Милоша,
„Да у лудо не губимо главе“
Рече Вуче, пак оде у табор.

Кад то зачу славни цар Лазаре,
Камен сињи паде му на груди,
Обузе га јад и брига црна;
У лицу је тужан и жалостан,
Ваљају се сузе низ образе, 230
Кано киша низ јелове гране;
Нит' ромори, нит' штогод говори,
Брижан царе улезе под чадор.

2.

Службу служи српски цар Лазаре
У табору на пољу Косову,

Службу служи светога Амоса;
Сву господу за совру седао;
С десне стране старог Југ-Богдана,
А са леве Бранковића Вука,
Низа совру осталу господу; 240
У дно совре седе Обилића,
А до њега Косанчић-Ивана,
До Ивана Топлицу Милана.

А када су вечерали били,
Цар узима златан пехар вина,
Па говори свој српској господи:
„Коме ћ' ову чашу наздравити?
„Ако ћу је напит' по старештву,
„Напићу је старом Југ-Богдану;
„Ако ћу је напит' по господству, 250
„Напићу је Вуку Бранковићу;
„Ако ћу је напит' по витештву,
„Напићу је Страхињићу бану;
„Ако ћу је напит' по милости,
„Напићу је мојим' девет шура,
„Девет шура, девет Југовића;
„Ако ћу је напит' по лепоти,
„Напићу је Топлици Милану;
„Ако ћу је напит' по висини,
„Напићу је Косанчић' Ивану; 260
„Ако ћу је напит' по јунаштву,
„Напићу је војводи Милошу; —
„Та ником је другом напит' нећу,
„Већ у здравље Обилић-Милоша:
„Здрав Милошу, веро и неверо!
„Прва веро, потоња неверо!
„Сутра ћеш ме издат' на Косову
„И одбећи турском цар-Мурату!
„Здрав ми буди и здравицу попиј,
„Вино попиј, а на част ти пехар!“ 270

Кад то зачу Обилић Милошу,
Плану јунак као огањ живи,

Па поскочи на ноге лагане,
Поклони се до земљице црне:
„Хвала теби, славни цар-Лазаре!
„Хвала теби на твојој здравици,
„На здравици и на дару твоме,
„Ал' не хвала на таквој беседи;
„Јер, тако ме вера не убила!
„Ја невера никад био нисам, 280
„Нит' сам био, нити ћу кад бити,
„Него сутра мислим у Косову
„За хришћанску веру погинути.
„Невера ти седи уз колено,
„Испод скута пије хладно вино:
„А проклети Вуче Бранковићу!
„Сутра јесте лепи Видов данак,
„Видећемо у пољу Косову,
„Ко је вера, ко ли је невера.
„А тако ми Бога великога! 290
„Ја ћу отић' сутра у Косово,
„И заклаћу турског цар-Мурата,
„Стаћу њему ногом под гроце
„И скинут' му алем прстен с руке,
„(О ком прича мало и велико,
„Да га таквог у свијету нема)!
„Ако ли ми Бог и срећа даде,
„Те се здраво са Косова вратим,
„Ухватићу Бранковића Вука,
„Везаћу га уз то копље бојно, 300
„Као жена кудељ' уз преслицу,
„Носићу га по пољу Косову,
„Нека виде и Срби и Турци.“
Скочи Милош на ноге лагане,
А за њиме оба побратима,
Дохватише с' врата на чадору,
Па одоше брижно, невесело,
Отидоше својему чадору.

Сва господа муком замукнула,
Свако гледа у земљицу црну, 310

Уз образе пламен ударио,
На срце им тежак камен пао;
Жао им је војводе Милоша,
Жао им је најбољег јунака,
Где остаде вера у невери;
Ал' ко може цара световати,
Ко ли ће се цару замерити?
Уз цара је Бранковићу Вуче;
Испод ока злобно погледује.
Ал' ту седи старац Југ Богдане, 320
Ниско своје обесио брке,
У челу се грдно намрдио
И големом чуду зачудио;
Па говори зету цар-Лазару:
„Хеј Лазаре, жалосна ти мајка!
„Шта учини, да од Бога нађеш!
„Што слудова и огреши душу,
„Те оцрни образ у јунака,
„Кога више у свој војсци нема?
„Кад Милоша учини невером, 330
„С киме мислиш на Косову бојном
„Дочекати проклетнике Турке?
„Ко ће нашу соколити војску,
„Ко ли бранит' твоју круну златну?
„А Милош је наша перјаница,
„Тврда вера, тврђа од камена:
„Пре ће Милош изгубити главу,
„Него своју огрешити душу!
„Шта учини, несрећни Лазаре!
„Што иштети своју памет царску, 340
„Те нам смути и срце и душу?
„Тим си нашу помутио војску,
„Помутио, грдно отровао;
„Бог једини нек је у помоћи!
Пак се диже стари Југ Богдане,
А за њиме синци свиколики,
Дигоше се, цара оставише.
Кад то виде господа остала,

Сваки своме одоше чадору;
Са̂м остаде под чадором Лазо, 350
Те пролева сузе низ образе,
Од јада га заболела глава.

У чадору војводе Милоша
Три јунака, три сокола сива,
Три витешка побратима верна,
Седе браћа тугом обхрвана,
Нит' роморе, нит' штогод говоре.
У Милоша срце саломљено,
Јад га мори и душа га боли,
Рони сузе низ јуначко лице, 360
Браћу своју и грли и љуби.
Овде они ноћцу преноћише,
Преноћише, санка не имаше;
А кад било у освиту првом,
Прије зоре и Данице сјајне,
Од земљице на ноге скочише,
Своје добре коње опремише,
Опремише за Косово бојно.

ПЕСМА ОСАМНАЕСТА

Обилић одлази у турски стан с Косанчићем и Топлицом и убија цара Мурата.

Још зорица није забелила,
Ни Даница помолила лица,
А од дана ни помена нема,
Уранио Обилић Милошу,
Те опреми себе и Ждралина,
Тури ханџар у појаса свил'на,
А припаса своју бритку ђорду;
Па он буди Иву и Милана:

„Ваља, браћо, на ноге устати,
„Ваља нама коње појахати, 10
„Време нам је у Косово поћи.“
Верна браћа на ноге скочише,
Убојите коње опремише.
Кад Даница лице помолила,
И зорица земљу опсенила,
Поседоше коње од мегдана,
Потераше у Косово бојно.

Језди Милош на своме Ждралину
И уз њега верни побратими,
С десне стране Косанчићу Иво, 20
А са леве Топлица Милане.
Пита Милош Косанчића Иву:
„О Иване, мио побратиме!
„Ти си турску уходио војску,
„Видео си силу Муратову:
„Где је чадор силног цар-Мурата?
„Ја сам ти се цару затекао,
„Да закољем турског цар-Мурата,
„Да му станем ногом под гроце,
„Да му скинем алем прстен с руке; 30
„Ваља мени ријеч откупити,
„Остат' вера прва и потоња.“
Ал' говори Косанчић Иване:
„Да луд ли си, мио побратиме!
„Што ти хоћеш, то бити не може:
„Где је чадор силног цар-Мурата,
„Ту је турска сила понајвећа,
„Усред турског силнога табора.
„Да ти имаш крила соколова,
„Пак да паднеш из неба ведрога, 40
„Не би перје изнело ти меса!“
Ћути Милош, ништа не беседи,
Већ потера коња у напредак,
А за њиме оба побратима,
Погонише и Лаб прегазише;

Кад у турску војску загазише,
Бојна копља стрму окретоше,
Е да би их Турци пропустили.
Силна их је опазила војска,
Прва војска љутих јаничара; 50
Мисле Турци, Срби се предају,
Гомиле се њине раздељују,
Начинише војводама пута.
Међу собом Турци говорили:
„Ала, кардаш, ето нам војвода,
„Који су нам страха задавали!
„— Вала, јолдаш, Алах је милостив!
„Сад и Лазо предати се мора,
„Што ће Лазо без својијех крила?“
Кад су стигли на Мазгит на поље, 60
Где је чадор турског цар-Мурата,
Спазише их баше Једренлије,
Потрчаше цару на муштулук:
„Ето оздо три српске војводе,
„Којих смо се највише бојали,
„Бојна копља стрму окренули,
„Они иду, да ти се предаду.“

Под чадором силан цар Мурате,
Седи Мурат на меку шиљтету,
Око њега лале и везири, 70
И још многи цареви рицали;
Код њега је везир учтуглија
И до њега мухур-сахибија;
Код њега је потурица стара,
Силан крвник везир Јеврем-беже.
Вели њима силан цар Мурате:
„Слуге моје, лале и везири!
„Хоће Срби да нам се поклоне;
„Шаље Лазо најбоље војводе,
„Да донесу кључе од градова 80
„И хараче од седам година;
„Потеците у поље Косово,

„Па јунаке лепо дочекајте
„И под њима коње прихватите;
„Срби женски поклањају царство!“
Проговара везир учтуглија:
„Султан-царе, од истока сунце!
„Не поклањај вере ђаурима,
„Ђаури су у вери неверни;
„Већ нареди, царе, рицалима, 90
„Да ухвате три српске војводе,
„Да им руке наопако вежу
„И одузму убојно оружје;
„А када их везане доведу,
„Онда почуј рад' чега су дошли.“
Насмеја се силан цар Мурате:
„Мој везире, страшивицо стара!
„Рашта си се тако препануо?
„Кад су тебе трој'ца преставила
„Усред наше силе и ордије, 100
„А да шта би с тобом било, стари,
„Да се нађеш пред хиљадом таквих?
„Но чујте ме, ви моји рицали:
„Похитајте њима у сретање,
„Пак простирите три чохе велике,
„Једну чоху простирите црвену,
„Другу белу, а трећу зелену;
„Кад војводе коње натерају,
„Ако мисле заметати кавгу,
„Хоће све три коњма погазити; 110
„Ако л' носе кључе и харачe,
„Црвену ће чоху прегазити,
„И црвену, па и чоху белу,
„А зелену на копља дигнути,
„Пак испод ње коње протерати, —
„Знају они, да ј' боја зелена
„Вазда била света у Турака.“

Кад то чуше цареви рицали,
Одлетеше пред српске војводе

И простреше три чохе велике; 120
Ал' ето ти три српска јунака,
И на чохе коње натераше,
Све три чохе коњма погазише.
Кад то виде везир учтуглија,
Проговара силном цар-Мурату:
„Гледај, царе, Лазареве слуге!
„Како, силни, чохе погазише!
„Хоће с тобом заметнути кавгу,
„Не носе ти кључе ни харачe.“
Вели њему силан цар Мурате: 130
„Није тако, мој везире стари,
„Да су хтели заметати кавгу,
„Одавно би ђорде повадили
„И у Турке јуриш учинили;
„Ђаури се пјани догодили,
„У пјаности чоху погазили.“
Пак запита лале и везире:
„Светујте ме, што ћу и како ћу?
„Што ћу њима сада покучити:
„Или лице, или белу руку, 140
„Или ћемо скуте и рукаве
„Да пољубе три српске војводе?“
Проговара везир Јеврем-беже:
„Прођ' се, царе, очињег ти вида!
„Не дај лице, не дај белу руку,
„Нити даји скуте и рукаве,
„Зазорно је Влаху пружит' руку,
„Ногу пружи, нек ти ногу љубе,
„Нека љубе налчу и папучу,
„Нека су ти вазда под ногама, 150
„Када женски поклањају царство.“
У то доба Милош на Ждралину
И његова оба побратима
Пред чадор су царев дојахали;
Излетеше цареви сеизи,
Да Милошу прихвате Ждралина;
Не даде га Милош сеизима,

Већ га даје своме побратиму:
„Драги брате, Косанчићу Иво!
„Причувај-де мојега Ждралина, 160
„Да га како не дохвате Турци,
„Док улегнем цару под чадора,
„Да га видим и да га поздравим,
„Како 'но сам синоћ веру дао
„И нашем се цару затекао.“
Па упаде под чадор Мурату.

Кад Милоша Мурат опазио,
Овако је њему говорио:
„Добро дошô, Лазарева слуго!
„Рад чега си к мени дојездио? 170
„Ил' си дошô, да ми се поклониш?
„Ил' те посла српски цар Лазаре,
„Да донесеш кључе и харачe?
„Вера моја, обоје ми драго!
„Ако л' су ти гласи неповољни,
„Чуј, Милошу, Лазарева слуго!
„Ниједан ми главе изнет' неће
„Са Косова поља широкога,
„Нити Лазар, нити Југовићи,
„Нит' остале српске војеводе.“ 180
Проговара Обилић Милошу:
„О Мурате, силни царе турски!
„Кад ме питаш право да ти кажем:
„Нисам дошô, да ти се поклоним,
„Јер још носим десницу јуначку,
„И још ми је на рамени глава;
„Нит' доносим кључе ни харачe:
„Кључе држи српски цар Лазаре,
„И држаће, док има јунака,
„Који ће му царевину бранит'; 190
„Харачи се покупит' не дају,
„Јер то раја поднети не може:
„Једна земља, а два господара,
„Једна раја, два харача даје!

„Но чули ме, турски цар-Мурате!
„Кад смо синоћ при вечери били
„У нашега цара честитога,
„Невером је мене оцрнио,
„Пак то јунак поднети не могу,
„Да ми пуца брука и срамота, 200
„Где остадох вера у невери;
„Стога дођох теби под чадора.“
Мисли царе Милош се преклања,
Би му мило, па се разрадова,
Те Милошу 'вако проговара:
„Бре аферим, војвода Милошу!
„У мене ти лоше бити неће;
„Но чули ме, српска војеводо!
„У Турака јесте адет стари
„За везира као и за рају: 210
„Поклонит' се цару до земљице
„И пољубит' налчу и папучу.“
Пак је Мурат ногу опружио,
Покучио налчу и папучу,
Мисли царе Милош ће љубити.

Плану Милош као огањ живи,
Мурату је хитро прискочио,
Повадио ханџар од појаса,
Левом руком ногу прихватио,
А десном је цара распорио: 220
Распори га посред срца жива
Од учкура до белога грла
И стаде му ногом под гроце
(Заборави алем прстен с руке,
Како 'но се Лази зарекао).
Тад повади сабљу из корица,
Па с окреће и десно и лево,
У руци му бритка ђорда сева,
Те обара паше и везире
И остале цареве рицале; 230
Ту посече везир-учтуглију

И до њега мухур-сахибију
И дванаест великих рицала.
Тад се Милош из чадора вину,
Једном скочи, пред чадор искочи,
Док допаде до коња Ждралина
И до својих верних побратима;
Но ту Милош часа не почаси,
Већ појаха виловита Ждрала,
А уз њега верни побратими, 240
Полетеше кроз поље косовско.

Од свих лала, паша и везира,
Што бејаху под чадором царским,
Сам остао везир Јеврем-беже,
Прикрио се цару за леђима,
Те га Милош угледат' не могô.
За Милошем везир поскочио,
Те из бела грла подвикнуо:
„Јадни Турци, жалосна вам мајка!
„Уби Милош цара честитога!“ 250
Стаде грађа у пољу Косову,
Полетеше Турци од свих страна,
Да заставе војводама пута;
А војводе Бога поменуше
И у Турке јуриш учинише.
Боже мили, да чуда големог!
Кад се стаде крвца пролевати!
Да је коме погледати било,
Како српске ту севају ђорде,
Како л' турске ту полећу главе! 260
Љуто секу српске војеводе,
Секу Турке кô зелену траву:
Куд пролази Топлица Милане,
Ту би добра кола пролазила!
Куд пролази Косанчић Иване,
Ту би двоја кола пролазила!
Куд пролази Обилић Милошу,
Ту би троја кола пролазила,

Троја кола, ама упоредо!
Три витеза три сокака граде, 270
Око себе снопље обарају.
Узаврела сва турска ордија,
На војводе српске кидисала,
Ал' им ништа учинит' не може:
Добри коњи, а добри јунаци,
Прокрчише пута до Ситнице;
А Турци се махнуше војвода,
Гонити их даље не смедоше.

Кад дођоше на воду Ситницу,
Ту су побре коње заставили,
Покрај воде коње одјахали, 280
Те сиђоше на Ситницу хладну,
Умивају потамнело лице
И крваве до рамена руке,
Расхлађују загрејано тело,
Те да светли пођу господару,
Господару славном цар-Лазару.
За јад се је Милош присетио,
Како 'но се цару затекао,
Да Мурату скине прстен с руке,
Па повика војвода Милошу: 290
„Авај, браћо, жао ми до Бога!
„Где остадох вера у невери!
„Ја распорих силнога Мурата
„И стадох му ногом под гроце,
„Ал' не скидох алем прстен с руке,
„Како сам се цару затекао;
„Мурату се повратити морам,
„Макар знао изгубити главу.“
Ал' говоре верни побратими:
„Не, Милошу, да од Бога нађеш! 300
„Немој, побро, очињег ти вида!
„У повратку добивања нема.“
— „Не могу вас, браћо послушати,
„Морам ићи, да ни доћи нећу,
„Више ми је стало до образа,

„Него што је до живота мога.“
Па поседе одморна Ждралина,
Окрете га у турску ордију.
Жао браћи брата оставити,
Оба за њим коње погонише, 310
Ударише мушки сећи Турке;
Сабљом себи путе прокрчују
До чадора турског цар-Мурата.

Када Милош пред чадора дође,
Ту је свога Ждрала одјахао,
Пак улете цару под чадора.
Лежи Мурат на шиљтету свил'ну,
Око њега слуге и ећими,
И делије Турци Једренлије
У трен ока Милош прискочио,
Те му скиде алем прстен с руке. 320
По чадору Турци притиснули,
Срамота је цара не осветит':
На Милоша сложно навалише;
Ал' је Милош јунак над јунаком,
Све исече по чадору слуге
И делије баше Једренлије;
Опет скочи, пред чадор искочи.
Сва се турска узмутила војска.
Окреће се Милош на све стране:
Нема њему вернога Ждралина, 330
И нема му Иве и Милана:
Силна их је опколила војска,
Секу Турке и десно и лево.
Док допаде Милош до Ждралина,
Седамдесет посекао глава,
Па се Ждралу на рамена баци,
Те у Турке јуриш учинио.
Боже мили и Богородице!
Ја шта чине три добра јунака!
Све сагоне Турке у буљуке, 340
Па их косе ко̂ зелену траву!

Ал' залуду, вајде не имаде,
За дан гору сабља исеч' неће,
Ни војводе сву цареву војску:
Сва се сила под оружје дигла,
Да освети цара погажена.

Мало време потрајало било,
Секућ' Турке и десно и лево,
Док завика Топлица Милане:
„Ја погибох, браћо моја драга! 350
„Остадох вам данас у Косову;
„Прости мени, мој брате Милошу!"
А Милош му тихо одговара:
„Просто теби, мој брате Милане!
„И ја ти се томе дару надам!"
Па су опет погонили Турке,
Погонили Милош и Иване.
Мало време, дуго не трајало,
Секућ' Турке и десно и лево,
Док завика Косанчић Иване: 360
„Збогом, брате, Обилић-Милошу!
„Погибох ти и ја у Косову,
„Прости мени, драги побратиме!
А Милош му тихо одговара:
„Просто теби, мој брате Иване!
„За тобом ћу и ја брзо доћи,
„Није жалит' славно погинути."
Покрај њега протера Ждралина.

Сам остаде Обилић Милошу,
Секућ' Турке и десно и лево! 370
Ја да видиш змаја огњенога!
Ражљутио себе и Ждралина,
Да освети своју браћу милу
И да своју скупо прода главу.
Док не зачу гласа изненада,
Из облака вила проговара:
„Не бој ми се, војвода Милошу!

„Нећеш лудо изгубити главу,
„Ти ћеш браћу славно покајати:
„Но потерај својега Ждралина, 380
„Терај право кроз турску ордију,
„Турци су се љуто препанули,
„Боје с' тебе и твога Ждралина;
„Ако срећа буде ти на руци,
„Можеш јунак продрет' кроз ордију.“
А кад Милош саслушао вилу,
Нову снагу јунак осетио,
А Ждралин му по три копља скаче,
По четири напред одскакује;
Коњ виловит, а јунак змајевит, 390
Лети Милош кроз Косово равно,
Бритком својом размахује ђордом,
Те обара коње и јунаке;
Колико се Милош уострио,
Колико је дојадио Турком,
Плахо га се Турци препанули,
Далеко су од њег' измицали;
Док дотера близу до Ситнице.

Ал' да видиш јада великога!
Кад се јунак избавити нада, 400
Зло му дође, откуд се не нада:
С једне стене бабетина стара
Подвикује плахој Турадији:
„Јадни Турци, јада дочекали!
„Видите ли, Бог вас не видео!
„Видите ли тога бесног вука,
„Све вам покла, нико вам не оста!
„Видите ли, нигда не видели!
„У Милоша и његова Ждрала,
„На њима су два добра оклопа, 410
„Оклоп коњски и оклоп јуначки;
„Ви Милошу ништа не можете,
„Док је њему виловита Ждрала;
„Већ ви бојна копља сакупите,

„У ледину тврду пободите,
„Врхове им небу окрените;
„Када Ждралин на копља налети.
„Посрнуће у зелену траву,
„Тад растав'те коња од јунака,
„Ласно ће те њега освојити.“ 420
Кад то чуше баше Једренлије,
Ударише копља у ледину,
Густа копља као гора чарна;
Док налете Ждралин на ту гору,
Паде јадан у зелену траву,
Копља њему ноге разнијеше,
Без ногу се по копљима ваља
И превија кано ластавица;
Но је главу коњиц подигао:
Тражи јадан свога господара! 430
А Милош је од њег одскочио,
Пак у руке копље прихватио,
На бојно се копље опираше,
Те буљуке турске прескакаше
И Турцима одсецаше главе.
У Турака силовита војска,
А Милош је без својијех крила,
Без Ждралина и без побратима,
Кидисаше Турци са свих страна
На Милоша самцита јунака. 440
Ја какав је Обилић Милошу!
На њему је седамнаест рана,
Сав у крви јунак огрезао,
Ал' у њега срце змајевито,
Још се бије, кô да рањен није,
Још разгони око себе Турке!
Ал' залуду, јунак посустаде,
Навалила сила сваколика
На Милоша уморна јунака;
Навалише, па га освојише, 450
На плећа му руке савезаше,
Поведоше цару под чадора.

Још зазиру око њега Турци,
Још се боје Обилић-Милоша,
Да се како јунак не одвеже!
Но Милош се успут присетио,
Те Турцима 'вако говорио:
„А Бога вам, Турци витезови!
„Зовните ми ону стару баку,
„Чини ми се, нека ми је својта, 460
„Да јој кажем за големо благо.“
Турци беху, за Бога хајаху,
Пред Милоша бабу доведоше;
Бабетини Милош говорио:
„Примакни се, моја мила тето!
„Да ти кажем за големо благо,
„Јер ја, јунак, морам погинути.“
Превари се бабетина ружна,
Примаче се војводи Милошу;
У Милоша савезане руке, 470
Бабетину зубма докопао,
Пак је баци у воду Ситницу.
Би Турцима жао на Милоша,
За мало га ту не погубише.

Одатле га собом поведоше,
Одведоше под чадор Мурату,
Који јоште у животу беше.
Шћаху њега онде погубити,
Ал' не даде турски цар Мурате,
Већ Турцима 'вако говораше: 480
„Немојте га сада погубити,
„Остав'те га, док сам у животу;
„Јуначка је то срећа донела,
„Да ме добар јунак погубио.“
Пак дозивље своју децу драгу,
Бајазита и с њиме Јакуба,
Те овако њима проговара:
„Децо моја, моји соколови!
„Могу живет јоште који часак,

„А душу ми брига мори грдна: 490
„На коме ће останути царство,
„Да л' на вама, да ли на Лазару?
„Похитајте, моја децо драга!
„Поведите војску на Лазара,
„Не би л' видô за живота мога,
„Да сте српског цара освојили
„И његову круну придобили.
„Ако ли вам добра срећа буде,
„Лазара ми жива ухватите
„И под чадор мени доведите, 500
„Лакше ћу вам, децо, тад умрети.
„Пођ'те збогом, аирли вам било!"

Кад то чуше Јакуб и Бајазит,
И остале турске поглавице,
Потекоше сваки својој војсци;
Уредише војску силовиту:
Јакуб лево, а Бајазит десно,
По средини љути Јаничари
И пред њима везир Јеврем-беже.
Сва се турска подиже ордија, 510
Да удари на цара Лазара.

ПЕСМА ДЕВЕТНАЕСТА

На јутарњој молитви у Самодржи Лазар добива глас з Косова, па наређује да се војска крене. — Бој на Косову на Видов дан 1389. год.

1.

Зарудела зора од истока,
Видов дан је освануо тужан,
Кроз облаке заблисташе зраци,

Обасјаше цркву Самодржу
На убаву на пољу Косову.
Ту су јасна звона ударила,
Ту се служи јутрења молитва,
Ту се поју песме из олтара;
Око цркве хиљаде јунака,
А у цркви сва српска господа 10
И пред њима славни цар Лазаре.

Док се Лазо у цркви молио,
Глас допаде са поља Косова:
Да се Турци комешају грдно,
Да се нагло приближују Лабу.
А када су молитву свршили
И излегли пред бијелу цркву,
Други гласник са Косова стиже,
Чудне гласе донесе Лазару:
Да је Милош са два побратима 20
У ордију турску улегао,
Турцима је јаде починио
И турскога цара погубио;
Ал' и Милош паде на Косову,
С њим падоше оба побратима,
Сва тројица изгибоше славно.
Кад то зачу славни цар Лазаре,
Плану царе као огањ живи,
Удари се руком по образу,
Грозне сузе рони низ образе; 30
Жао њему Обилић-Милоша
И његових верних побратима,
Жао му је три добра јунака,
Каквих више у свој војсци нема!
„Тешко мени сада и довека!
„Шта учиних, да од Бога нађем!
„О мој зете, Бранковићу Вуче!
„Што ми смути и памет и душу,
„Да невером Милоша обедим,
„Те изгубих таквога јунака? 40

„Ај Милошу, моја права слуго,
„Тврда веро, прва и потоња!
„С ким ћу поћи у бој на Косово?
„Ко ће мени соколити војску,
„Кад теб' немам, мој соколе сиви?
„Браћо моја и војводе моје!
„Ми Милоша данас изгубисмо,
„Све смо своје добро изгубили!
„О њега сам огрешио душу,
„Супрот тога изгубићу царство!“ 50

Војводама свима жао било,
Понајвише браћи Југовића:
Југовићи, соколови сиви,
Жалостивни на срцу јуначком,
Заплакаше као деца мала:
„Ај Милошу, наша узданицо!
„Од тебе смо боја научили,
„Бојак бити и коња јахати,
„И делити јуначке мегдане;
„Ти нам паде, наша дико лепа! 60
„С киме ћемо на бојном Косову
„Потиснути проклетнике Турке?“
Ал' говори стари Југ Богдане:
„Прођите се плача и кукања,
„Јунацима то не доликује!
„Сви жалимо војводу Милоша,
„Он је био наша перјаница,
„Ал' плакати као деца луда,
„Срамота је за образ јуначки;
„Нама ваља ударит' на Турке 70
„И осветит' наше војеводе.“
Тад беседи славни цар Лазаре:
„Послушајте, моји соколови,
„Све војводе и сви барјактари!
„Потеците сваки својој војсци,
„Покрените коње и јунаке,
„Поћи ћемо Турком у сретање,

„Па што нама Бог и срећа даде!“
Дигоше се браћа Југовићи.
Сваки цару приступио руци, 80
Моле цара и руку му љубе,
Да им царе жељу не одбије,
Те да први јурише на Турке.
Цар им вели: „Срећно вама било!“

Тад је царе војску разделио:
По средини славни цар Лазаре;
Око њега слуге и војводе,
Све по избор' најбољи јунаци:
Код њега је Страхињићу бане,
И верна му слуга Видосаве, 90
Код њега је Реља и Љутица,
Злопоглеђа и Орловић Павле,
А пред царем Богдан Јуже стари
И његове деце деветоро;
У цара је силовита војска:
Четрдесет хиљада јунака;
Од истока Мусићу Степане
И са њиме Митар Војиновић,
А до Митра Браничевац Пера,
А до Пере два добра јунака, 100
Једно Белић, друго Златнокосић,
И још с њима Витомире храбри;
Ту је војске двадесет хиљада;
Од запада Бранковићу Вуче
И са њиме Владета војвода,
До Владете Драшко Зећанине,
А до Драшка војвода Маринко
И са њиме од Коњица Ивко;
Ту је војске тридесет хиљада,

Цар дозива Бранковића Вука, 110
Па је њему вако говорио:
„Мио зете, Бранковићу Вуче!
„Ти поведи љуте оклопнике,

„Те са њима преброди Ситницу,
„Одведи их у Голеш планину!
„А кад звекну у пољу ханџари,
„Кад се дели срећа од несреће,
„Брже да си на мегдан јуначки
„Иза леђа душманину клетом,
„Удри врага, докле му је трага!“ 120
Цар поседе големог Лабуда,
Па повади мача злаћенога,
Мачем махну и прекрсти војску:
„Помоз', Боже и Богородице!
„А сад напред, моји соколови!
„Не жалите крвцу пролевати
„Ради Бога и крста часнога!
„Држ'те с' храбро, моји витезови!
„Бог вам вишњи очи разбистрио,
„И руке вам ваше укрепио! 130
„Оштри мачи наши послужили
„За крст часни и веру хришћанску!
„Напред, децо, напред, Србадијо!“

Покрете се силовита војска,
Натераше коње преко Лаба,
Улегоше у поље косовско.

2.

Боже мили, чуда великога!
Да ли грми, да л' се земља тресе?
Да л' севају из облака муње?
Нити грми, нит' се земља тресе, 140
Нит' севају из облака муње,
Већ се до две сукобише војске
На Косову пољу широкоме.
Кад поврве сила и ордија,
Баш кô хука олујине силне,
Стаде топот коња и јунака,
Затресе се поље и планина

Од силине коњске и јуначке!
А када се сукобише војске,
Те удари јунак на јунака, 150
Зазвекета убојно оружје,
Завришташе коњи виловити,
Зајечаше брда и долине!
Полетеше убојите стреле,
Замагли се небо над Косовом,
А кроз маглу одсјајују ђорде
Кано јасне кроз облаке муње!
Халакају Турци са свих страна,
А пред њима љути јаничари
Дочекаше српске соколове, 160
Коњанике, најбоље јунаке,
Дочекаше као бесни вуци;
Пак се стаде крвца пролевати.

Мече војску Богдан Јуже стари
С девет сина, девет Југовића,
Кано девет сивих соколова,
И пред њима Бошко Југовићу,
Са крсташем у руци барјаком;
Када Богдан на Косово паде,
С Турцима се љуто туђи стаде: 170
Љуто бију браћа Југовићи,
Потискоше бесне јаничаре,
Све разгоне Турке на буљуке,
Разгоне их по пољу Косову,
Кано вуци по планини овце!
Би ти рекô, и би се заклео:
Куд пролази девет Југовића,
Ту је врела крвца ударила,
Те потоком јури низ Косово,
Ваља главе коњске и јуначке! 180
Седам паша бише и убише,
Кад осмога бити започеше,
До Мазгита поља догонише,
Где је чадор турског цар-Мурата;

Ту се тешка пролевала крвца,
Долине се крви наточише,
А брежине главам' накитише!
Ал' погибе старац Југ Богдане,
Погуби га потурица стара,
Љути крвник везир Јеврем-беже; 190
Бранећ' главу старога бабајка,
Погибе му осам Југовића,
Кано осам сивих соколова,
Сви падоше један до другога,
Изгинуше један за другога,
И њихова сва изгибе војска.
Сам остаде Бошко Југовићу
На алату коњу великоме,
Са крсташем у руци барјаком;
Вије с крсташ у левој му руци, 200
А у десној бритка сабља сева,
Све прескаче коње и јунаке
И русе им он одсеца главе;
Крвава му до рамена рука
И крвава сабља до балчака,
На њему је седамнаест рана,
Ал' још вија по Косову Турке.

Маче војску Владета војвода;
Са њиме је Драшко Зећанине
И Маринко, јуначина стара; 210
Како Влатко на Косово паде,
С Турцима се љуто туђи стаде:
Полетеше Бошњаци јунаци
И са њима Зећани одважни,
Све то кршни млади Црногорци,
Кано горски из планине вуци;
Потегоше сабље и ханџаре,
Па у Турке јуриш учинише!
Ту се љуто крвише и бише,
Од Турака јада начинише! 220
Погонише лево турско крило,

Силну војску царевић-Јакуба,
Нагонише у воду Ситницу,
Те с' Ситница мутна зајазила
Од лешева коњских и јуначких!
Осам паша бише и убише,
И деветог бити започеше,
Ал' погибе војвода Маринко,
Погуби га крвник Јакши-беже,
Десна рука царевић-Јакуба; 230
Бар је славно заменио главу:
Две хиљаде сам је посекао!
Ту изгибе сва његова војска
Ту погибе Драшко војевода,
Изгибоше Зећани одважни,
Изгибоше кано витезови.
Још остаде Владета војвода,
И уз њега Бошњаци јунаци,
Те се бију и погоне с Турци.

Маче војску Мусићу Степане 240
И са њиме Војиновић Мићо
И војвода Витомире храбри;
Како Степан на Косово паде,
С Турцима се љуто туђи стаде;
Бију Срби, ал' бију и Турци,
Пред њима је силни Бајазите,
А у њега силовита војска,
Сто хиљада убојних јунака,
Све бегова, царевих хатлија;
Ту се многа пролевала крвца, 250
Више турска него крвца српска.
Девет паша бише и убише,
Кад десетог бити започеше,
Туна паде Војиновић Мићо,
Паде Митар као соко сиви,
Погуби га љута убојица,
Убојица беже Тимурташе,
Десна рука силног Бајазита;

С њиме паде храбри Витомире,
И њихова сва изгибе војска. 260
Сам остаде Мусићу Степане
На ђогату коњу виловиту,
Исукао мача пламенога,
Па он вија по Косову Турке;
А Степо је витешко колено:
На њему је осамнаест рана,
Ма се бије, кô да рањен није.

А кад било око пола дана,
Сва је српска јуришала војска
И са њоме славни царе Лазо. 270

Мече војску српски цар Лазаре;
Са њиме су по избор' јунаци,
Све то љути соколови сиви,
Који су се боја ужелели;
Пред царем се вијају барјаци,
За њим лете убојни једеци;
Око цара најверније слуге
И најбоље српске војеводе,
Потегоше копља, лаке стреле,
Бритке сабље и дуге мачеве, 280
У Турке су јуриш учинили,
Погонише Турке по Косову,
Све секући и десно и лево;
Љуто бију српски соколови,
Потискоше Турке уз Ситницу.
Саломише турско лево крило
И средину турску подвојише.
Десет паша бише и убише,
Кад почеше бити један'естог
Код Сазлије, камене ћуприје, 290
Ту погибе царевић Јакубе,
Погуби га Страхињићу бане,
Соко сиви из малене Бањске;
Још погибе крвник Јакши-беше,

Погуби га Орловићу Павле,
Сури орô с високог Рудника.
Да је коме погледати било,
А шта чини Страхињићу бане!
Када бане удари у Турке,
Кано соко међу голубове, 300
Плахо га се препанули Турци,
Далеко су од њег' одмицали;
Шћаше побеђ' царевић Јакубе,
Погони га Страхињићу бане
На ђогину коњу од мегдана,
Пусти за њим копље убојито,
Те погоди царевић-Јакуба
Посред паса, укиде га с гласа,
Ни земља га не дочека жива,
Прикова га копљем за ледину. 310
Тад се многа сила Муратова
На Косову бојном саломила
Од мишице српскијех јунака;
На обали, крај воде Ситнице,
Ту с' пролила многа турска крвца,
А Ситница мутна и крвава,
Носи мутна коње и јунаке,
Носи чалме, носи и калпаке,
Више чалме него ли калпаке.

А кад подне превалило било, 320
Искрсоше нове турске хорде:
Једна војска другу замењује,
Наступаше алај за алајем,
Све коњици чили и одморни.
За дан гору исећи не можеш,
А камо ли три стотин' хиљада;
Навалише Турци новом снагом,
Наново се стаде лити крвца.
Кад је било у боју највећем,
Худа коб је Лазу задесила: 330
Паде под њим бијели Лабуде,

У крв му је коњиц огрезао,
Паде јадан у ранама тешким;
Тад се српска поколеба војска,
Мислећ' да је царе погинуо;
Тад и Турци јаче навалише;
Ал' је царе коња променио,
Појахао одморног алата,
Те са њега храбри Србадију.
Ту изгибе многа српска војска, 340
Изгибоше најбољи јунаци,
Бранећ' главу свога господара.
Ту погибе Реља Крилатица
На зеленку коњу виловитом,
Силан јунак на овоме свету,
Каквог више мајка родит' неће.
Ту погибе Срђа Злопоглеђа,
Злопоглеђа, стари мегданџија,
Који своју скупо даде главу:
Све два и два на копље набија, 350
Преко себе у Ситницу баца,
Те сатари хиљаде Турака!
Још погибе Љутица Богдане,
Што онаквог у свем свету нема;
Но и он је дојадио Турком:
Што погази љутом бедевијом,
Што обори перним шестоперцем,
Што исече својом бритком ђордом, —
Пет хиљада проклетих Турака
Однела је Ситница крвава! 360
Ал' да видиш јада великога!
Лазару се војска проредила,
Изгинули најбољи јунаци,
Што остало, уморно бијаше,
Нема киме попунити војску,
А камо ли новом заменити.
Кад се царе виде на невољи,
Погледује на Голеш планину,
Нема л' откуд Бранковића Вука

И његових љутих оклопника, 370
Да са леђа нападну на Турке;
Ал' од Вука ни гласа ни трага!

Вук издаде таста цар-Лазара!
Да уграби круну Лазареву
И господство цара честитога,
Не хте помоћ' милој браћи својој.
Не хте браћи, поможе Турцима!
Када виде из Голеш-планине,
Где се дели срећа и несрећа,
Узе војске дванаест хиљада, 380
Све коњика љута оклопника,
Заведе их за Голеш-планину
И свом цару учини неверу.
Љуто куне славни цар Лазаре:
„Бог убио Бранковића Вука,
„Што издаде данас на Косову!
„Издаде нас, жалосна му мајка!
„Издаде нас, проклета му душа!
„Издаде нас, издало га лето!
„Проклето му семе и колено! 390
„Рђом капô, док му је колена!“
А кад виде Владета војвода,
Да ће српско пропанути царство
Са неверe Бранковића Вука,
Он окрете коња низ Косово,
Право оде у Крушевац равни
До госпође царице Милице,
Да јој тужне он однесе гласе.

Тад навали Турадија клета,
Пред њоме је јунак Бајазите, 400
Он доведе у бој нове хорде,
Ударише чили на уморне.
Лети јунак, силни Илдириме,
Као муња на хату прелеће,
Те прескаче коње и јунаке

И сатире тешком топузином.
Но Лазо је срца јуначкога,
Не сломи га проклета издаја,
Прикупио што остало беше,
Прикупио војску и војводе, 410
Соколи их као јунак прави:
„Држ'те с' храбро, моји соколови!
„Кад је нама од Бога суђено,
„Да паднемо данас на Косову,
„А ми ћемо изгинути славно
„И јуначки заменити главе;
„Напред, децо, напред, Србадијо!
„Не жалите, децо, погинути
„За крст часни и веру хришћанску!"
Да је коме погледати било, 420
Кад у Турке јуриш учинише:
Како српске ту севају ђорде,
Како л' турске ту полећу главе!
Хитро лете српски соколови,
Кô да нову задобише снагу.
Храбро бију кô лавови љути,
Око себе снопље поваљују;
Од лешева дигоше с брегови,
Потоцима врела крвца јурну,
Огрезоше коњи до стремена 430
И јунаци до свилена паса.

И тада би Срби одржали,
Још и тад би освојили Турке,
Ал' је срећа бојна превртљива:
Опет Лазу зла коб задесила,
И другог је коња изгубио,
Паде Лазо с коњем на земљицу.
Узмути се сва Лазина војска;
Мислећ' многи да је погинуо,
Окретоше низ Косово равно, 440
Да с' спасава, што се спасти може;
Кидисаше Турци са свих страна,

Да уграбе славног цар-Лазара;
Око Лазе најверније слуге
И војводе, соколови сиви,
Гинуђ' бране свога господара.
Ту погибе многи српски јунак:
Ту погибе Браничевац Пера,
Перјаница лепог Браничева;
Ту погибе од Коњица Ивко
И са њиме од Омоља Живко;
Ту падоше два дивна јунака,
Једно Белић, друго Златнокосић,
Два витешка змаја са Крајине;
Туна паде јунак од јунака,
Сиви соко Мусићу Степане,
Сав у крви јунак огрезао.
Бранеђ' свога цара честитога.
Још се држи славни цар Лазаре,
И трећег је коња појахао;
На високом коњицу зеленку
Царе Лазо, као јунак прави,
Размахује дугим мачем својим,
Да охрабри што је малаксало.
Уз цара је Страхињићу бане
И верна му слуга Видосаве,
Уз цара је Орловићу Павле
И сив соко Бошко Југовићу;
Још се бију храбри витезови,
Секуђ' Турке и десно и лево;
До захода сунчева се бише.

Ал' је тако од Бога суђено!
И трећи пут Лазо посрнуо:
Под њим паде рањени зеленко,
А с њим паде славни цар Лазаре,
И њега су ране освојиле.
Кидисаше Турци као вуци,
Уграбише рањеног јунака,
Уграбише славног цар-Лазара,

Одведоше под чадор Мурату. 480
Где 'но Лазо на Косову паде,
Ту изгибе сва његова војска;
Ту погибе Бошко Југовићу
Са крсташем у руци барјаком,
Паде Бошко као витез прави
Уз својега цара честитога;
Рањен паде слуга Видосаве,
На њем' рана двадес'т и четири:
Бранећ' цара с мачем у десници,
Отпаде му миш'ца до рамена, 490
Паде јунак цару уз колено;
И змај љути, Орловићу Павле,
Паде Павле у ранама тешким,
Десна му је одсечена рука,
А и лева нога до колена.
Сам остаде Страхињићу бане
На ђогату коњу помамноме,
Још он лети кô змај са планине,
Ражљутио и себе и ђога,
Па разгони по Косову Турке. 500

Тако паде славни цар Лазаре!
Тако паде српска круна златна!
На Косову пољу несрећноме
Изгибоше сви листом јунаци,
Све војводе и сви барјактари,
Верне слуге цара честитога!
Са невере Бранковића Вука
Паде српска слава и господство,
Пропало је на Косову царство.
Паде Лазо, ал' му оста име, 510
Остануће светло и честито,
Остануће докле год је Срба,
Док је света и докле је века.

ПЕСМА ДВАДЕСЕТА

Смрт цара Лазара и Милоша Обилића

Када паде славни цар Лазаре,
И кад Лазу уграбише Турци
На Косову пољу јадовитом,
Доведоше под чадор Мурату,
Где 'но царе на умору беше.

Мурат лежи на меку шиљтету,
Рана га је обладала тешка,
Нит' ромори, нити што говори;
Код цара су лале и везири
И остале баше Једренлије; 10
Код цара је Обилић Милошу,
У њега су савезане руке,
Ниско своју оборио главу.
А кад Милош угледао Лазу,
Би му тешко у рањеној души;
У јунака срце жалостивно,
Из ока му суза провирује:
Жао њему славног цар-Лазара,
Где у турске допануо руке,
Где ће своју изгубити главу. 20

Мало време затим постајало,
Зајечаше бубњи и свирале:
Нови султан под чадор улезе,
Нови султан силни Бајазите,
Ког су данас зацарили Турци;
У десници крива му је ђорда.
На којој се врела пуши крвца,
Врела крвца српскијех јунака,
Којима је одсецала главе.
Проговара царе Бајазите: 30

„Мио бабо, славни цар-Мурате!
„Ево теби српског цара живог,
„Како 'но си, бабо, пожелео;
„Његову смо круну укинули
„И његово царство придобили;
„Алах ти је жељу испунио,
„Ти ћеш данас Лазу надживети,
„Ал' ћеш и ти наскоро умрети:
„Како хоћеш да вас укопамо?“
Диже Мурат главу са узглавља, 40
Па говори сину Бајазиту:
„О мој сине, царе Бајазите!
„Пре него се одели ми душа,
„Скин'те главу српском цар-Лазару
„И његову војводи Милошу;
„А кад душа остави ми тело,
„Укопајте мене и Милоша,
„Укопајте оба напоредо,
„Јуначка му то срећа донела,
„Да је турског цара погубио; 50
„А Лазара испод ногу наших,
„Нека вам је под ногама раја.“

Кад то зачу Обилић Милошу,
Проговара турском цар-Мурату:
„О Мурате, почуј роба твога:
„Немојте нас тако укопати,
„Већ два цара оба напоредо,
„Кô што ваља пред Богом и људма,
„Мене моме цару испод ногу:
„Слуга сам му био овог света, 60
„Нека будем и онога света.“
Тад говори турски цар Мурате:
„Бајазите, мој рођени сине!
„Обилић је јунак над јунаком,
„Послушаћу његове ријечи:
„Сву тројицу тако укопајте,
„Како 'но је Милош говорио.“

А кад Лазо дочуо Милоша,
Заигра му под грлом јабука,
И грунуше сузе од радости. 70
Што је њега жива угледао,
Па Милошу тихо беседио:
„О Милошу, моја права слуго!
„Тврда веро, прва и потоња!
„О Милошу, мој соколе сиви!
„Дико моја, узданице моја!
„Шта учини, да од Бога нађеш!
„Што не оста с нама у табору,
„Да заједно ударимо с војском,
„Јамачно би Турке освојили? 80
„Ја не жалим што ћу погинути,
„Већ ја жалим таквога јунака,
„И жалим ти оба побратима,
„Где улудо изгубисте главе!
„Мио зете, Обилић-Милошу!
„Суђено ми данас погинути:
„Прости мени, твоме господару!
„О тебе сам огрешио душу,
„У зао час Вука послушао,
„Те невером тебе оцрнио! 90
„Зет неверни, вера га убила!
„Црн му образ био на дивану
„Пред самијем Богом истинијем!
„Издаде ме, жалосна му мајка!
„Заведе ми дванаест хиљада
„Оклопника, најбољих јунака!
„Нек је проклет међу браћом својом!
„Он остаде, да срамно поживи,
„А ми ћемо славно погинути!
„Нек је теби Богом просто, сине, 100
„Благо мајци која те родила!
„Све ти свето и честито било!“

Шћаше Лазо јоште беседити,
Махну главом царе Бајазите;

Изведоше српског цар-Лазара
И са њиме Обилић-Милоша,
Изведоше пред Муратов чадор;
Код чадора, крај воде бунара,
Скидоше им са рамена главе:
Сам Бајазит махну оштром ђордом, 110
Паде глава српског цар-Лазара;
А кад махну везир Јеврем-беже,
Паде глава војводе Милоша.

Онда Турци доведоше робље,
Па говоре цару Бајазиту:
„Ево, царе, робља ђаурскога,
„Ил' ћемо га сада погубити?
„Или ћемо робље истурчити?
Наређује силни Бајазите,
Да исеку небројено робље, 120
Да не штеде мало ни велико,
Што се турској вери не приклони.
Ал' то чуо турски цар Мурате,
Па је њима 'вако говорио:
„Немој тако, сине Бајазите!
„Нете, Турци, не грешите душе!
„Што је вама робље сакривило?
„Немојте га, браћо, погубити,
„Немојте га, браћо, ни турчити!
„Него ово мене послушајте: 130
„Мислите ли дуго царовати,
„Ви немојте рају уцвелити,
„Ви немојте рају погазити;
„Не износ'те глоба ни пореза,
„Не износ'те на рају ни беда;
„Не дирајте у њихове цркве,
„Ни у закон, нити у поштење;
„Не терајте освете на раји.
„Што је Милош мене погубио,
„То је срећа јуначка донела: 140
„Не може се царство задобити
„Без курбана и скупих жртава;

„Ви немојте рају разгонити
„По шумама, да од вас зазире,
„Него паз'те рају кô синове;
„Подајте јој рало и волове,
„Сва ће вама мирна бити раја.
„Тако ћете дуго царовати,
„А друкчије изгубити царство".
То изусти турски цар Мурате, 150
То изусти, а душу испусти.

Тад обадва цара укопаше
Напоредо једног до другога,
А Лазару испод царских ногу
Укопаше Обилић-Милоша,
Верног слугу славног господара.

ПЕСМА ДВАДЕСЕТПРВА

Витештво Страхињића бана. — Смрт Облачића Рада. Долазак Васојевића Стеве на Косово.

1.

Кад ханџари љути зазвекташе
На убојном на пољу Косову,
Полетеле са планина виле,
На Косово поље долетеле,
Те гледале коње и јунаке
И јуначку борбу витезова,
Каквих данас у свем свету нема;
Гледале су чудо од јунаштва,
Што ће с' причат' и приповедати,
Док је сунца и док је месеца. 10

Када паде славни цар Лазаре,
И његова сва изгибе војска,

Сам остаде Страхињићу бане
На ђогату коњу помамноме,
Секућ' бане по Косову Турке.
Мука бану и жао му љуто,
Где изгуби цара честитога,
Где пропаде са невере царство,
Па је јунак 'вако беседио:
„Где си, Вуче, не било те мајци? 20
„Да ти вратим жао за срамоту,
„Коју баци на образ јуначки!
„Зар издаде, проклета ти душа
„И овога и онога света!
„Кад могосмо Турке освојити,
„Зашто наше ти обори царство?
„Е да Бог дâ, суђено ти било,
„Те и твоја полетела глава,
„Полетела од душмана српских!"
Рече бане, а потрже ђорду, 30
Ражљутио себе и ђогина,
Па у Турке јуриш учинио,
Да он своју скупо прода главу.
Ја какав је Страхињићу бане!
Сав у крви јунак огрезао,
Секућ' Турке и десно и лево;
Око себе сноље поваљује
И прескаче коње и јунаке,
А укида са коња јунаке
И јуначке одсеца им главе; 40
Једном махне својом бритком ђордом,
Једном махне, двадес'т глава пане,
Кано росу када ветар смахне
У планини са јелове гране.

То гледају из облака виле,
Па се диве његову јунаштву;
Ал' им жао Страхињића бана,
Жао њима таквога јунака,
Где ће остат' у пољу Косову,

Где ће јунак изгубити главу. 50
Док завика из облака вила:
„О витеже, Страхињићу бане!
„Зар не видиш, да ћеш погинути?
„Да си вила, па да имаш крила,
„Не би перје изнело ти меса,
„А камо ли да ћеш освојити;
„Нит' се мори, нит' гони ђогина,
„Већ се врати у Крушевац бели,
„Те ти брани Лазареве дворе,
„Да их бесни не поробе Турци; 60
„Брани, бане, царицу Милицу,
„И брани јој млађана Стевана,
„Да их силни не погазе Турци.",
Кад то зачу Страхињићу бане,
Сузе рони, свом ђоги говори:
„А мој ђого, моје десно крило!
„Поврати се с десна те на лево,
„Да идемо до царева двора,
„Да бранимо у Крушевцу дворе,
„Да их силни не поробе Турци." 70
Па под собом потера ђогина,
Отера га низ поље Косово.

Докле бане до Ситнице дође,
Кроз ордију турску ударио,
Што посече, што коњем погази,
Три хиљаде укинуо глава;
А кад бане ка ћуприји пође,
Ал' ћуприју притиснули Турци,
И на њој се крсташ барјак вије —
То је барјак Бошка Југовића; 80
Под њим седи двоје Арапчади,
Те чувају барјак Југовића,
Да га собом носе у Једрене.
А кад виде Страхињићу бане
Крсташ барјак Бошка Југовића,
Проли сузе низ јуначко лице,

Па говори својему ђогину:
„А мој ђого, мој витеже лепи!
„Гледај барјак Бошка Југовића,
„Где се данас у Турака виј е! 90
„Ал' тако ме не родила мајка,
„Већ кобила која коња мога,
„Бошкову ћу осветити главу,
„Ил' ћу дати своју уз његову!“
Придрну се Страхињићу бане,
Зубма шкрипну, а сабља му сину,
Добро ђоги дизгин попритеже,
По три копља у висину скаче,
По четири напред одскакује,
Те прескаче коње и јунаке! 100
Докле бане до ћуприје дође,
Пет стотина посекао глава;
Када бане до барјака дође,
Ту посече двоје Арапчади,
Пак уграби барјак Југовића;
А док бане прејезди ћуприју
И пронесе барјак Југовића,
Он посече дванаест стотина!

Тако њему Бог и срећа даде,
Нит' погибе, нит' допаде рана, 110
Са Косова оде поља бојног,
Право оде ка Крушевцу граду
И однесе барјак Југовића.

2.

Гором језди Облачићу Раде,
А са својом одабраном војском,
С пет хиљада храбријех јунака,
Све на коњма под оружјем бојним;
Језди Раде кроз врлети тешке,
Лети јунак на Косово бојно,
Да на њему не остане клетва; 120

Далеко је њему путовати
До Косова од кршног Приморја.
Облачић је успут ударио
На Сјеницу Васојевић-Стеве,
На својега верног побратима,
Те кретоше узаједно с војском.
У Пазару конак учинише.
Кад у јутру зора зарудела,
Те освану бели Видов данак.
Кретоше се на Косово равно. 130
А кад били око Митровице,
Вели Раде Васојевић-Стеви:
„О мој Стево, мио побратиме!
„Једва чекам да Косову дођем,
„Где ћемо се сукобити с Турцим'!
„Но се бојим да не одоцнимо:
„Цар је Лазо нама поручио,
„До Видова да смо на Косову,
„Ево данас већ је Видов данак,
„Бог ће дати да смо за времена 140
„Код нашега цара честитога.“
Погонише коње у напредак.

Кад су били близу Вучитрна,
Сусретоше Владету војводу
На алату на коњу доброме;
Владета је коња ознојио
И у белу пену обукао.
Пита Раде Владету војводу:
„Ој Бога ти, краљева војводо!
„Што си тако коња ознојио? 150
„Не идеш ли са поља Косова?
„Не виде ли цара честитога?
„Не виде ли браћу Југовиће?
„Не виде ли Бранковића Вука
„И остале српске војеводе?“
Ал' беседи Владета војвода:
„Ој Бога ми, Облачићу Раде!

„Ви сте доцкан стигли на Косово;
„Ево идем са Косова бојног,
„Где с' пролила многа српска крвца; 160
„Ја не видех цара честитога,
„Већ ја видех царева зеленка,
„Вијају га по Косову Турци,
„А цар мислим да је погинуо;
„Соколови браћа Југовићи
„Изгибоше у бој прво ме;
„Изгибоше све српске војводе;
„Ал' не видех Бранковића Вука,
„Не видех га, не вид'ло га сунце!
„Он издаде цара честитога!“ 170
Кад то зачу Облачићу Раде,
Проли сузе низ јуначко лице,
Удари се руком по образу,
Па закука из грла белога:
„Авај мени, до Бога милога!
„Где издадох славног цар-Лазара!
„Где остадох вера у невери!“
Своме јаду одолет' не-могô,
Већ повади од појаса ножа,
Удари се посред срца жива, 180
Мртав паде на земљицу црну.

Ту је њега Стево укопао,
Па распусти свуколику војску,
А сам оде на Косово бојно,
Не би л' како цара застануо,
Застануо јоште у животу.

3.

Доцкан стиже Васојевић Стево,
Доцкан стиже на Косово бојно,
А са верним слугом Ваистином.
Кад су дошли на воду Ситницу, 190
Угледаше чобанку девојку,

Дојавила стадо на пландиште;
На глави јој калпак и челенка,
За челенком девет перјаница
И десето крило позлаћено,
Које 'но се на чекрк обрће,
Те јој лице од сунашца брани.
Њојзи Стево Божју помоћ виче:
„Божја помоћ, лијепа девојко!“
Она њему лепше прихватила: 200
„Здраво да си, незнани јуначе!“
Ал' јој вели Васојевић Стево:
„Ој бога ти, лијепа девојко!
„Где си, душо, на ограшју била?
„Откуд теби калпак и челенка?“
Девојка му 'вако беседила:
„Мили брате, незнана војводо!
„Ја сам јутрос на Ситници била,
„На Ситници, чувајући овце;
„Беше вода бистра и студена, 210
„Танано сам убелила платно,
„Лице мила и водице пила;
„А кад било око пола дана,
„Стаде тутањ земље и планине;
„Би ти рекô, незнана војводо,
„Да се црна земља проломила!
„Стаде јека од поља Косова,
„Као да су звона зазвонила!
„Док Ситница стиже у обале,
„Док протече мутна и крвава, 220
„Носи, брате, коње и јунаке,
„Турске чалме и српске калпаке, —
„И тај калпак међу њима беше;
„Бог ми даде срећу и прилику,
„Те ми калпак крају прихођаше,
„Ја се сагох, те калпак дохватих.“
Тад јој вели Васојевић Стево:
„Додај мени калпак и челенку,
„Да ја видим кога је војводе.“

Даде калпак чобанка девојка. 230
Гледа калпак Васојевић Стево,
Чим га виде, тим га и познаде,
Окрете га и два и три пута,
И десет га пољубио пута;
Проли сузе низа бело лице,
Удари се руком по колену,
Колико се лако ударио,
Чисти скерлет пуче на колену,
Златна копча на десном рукаву:
„Тешко мени и до Бога мога! 240
„На мени је останула клетва
„Од нашега цара честитога!“
Даде калпак у руке девојци,
Па нагони коња на Ситницу.

Када бише уз поље широко,
К Стеви слуга коња пригоњаше
И овако њему говораше:
„Господине, Васојевић-Стево!
„Знат' ли можеш, чиј калпак бијаше?“
Беседи му Васојевић Стево: 250
„Ваистина, верна моја слуго!
„Богме смо се, слуго, одоцнили,
„Оно ј' калпак Бошка Југовића;
„Кад је нама Бошко погинуо,
„Све бранећи цара на Косову,
„Ми нећемо застанути Лазу!“
Па потера коња у напредак.
Кад зађоше дубље у Косово,
Гледну Стево и десно и лево:
Боже мили, да јада големог! 260
Све је поље лешим' прекривено,
Мртав лежи јунак до јунака,
Мртав коњиц један до другога,
Поломљена копља и мачеви,
Бритке сабље и танане стреле;
Стоји вриска осамљених коња,

Стоји лелек рањених јунака;
Поље тамно и небо облачно,
А по тами гракћу гавранови.
Гледа Стево у Косово тужно, 270
Из очију суза сузу стиже,
Следило се срце у грудима
Од жалости за браћом јуначком.

Кад су пошли мало у напредак,
Сусретоше брзог коњаника
На ђогату коњу од мегдана;
Из главе му врела тече крвца,
Те покрила лице у јунака;
Сабљу носи у лијевој руци,
Копље бојно под десним коленом, 280
Десна му је одсечена рука,
Сав му ђого у крв огрезао.
Њему Стево Божју помоћ виче:
„Божја помоћ, брзи коњаниче!
„А Бога ти, незнани јуначе,
„Откуда си, од кога ли града,
„Од кога ли рода и колена?“
А јунак му 'вако проговара:
„О мој Стево, моје име красно!
„Зар ме, јунак, данас не познајеш? 290
„Ја сам главом Мусићу Степане.“
— „Та ти ли си, Мусићу Степане!
„Та ти ли си, мој витеже лепи!“
На коњу га Стево загрлио,
Па је њега братски ижљубио.

Кад обадва коње одседоше,
Стаде њему ране завијати,
Па га пита Васојевић Стево:
„А Бога ти, Мусићу Степане!
„Кад си, брате, био на разбоју, 300
„Виде л' нашег цара честитога?
„Је л' нам царе јоште у животу?“

Беседи му Мусићу Степане:
„Драги брате, Васојевић Стево!
„Тешко смо ти данас изгинули
„Са невере Бранковића Вука;
„Све изгибе, што боље бијаше,
„Још остаде Лазарева војска
„Изнурена и преполовљена,
„Ал' се држи славни цар Лазаре, 310
„Још се крвца око њега лије.
„До мало час уз цара сам био,
„Око њега разгонио Турке,
„Ал' допадох ових рана тешких,
„Те се склоних из разбоја љутог,
„Док одлакне срцу под ранама.
„Но чу ли ме, што ћу теби рећи:
„Јаши дора, хајде у Косово,
„Не би л' цара жива застануо,
„Да на теби не остане клетва, 320
„И на теби и на роду твоме;
„Јер те царе љуто кунијаше:
„„Ај давори, Васојевић-Стево!
„„За руком ти жито не родило,
„„У пољу ти стадо не блејало,
„„У двору ти чедо не плакало,
„„Кад издаде цара на Косову!
„Док одморим ђога од мегдана,
„Докле смирим срце под ранама,
„Ето и мен' у Косово бојно.“ 330

Онда рече Васојевић Стево:
„Брате мили, Мусићу Степане!
„Мени књига врло позно дође,
„Те сам ти се, брате, одоцнио;
„Но ја идем цару у Косово,
„Да ако га у животу нађем;
„Ал' те сама оставити нећу:
„Ја ћу, брате, тебе причекати,
„Па ћеш са мном у Косово поћи,
„Да те браним и да те охрабрим, 340
„Јер си, брате, у ранама љутим.“

А када се мало одморише,
И Мусићу ране одлакнуше,
Појахаше коње убојите,
Појездише сва три напоредо:
С десне стране Васојевић Стево,
А са леве слуга Ваистина,
По средини Мусићу Степане;
У ордију турску улегоше;
Тад истиног Бога поменуше 350
И часним се крстом прекрстише,
Повадише мече убојите,
Напоредо сва три ударише.
Да је коме погледати било,
А шта чини Васојевић Стево!
Како ли се јунак помамио,
Како ли је дора ражљутио!
Све разгони Турке на алаје
И још брани Мусића Степана!
Догонише до поља Мазгита, 360
Где је чадор турског цар-Мурата;
На Мазгиту многи разбој бише,
Бију Срби, ал' бију и Турци.
Док повика Мусићу Степане:
„Брате мили, Васојевић-Стево!
„Оди, брате, да се опростимо,
„Ја ти, богме, не држати нећу,
„Тешке су ме ране освојиле.“
Мало било, за дуго не било,
Ту погибе Мусићу Степане. 370

Нагони се Васојевић Стево,
Нагони се кроз турску ордију,
Секућ' Турке и десно и лево,
А са својим слугом Ваистином;
Ал' му нема цара честитога,
Нити кога од цареве војске,
Све лешеви поље притиснули,
А лешеви царских коњаника;

Препаде се Васојевић Стево,
Удрише му сузе низ образе, 380
Сузе рони, сабљом крчи пута,
Па говори Ваистини слузи:
„Ваистина, моја верна слуго!
„Видиш, слуго, где нам цара нема,
„Све изгибе данас на Косову!
„На нама је останула клетва!
„Авај мени, до Бога милога!
„Где остадох вера у невери!“
Тад потеже цареву чадору,
Баш чадору турског цар-Мурата, 390
Не би л' тамо Лазу застануо;
Нагони се и два и три пута,
И прокрчи до чадора пута;
Ту он нађе цара честитога,
(Док још Лазо у животу беше)
Под чадором беседи с Муратом.
Проговара Васојевић Стево:
„Господине, славни цар-Лазаре!
„Прости мене, прости слугу мога!
„Нисам тебе издат' наумио, 400
„Него с тобом гинут' на Косову;
„Књига ми је твоја позно стигла,
„Те сам ти се, царе, одоцнио.
„Прости мене, прости слугу мога!“

Лепо их је Лазо опростио;
Па одатле коње поврнуше,
Кроз ордију турску ударише;
Све секући и десно и лево,
Љуто бију и разгоне Турке.
Док повика слуга Ваистина:
„Господине, Васојевић-Стево! 410
„Десна ми се уморила рука,
„А оштра се сабља отупила,
„Све секући кости попријеко;
„Време дође, ваља ми умрети,

„Прости мене, прости слугу твога!“
Ту је њега Стево опростио.
Мало било, за дуго не било,
Ваистину Турци сагубише,
Сам остаде Васојевић Стево. 420

Мили Боже, да чудна јунака!
Како ли се Стево ражљутио,
Како ли је дора разиграо!
Те окупи један буљук Турак',
Потера га уз Косово равно,
Отера га цркви Грачаници;
Што исече, што коњем погази,
Све он сатр, ништа не остаде.
Нит' одјаха, нит' коња одмори,
Отуда се натраг повратио, 430
Па у Турке опет јуришао.
Ваља да је тада погинуо.

IV ДЕО

ПОСЛЕ БОЈА КОСОВСКОГ

ПЕСМА ДВАДЕСЕТДРУГА

Гласи о Косова које царици Милици доносе два врана гаврана и шаљу Милутин. — Вила прича соколу о пропасти на Косову. — Кукавице кћери Лазареве.

1.

Још ни зоре ни белога дана,
Долетеше два врана гаврана
Од Косова поља широкога,
И падоше на танану кулу,
Баш на кулу славнога Лазара,
Један гракће, други проговара:
„Да л' је кула славног цар-Лазара?
„Ил' у кули нигде никог нема?“

То из куле нико не чујаше,
Већ то чула царица Милица, 10
Па излази пред танану кулу,
Она пита два врана гаврана:
„Ој Бога вам, два врана гаврана!
„Откуда сте јутрос полетели?
„Да ли нисте од поља Косова?
„Видесте ли до две силне војске?
„Јесу ли се војске сударилe?
„Чија ли је војска задобила?“
Ал' говоре два врана гаврана:
„Ој Бога нам, царице Милице! 20
„Ми смо јутрос од Косова равног,
„Видели смо до две силне војске,
„Војске су се јуче сударилe,
„Обадва су цара погинула,
„Од Турака нешто и остало,
„А од Срба, што је и остало,
„Све рањено и искрвављено.“

Истом они тако бесеђаху,
Ал' ето ти слуге Милутина,
Носи десну у лијевој руку, 30
На њему је рана седамнаест,
Вас му коњиц у крв огрезао.
Вели њему госпођа Милица:
„Што је, болан, слуго Милутине?
„Што остави војску и бојиште?
„Зар издаде цара на Косову?"
Ал' говори слуга Милутине:
„Скин' ме, госпо, са коња витеза,
„Умиј мене студеном водицом,
„И залиј ме црвенијем вином, 40
„Тешке су ме ране освојиле."
Скиде њега госпођа Милица,
И уми га студеном водицом,
И зали га црвенијем вином.
Кад се слуга мало повратио,
Пита њега госпођа Милица:
„Шта би, слуго, у пољу Косову?"
Проговара слуга Милутине:
„Госпо моја, царице Милице!
„Тешко смо ти јуче изгинули: 50
„Све изгибе, нико не остаде!"
Рони сузе госпођа Милица,
Па још пита слугу Милутина:
„Авај мени, сињој кукавици!
„Кажи, слуго, јаде не казивô:
„Где погибе славни царе Лазо?
„Где погибе стари Југ Богдане?
„Где погибе девет Југовића?
„Где погибе Милошу војвода?
„Где погибе Вуче Бранковићу? 60
„Где погибе Страхињићу бане?"

Тада слуга стаде казивати:
„Сви осташе, госпо, у Косову.
„Где погибе славни цар Лазаре;

„Ту су многа копља изломљена,
„Изломљена и турска и српска,
„Али више српска него турска,
„Бранећ', госпо, свога господара,
„Господара славног цар-Лазара.

„А Југ ти је, госпо, погинуо 70
„У почетку, у боју првоме;
„С њим погибе осам Југовића,
„Где брат брата издати не хтеде,
„Докле годе један тецијаше;
„Још остаде Бошко Југовићу,
„Крсташ му се по Косову виђе,
„Још разгони Турке на буљуке,
„Као соко тице голубове;
„До сад мислим, да је погинуо.

„Где огрезну крвца до колена, 80
„Ту угледах Страхињића бана:
„Размахује својом бритком ђордом,
„Једном махне, двадес'т глава пане,
„Око себе снопље поваљује;
„Још остаде, да разгони Турке.

„Милош ти је, госпо, погинуо
„Са два своја верна побратима
„Код Ситнице, код воде студене,
„Где су многи Турци изгинули:
„Милош згуби турског цар-Мурата 90
„И Турака дванаест хиљада;
„Бог да прости, ко га је родио!
„Он остави спомен роду српском,
„Да се прича и да с' приповеда,
„Док је људи и док је Косова.

„А што питаш за проклетог Вука?
„Проклет био и ко га родио!
„Проклето му племе и колено!
„Он издаде цара на Косову
„И одведе дванаест хиљада, 100
„Госпо моја, љутог оклопника."

Кад то зачу царица Милица,
Грунуше јој сузе низ образе,
А закука кано кукавица,
И превија кано ластавица;
Паде госпа на камен студени,
Паде јадна, па се обезнани.

2.

Запевао соко тица сива
У планини на јеловој грани,
А слуша га из облака вила, 110
Слушала га, па је говорила:
„Сив соколе, на јеловој грани!
„Песме махни, а сузе пролевај, —
„Зар је теби данас до певања?
„Мој соколе, мио побратиме!
„Да си јуче био у Косову
„Код Ситнице, студене водице,
„И Сазлије, камене ћуприје,
„Код бунара и мрамор-камена,
„Видео би големијех јада: 120
„Где погибе славни цар Лазаре,
„Где 'но паде српска круна златна,
„Где пропаде на Косову царство.
„Када паде славни цар Лазаре,
„Стаде јарко на заходу сунце!“

Тад умуче соко, тица сива,
У планини на јеловој грани,
Па он пита посестриму вилу:
„Је ли, вило, нигде те не било,
„Што доносиш такве црне гласе! 130
„Зар у Срба не беше јунака,
„Што ће бранит' свога господара,
„Господара славног цар-Лазара!“
Облакиња њему беседила:
„Мој соколе, мој витеже лепи!
„На Косову пољу несрећноме

„Беше Срба и српских јунака,
„Каквих, побро, у другога нема;
„Ал' залуду све њино јунаштво:
„Обори их издаја проклета, 140
„Сви падоше и сви изгибоше
„За својега цара честитога;
„Ваљда ј' тако од Бога суђено.
„Да си јуче био на Косову
„Прије зоре у освиту првом,
„Видео би Милош-Обилића
„И његове верне побратиме,
„Где у Турке славно јуришају,
„Кô соколи међу голубове:
„Милош уби турског цар-Мурата, 150
„И посече дванаест хиљада
„Јаничара и бесних делија,
„Те јуначки заменио главу;
„Славно паде за свог господара,
„Славно паде, слава му остаде!
„Да си јуче био на Косову,
„Видео би старца Југ-Богдана
„И његово деце деветоро,
„Соколова девет Југовића,
„Где разгоне Турке на буљуке 160
„И нагоне на воду Ситницу;
„Ал' ту паде стари Југ Богдане,
„Изгибоше деца Југовићи
„Сви падоше један до другога
„За својега цара честитога.
„Да си јуче био на Косову,
„Видео би српске соколове:
„Љутог лава, Љутицу Богдана,
„И витеза Страхињића бана,
„Сурог орла, Орловића Павла, 170
„И сокола Мусића Степана,
„Љутог змаја, Рељу Крилатицу,
„Мегданџију Срђу Злопоглеђу,
„Вој'новића, храброг Витомира

„И Маринка неустрашивога!
„Сви падоше бранеħ' господара,
„Господара славног цар-Лазара!
„А што да их још и даље реħам?
„Све јунаке не могу изреħат',
„Свак' ваљаде кô читава војска! 180
„Њихно ħе се причати јунаштво,
„Док је света и докле је века!
„Многе јаде зададоше Турком,
„И Турке би Срби освојили,
„Ал' несреħни Бранковиħу Вуче
„Цару своме учини неверу!
„Он издаде свога господара,
„Издаде га, проклета му душа!
„Заведе му дванаест хиљада,
„Све јунака љутог оклопника; 190
„Не хте браħи, поможе Турцима!
„Тада паде славни цар Лазаре,
„Изгибоше све војводе листом,
„Верне слуге цара честитога."

Заста мало облакиња вила,
Па соколу 'вако говорила:
„Када паде славни цар Лазаре,
„И русу му одсекоше главу
„У Косову, крај воде бунара,
„Сама му је глава полетела, 200
„У бунар је хладни одлетела,
„Сама му је у воду скочила,
„Да му главу не уграбе Турци.
„Ал' да видиш чуда невиħеног:
„Кад је глава у бунар панула,
„Окреħе се по бунару лице,
„Сва се вода од лица засија,
„Севак баца небу под облаке!
„Кад с' окрете неколико пута,
„Гром загрми из неба ведрога, 210
„Стаде јарко на заходу сунце,
„Закукаше српске кукавице,
„Јер је Србе пресенуло сунце!"

Умукнула облакиња вила,
Умукнула, а сузе пролева,
Махну крил'ма, те у вис полете,
Да се, тужна, скрије у облаке.
И соко се сиви растужио,
Жао њему славног цар-Лазара,
И жао му српских витезова, 220
Каквих више у свем свету нема,
Нити ће их кад бити до века.

3.

Или грми, ил' се земља тресе,
Ил' удара море о брегове?
Нити грми, нит' се земља тресе,
Нит' удара море о брегове,
Већ кукају кћери Лазареве
Усред града бијела Крушевца.
Колико су закукале тужне
Разлеже се поље крушевачко, 230
По пољу се понијала трава;
Одјекује Јастребац планина,
Те са горе отпадало лишће;
Планина се планини одзива,
Иде лелек на четири стране.

Што кукају кћери Лазареве?
За ким туже, Срби браћо драга?
— Црни гласи јутрос допанули,
Црни гласи, да их Бог убије!
Допанули са Косова бојна: 240
Сва је српска изгинула војска,
Изгинуле све српске војводе,
Сви јунаци, соколови сиви,
И пред њима славни цар Лазаре.
То зачуле кћери Лазареве,
Своје русе косе рашчупале,
Своје бело лице нагрдиле,

Низ образе грозне сузе роне,
Љуто цвиле из грла бијела,
Љуто цвиле, до Бога се чује: 250
„Авај нама до Бога милога!
„Авај, Боже, нама сиротама,
„Где остасмо тужне и жалосне!
„Што ће нама сиротама живет',
„Кад пропаде на Косову царство,
„Кад погибе наш мили бабајко,
„Кад изгибе и старо и младо,
„Кад изгибе што с' јунаком звало?
„Што ће нама сиротама живет',
„А без царства, српског царовања, 260
„Без бабајка, српског господара,
„Без јунака, соколова сивих,
„Да нам суде Турци зулумћари?
„Но дај нам се, Боже, претворити
„У злехуде кукавице црне,
„Да кукамо и да наричемо
„Свега века до суђена данка:
„Не би ли се Срби подигнули,
„Не би ли се на нас смиловали,
„Да покају нашег родитеља, 270
„Да покају косовске јунаке,
„Да покају на Косову царство!"

Што молиле кћери Лазареве,
Што молиле, Бога домолиле:
Бог им даде, те се претворише
У злехуде кукавице црне,
Те кукаше свега века свога,
Од Косова до данашњег дана.

ПЕСМА ДВАДЕСЕТРЕЋА

Косовка девојка наиђе на разбојишту Орловића Павла — Мајка Југовића одлази на Косово; њена вољ.

1.

Уранила Косовка девојка,
Уранила рано у недељу,
У недељу пре јаркога сунца,
Засукала бијеле рукаве,
Засукала до белих лаката,
На плећима носи хлеба белог,
У рукама два кондира златна,
У једноме хлађане водице,
У другоме руменога вина.
Она иде на Косово равно, 10
Па се шеће по разбоју млада,
По разбоју цара честитога,
Тражи јадна брата јединога,
Пак и свога милог заручника,
Те преврће по крви јунаке;
Ког јунака у животу нађе,
Умива га хлађаном водицом,
Причешћује вином црвенијем
И залаже хлебом бијелијем.

Намера је намерила била 20
На јунака Орловића Павла,
И њега је нашла у животу:
Десна му је рука одсечена,
А и лева нога до колена,
Вита су му ребра изломљена,
Виде му се џигерице беле;
Измиче га из те многе крвце,
Умива га хлађаном водицом,

Причешћује вином црвенијем
И залаже хлебом бијелијем. 30
Кад јунаку ране олакшале,
Када њему срце заиграло,
Проговара Орловићу Павле:
„Сестро драга, лијепа девојко!
„Која ти је голема невоља,
„Те преврћеш по крви јунаке?
„Кога тражиш по разбоју млада?
„Или брата, или братучеда,
„Ил' по греху старог родитеља?“
Вели њему Косовка девојка: 40
„Драги брате, делијо незнана!
„Имала сам брата јединога,
„Милог брата, Мусића Степана,
„Њега данас по разбоју тражим.“
— „Ој девојко, Степанова секо!
„Братац ти је, секо, погинуо
„У ограшју боја највећега,
„А уз свога цара честитога.“

Кад то зачу Косовка девојка,
Проли сузе низ бијело лице, 50
Кано бисер низ бијело платно,
Па закука из грла белога:
„Авај мени, до Бога милога!
„Где изгубих брата јединога!
„Где остадох тужна и жалосна,
„Да јадујем све до века свога!“
А када се млада наплакала,
Наплакала и сузе утрла,
Беседила Орловићу Павлу:
„Мож' ли знати, делијо незнана, 60
„Када царе причешћива војску
„Код прекрасне Самодрже цркве?
„Сва се српска причестила војска,
„А најпосле три војводе бојне:
„Једно јесте Милош војевода,

„А друго је Косанчић Иване,
„А трће је Топлица Милане;
„Ја се десих онде на вратима
„Ради брата Мусића Степана.
„Кад пошета војвода Милошу, 70
„Красан јунак на овоме свету,
„Сабља му се по калдрми вуче,
„На глави му калпак свиле беле,
„Свилен калпак, оковано перје,
„На плећима коласта аздија,
„Око врата свилена марама;
„Обазре се и погледа на ме;
„Скиде Милош коласту аздију,
„С плећа скиде, па је мени даде:
„„На, девојко, коласту аздију, 80
„„По чему ћеш мене споменути,
„„По аздији, по имену моме;
„„Ево т' идем погинути, душо,
„„У табору цара честитога;
„„Моли Бога, драга душо моја,
„„Да ти с' здраво из табора вратим,
„„А и тебе добра срећа нађе,
„„Узећу те за Милана мога,
„„За Милана, Богом побратима,
„„Који ме је Богом побратио, 90
„„Вишњим Богом и светим Јованом, —
„„Ја ћу теби кум венчани бити.“
„За њим иде Косанчић Иване,
„Красан јунак на овоме свету,
„Сабља му се по калдрми вуче,
„Свилен калпак, оковано перје,
„На јунаку коласта аздија,
„Око врата свилена марама,
„А на руци бурма позлаћена;
„Обазре се и погледа на ме, 100
„С руке скиде бурму позлаћену,
„С руке скиде, па је мени даде:
„„На, девојко, бурму позлаћену,

„„По чему ћеш мене споменути,
„„А по бурми, по имену моме;
„„Ево т' идем погинути, душо,
„„У табору цара честитога;
„„Моли Бога, моја душо драга,
„„Да ти с' здраво из табора вратим,
„„А и тебе добра срећа нађе, 110
„„Узећу те за Милана мога,
„„За Милана Богом побратима, —
„„Ја ћу теби ручни девер бити.“
„За њим иде Топлица Милане,
„Красан јунак на овоме свету,
„Сабља му се по калдрми вуче,
„Свилен калпак, оковано перје,
„На јунаку коласта аздија,
„Око врата свилена марама,
„А на руци копрена од злата; 120
„Обазре се и погледа на ме,
„С руке скиде копрену од злата,
„С руке скиде, па је мени даде:
„„На, девојко, копрену од злата,
„„По чему ћеш мене споменути,
„„По копрени, по имену моме!
„„Ево т' идем погинути, душо,
„„У табору цара честитога;
„„Моли Бога, моја душо драга,
„„Да ти с' здраво из табора вратим, 130
„„Тебе, душо, добра срећа нађе,
„„Узећу те за верну љубовцу.“
„И одоше три војводе бојне,
„А ја остах тужна и жалосна;
„Па се данас по разбоју шећем
„И преврћем по крви јунаке,
„Те њих, јадна, по разбоју тражим.“
Њој беседи Орловићу Павле:
„Сестро драга, Косовко девојко!
„Видиш, душо, она копља бојна, 140
„Понајвиша, а и понајгушћа,

„Онде ј' пала крвца од јунака,
„Та доброме коњу до стремена,
„А јунаку до свилена паса,
„Онде су ти сва три изгинула;
„Већ ти иди своме двору белом,
„Не крвави скуте и рукаве.“
То изусти, па душу испусти.

Кад то зачу Косовка девојка,
Грунуше јој сузе низ образе, 150
Брзо оде своме белом двору,
Кукајући из грла белога:
„Јао, мени, худе ти сам среће!
„Да се јадна за зелен бор хватим,
„И он би се зелен осушио.“ —

2.

Бога моли Југовића мајка,
Да јој Бог дâ очи соколове
И бијела крила лабудова,
Да одлети на Косово равно,
Те да види девет Југовића 160
И десетог старог Југ-Богдана.
Што молила Бога, домолила:
Бог јој дао очи соколове
И даò јој крила лабудова,
Она лети на Косово равно.

Кад доспела у поље широко,
Ал' Косово тужно и крваво,
Мртав лежи јунак до јунака,
Мртав коњиц један до другога.
Превртала Југовића мајка, 170
Превртала коње и јунаке,
Превртала два бијела дана,
Док не нађе своје соколове:
Мртвих нађе девет Југовића

И десетог старог Југ-Богдана,
И више њих девет бојних копља,
На копљима девет соколова,
Око копља девет добрих коња,
А поред њих девет љутих лава;
Тад завришта девет добрих коња, 180
И залаја девет љутих лава,
И закликта девет соколова.
Ту је мајка тврда срца била,
Да од срца сузе не пустила;
Већ узима девет добрих коња,
И узима девет љутих лава,
И узима девет соколова,
Пак се врати своме двору белом.

Далеко је снахе угледале,
Мало ближе пред њу ишетале; 190
Закукало девет удовица,
Заплакало девет сиротица,
Завриштало девет добрих коња,
Залајало девет љутих лава,
Закликтало девет соколова.
И ту мајка тврда срца била,
Да од срца сузе не пустила.

Кад је било ноћи у поноћи,
Ал' завришта Дамјанов зеленко;
Пита мајка Дамјанову љубу: 200
„Снахо моја, љубо Дамјанова!
„Што нам вришти Дамјанов зеленко?
„Ил' је гладан шенице белице,
„Или жедан воде са Звечана?"
Проговара љуба Дамјанова:
„Свекрвице, мајко Дамјанова!
„Нит' је гладан шенице белице,
„Нити жедан воде са Звечана,
„Већ је њега Дамњан научио,
„До по ноћи ситну зоб зобати, 210

„Од по ноћи на друм путовати;
„Пак он жали свога господара,
„Што га није на себи донео!“
И ту мајка тврда срца била,
Да од срца сузе не пустила.

Кад у јутру данак освануо,
Али лете два врана гаврана,
Крвава им крила до рамена,
На кљунове бела пена тргла;
Они носе руку од јунака, 220
И на руци бурма позлаћена,
Бацају је у криоце мајци.
Узе руку Југовића мајка,
Окретала, превртала њоме,
Па дозива љубу Дамјанову:
„Снахо моја, љубо Дамјанова!
„Би л' познала, чија ј' ово рука?“
Проговара љуба Дамјанова:
„Свекрвице, мајко Дамјанова!
„Ово ј' рука нашега Дамјана, 230
„Јера бурму ја познајем, мајко,
„Бурма са мном на венчању била.“
Узе мајка руку Дамјанову,
Окретала, превртала њоме,
Пак је руци тихо беседила:
„Моја руко, зелена јабуко!
„Где си расла, где л' си утргнута?
„А расла си на криоцу моме,
„Утргнута на Косову равном!“
То изусти, а душу испусти. 240

Туна мајка одолет' не могла,
Препукло јој срце од жалости
За својијех девет Југовића
И десетим старим Југ-Богданом.

ПЕСМА ДВАДЕСЕТЧЕТВРТА

Царица Милица походи косовске разбојнике и сахрани
Лазарево тело у Грачаници.

Боже мили, на свем теби хвала!
Када оба цара укопаше
На Косову пољу јадовитом,
Цар-Мурата и цара Лазара,
И са њима Обилић-Милоша,
Стиже књига цару Бајазиту
Од Крушевца града бијелога,
Од госпође царице Милице.
У књизи му 'вако говораше:
„Честит царе, силни Бајазите! 10
„Ево пуна три бијела дана,
„Како кукам кано кукавица
„И јадујем кано несрећница,
„За својијем милим господаром,
„Господаром славним цар-Лазаром,
„За бабајком, старим Југ-Богданом,
„И за браћом, девет Југовића,
„Мојих девет лепих соколова,
„И за српским војводама славним,
„Што падоше, што ми изгибоше 20
„На Косову пољу несрећноме;
„Све изгубих, што сам год имала,
„Те остадох кукавица сиња,
„Да јадујем све до века свога.
„Но чу ли ме, силни Бајазите!
„Дај ми, царе, твоју ријеч царску:
„Да ја дођем у поље Косово,
„Да проходим поље јадовито,
„Да на гробу славног цар-Лазара
„Тужно срце сузама изјадам, 30

„И окајем милог господара;
„Да ја нађем старог родитеља,
„Да ја видим девет миле браће,
„Да ја видим наше војеводе,
„Где су нама славно изгинули;
„Да покупим њихове лешеве,
„Да понесем до Крушевца равног,
„Да покопам миле господаре,
„Што за спомен роду изгибоше,
„Бранећ' свога цара честитога.“ 40

Када књига Бајазиту дође,
Те он виде што му књига каже,
Ону гледа, другу ситну пише,
Опреми је царици Милици:
„О Милице, Лазарева љубо!
„Ти се не бој у Косово доћи,
„Већ походи свога господара
„И остале српске војеводе,
„Што падоше на пољу Косову:
„Носи леше и јуначке главе, 50
„Те покопај, где је теби драго;
„Од мртвијех мени вајде нема,
„Већ ја хоћу живијех ђаура,
„Да ми дају данке и хараче,
„А уз данке од боја јунаке,
„Да освајам земље и градове.“
Кад Милица књигу проучила,
Она зове своје верне слуге,
Да опреме коње витезове
И да спреме што за пут ваљаде. 60
Госпођу су слуге послушале,
Опремише коње витезове,
Истераше у мермер-авлију.
Одмах госпа од Крушевца пође
И са њоме Вукосава млада,
Верна љуба Обилић-Милоша,
А око њих слуге неколике,

На коњима добрим пројездише,
Отидоше у поље Косово.

Кад Милица на Ситницу дође, 70
Ту угледа Косовку девојку,
Где крај воде седи на обали
И пролева сузе низ образе;
Крвави јој скути и рукави,
Бело јој је лице нагрђено,
И русе јој косе расплетене.
Њој Милица добро јутро назва,
А Косовка на ноге скочила
И кроз плач је њојзи говорила:
„Куд ћеш, јадна, јаде не видела! 80
„Кô што сам их очима гледала!
„Све је поље тама притиснула,
„Косово је јадно и крваво.“
Беседи јој царица Милица:
„О девојко, Бог ми с тобом био!
„Што ћеш млада на том разбојишту?
„Каква ти је голема невоља,
„Те пролеваш сузе низ образе?
„Да ти није когод погинуо
„На Косову од рода твојега?“ 90
Проговара Косовка девојка:
„Авај мени, до Бога милога!
„Што имадох, све ми изгинуло
„На Косову пољу чемерноме!
„Имала сам брата рођенога,
„Имала сам милог заручника,
„Оба сам их у бој испратила
„На Косово, клето разбојиште!
„Већ три дана ходим по Косову
„И превртем леше по разбоју, 100
„Још не нађох брата ни драгана;
„Па сам ти се овде скаменила,
„Не знам сама што ћу ни куда ћу.“
Њу ми пита царица Милица:

„Ко ти беше мио братац, секо?
„А ко ли је мили заручниче?
„Од кога си рода и племена?“
Вели њојзи Косовка девојка:
„Братац ми је царева војвода,
„Соко сиви Мусићу Степане, 110
„А заручник Топлица Милане,
„Верна слуга цара честитога;
„Њих ја, јадна, по разбоју тражим.“
Кад то чула царица Милица,
Загрлила Косовку девојку,
Загрлила, трипут пољубила,
Низ образе грозне сузе лије,
Па Косовки тихо беседила:
„Авај, секо, са мном кукавице!
„Хајде са мном кроз поље чемерно. 120
„Кукаћемо, леше тражићемо.“
Па пођоше кроз поље широко.

Боже мили, чуда великога!
Све је поље тама притиснула
А од паре коњске и јуначке,
Не види се сунце од облака,
Ни зелено поље од јунака;
Би ти рекô, кад би онде дошô,
Да је пуста гора исечена
Од лешева коњских и јуначких, 130
Да је вода поље поплавила,
Кад по њему сва зелена трава
Не би била јадна и крвава;
А по трави копља изломљена,
Бритке сабље и дуги мачеви,
До балчака све је изломљено;
А стреле су по пољу расуте,
Кô путови поред винограда;
На хиљаде рањених јунака
И дебелих коња од мегдана; 140
Стоји јака коња и јунака,

Вију вуци, гракћу гавранови;
Ту је страшно чути и гледати;
Поље тамно, а небо облачно,
Пред очима све Милици мрачно.

Кад Милица пошла у напредак,
Крвцу гази, а Богу се моли:
Да јој Бог да ветар са планине,
Да раздене ову маглу густу,
Да погледа и тамо и амо, 150
Те да види по пољу Косову,
Ко погибе, а ко ли остаде.
Бог јој даде, ветар ударио,
Те разагна маглу и облаке,
И разведри поље убојито,
Те доспела до поља Мазгита,
Где су оба цара погинула.
Нађе госпа слугу Видосава,
Верног слугу славног цар-Лазара,
Још бијаше у животу своме; 160
Лежи јадан у ранама љутим;
Узе слугу на бијелу руку,
Умива га студеном водицом,
А залива од срца сузицом,
И овако њему проговара:
„Видосаве, наша верна слуго!
„Можеш, слуго, очи отворити?
„Мож' ли познат' на чијој си руци?
„Јесу ли ти ране за видање?“
Проговара слуга Видосаве: 170
„На руци сам моје госпе миле,
„Наше мајке, царице Милице;
„Ране су ми, госпо, без пребола.“
Пита њега царица Милица:
„Видосаве, моја права слуго!
„Где погибе славни цар Лазаре
„И остали наши витезови?“
Тад беседи слуга Видосаве:

„Госпо моја, царице Милице!
„Пођи, госпо, мало у напредак, 180
„Ту ћеш наћи девет браће миле,
„Девет браће, девет Југовића,
„И десетог старог родитеља,
„Што падоше у бој у првоме;
„Где су они млади изгинули,
„Многа ј' турска глава останула.
„Отлен пођи у напредак, госпо,
„Наићи ћеш на ограшје љуто,
„Где је силна крвца проливена,
„Где су многи леши од Турака; 190
„Ту је био разбој понајжешћи,
„Што га бише три сокола сива,
„Какве више неће родит' мајка;
„Једно ти је Обилић-Милошу,
„А друго је Косанчић-Иване,
„А треће је Топлица Милане.
„Јоште пођи мало у напредак,
„До кладенца, до воде студене,
„Где су многа копља поломљена,
„Где су многи коњи исечени, 200
„Многи коњи и многи јунаци;
„Ту је, госпо, царе погинуо,
„Ту је њему глава одсечена,
„Одсечена њему и Милошу;
„Недалеко од воде кладенца
„Два ћеш гроба напоредо наћи,
„Једно гроб је турског цар-Мурата,
„А друго је славног цар-Лазара;
„А испод њих наићи ћеш, госпо,
„И гроб трећи војводе Милоша, 210
„Који своју скупо даде главу,
„Јер погуби силног цар-Мурата
„И погуби хиљаде Турака.“
То говори слуга Видосаве,
То говори, са душом се бори,
То изусти, а душу испусти.

Над њим госпа сузе пролевала,
Па потера даље кроз лешеве.

Тако госпа по разбоју хода,
Крвцу гази, лешеве разгледа; 220
Мртав лежи јунак до јунака
Мртав коњиц један до другога;
Превртала јуначке лешеве,
Све налази по реду јунаке,
Где је који славно погинуо;
Како кога позна од јунака,
Лепо га је госпа ожалила,
Лијућ' сузе низ беле образе.
Мало прошло, нађе родитеља,
Мртва нађе старог Југ-Богдана, 230
Поред њега девет браће миле,
Девет браће, девет соколова,
Мртви леже један до другога;
А када их госпа угледала,
Писну јадна, до неба се чуло,
Па полете од брата до брата
И до својег старог родитеља,
Љубила их, сузам' залевала:
„Авај, бабо, мили родитељу!
„Што м' остави без твоје милоште? 240
„Браћо моја, моји соколови!
„Куд ми тако брзо одлетесте?
„Одлетесте, мене остависте,
„Остависте сестру без одбране
„И ране ми тешке без пребола!
„Браћо моја, моје росно цвеће!
„Што ми тако брзо увенусте?
„Бар да једног имам од заклетве,
„Да ме теши и да га милујем;
„Остависте мене кукавицу, 250
„Да за вама кукам и наричем,
„Да наричем данас и до века!“
Одатле је у напредак пошла,

Кукајући и сузе лијући;
Кад доспела до воде кладенца,
Два је нова гроба угледала,
Једно гроб је славног цар-Лазара,
А друго је Обилић-Милоша;
Стиже најпре на гроб зета свога,
Лије сузе и за њим нариче: 260
„Мој Милошу, мој милосни сине!
„Ком остави своју младу љубу
„И нејако чедо у колевци?
„Ко ће наше причувати дворе?
„Ко ли ће нас бранит' од Турака?
„Све б' јунаке могла преболети,
„Тебе никад ни до века мога!
„Није мајка родила јунака,
„Што је мајка Обилић-Милоша!"
Процвилела млада Вукосава, 270
Процвилела кано кукавица,
Од јада је косу рашчупала,
Кукајући и лице грдећи;
На гроб пала својега Милоша,
Па јадује, да срце препукне:
„Мој Милошу, моје сунце јарко!
„За мало ме беше огрејало,
„Па ми брзо за горицу зађе!
„Дико моја, мој соколе лепи!
„На ком ли ме ти остави младу, 280
„На ком мене, на ком чедо мало?
„Авај мени, до Бога милога!
„Где остадох тужна без одбране!
„Мој Милошу, немерено благо!
„Тешко мени, ја изгубих тебе!
„Ја изгубих све што сам имала,
„Те остадох кукавица црна,
„Да за тобом кукам и јадујем!"

Кад Милоша обе ожалише,
Оде госпа на гроб цар-Лазара, 290

Љуто цвили, до Бога се чује:
„Господару, славни царе Лазо!
„Са тебе ме огрејало сунце,
„Грејало ме за живота твога,
„А од сад ће, и до века мога,
„Све ми бити мрачно и облачно!
„Јао, Лазо, моје ране грдне!
„Што ће, Лазо, твоја Србадија?
„Што ће, Лазо, твоји бели двори?
„Што ће, Лазо, твоја верна љуба? 300
„Што ће, Лазо, твоје мило чедо,
„Мило чедо, млађани Стеване?
„Ај Лазаре, ај жалости моја!
„Твоје име, мој славни Лазаре,
„Биће вазда светло и честито,
„Бранковића мрачно и проклето,
„Што издаде свога господара
„И обори нашу царевину!“

Док повика из облака вила:
„О Милице, Лазарева љубо! 310
„Немој жалит' свога господара,
„Господара славног цар-Лазара:
„Лазар ти се, госпо, посветио,
„Што је јунак славно погинуо
„Ради вере и крста часнога!
„Већ похитај цркви Грачаници,
„Те доведи оце калуђере,
„Откопајте Лазарево тело,
„Однесите цркви Грачаници;
„Онде њему службу одслужите, 320
„Свету службу светоме тијелу,
„У цркви му ћивот поставите,
„Где ће царе мирно починути;
„Па ти хајде у Крушевац, госпо,
„Имаш сина Високог Стевана,
„Он ће тебе од Турака бранит',
„Он ће српску круну подигнути,

„Он ће српско царство обновити.
„Соколи су српски изгинули,
„Ал' осташе тићи соколићи: 330
„Српско племе погинути неће,
„Српски двори пусти остат' неће."

Подиже се царица Милица,
Право оде цркви Грачаници;
Ту сабрала многе свештенике,
Патријара и дванест владика,
Калуђере и ђаконе младе,
Пак одоше у поље Косово,
Откопаше Лазарево тело:
Док удари мирис од светиње! 340
Свето тело засја кано сунце!
Извадише светитељско тело,
Однесоше Грачаници цркви
Певајући, Богу се молећи,
У бијелу цркву положише
Свето тело српског цар-Лазара.

ПЕСМА ДВАДЕСЕТПЕТА

Обретеније главе цара Лазара. - Пренос Лазарева тела у Раваницу

Кад Лазару одсекоше главу
На Косову крај воде кладенца,
Од Срба се нико не десио,
Већ се деси једно Туре младо,
Јесте Туре, ал' је од робиње,
Родила га Српкиња робиња.

Беседило турско момче младо:
„Ао Турци, моја браћо драга!

„Ово ј' глава једног господара,
„Грехота је од Бога једнога, 10
„Да је кљују орли и гаврани,
„Да је газе коњи и јунаци."
Турци беху, за Бога хајаху,
Дадоше му главу Лазареву:
Узе главу турско момче младо,
Зави у скут коласте аздије,
Понесе је кроз поље широко;
Ал' из скута глава полетела,
Сама глава у воду скочила,
Да је како не уграбе Турци. 20
Тако било, милом Богу хвала!
Ту стајала глава Лазарева,
Стајала је у води кладенца
Лепо време: четрдесет лета.

Мили Боже, на свем теби хвала!
Подигле се кирицније младе
Од убавог Скопља, белог града,
Они иду Нишу и Видину,
На Косову конак учиниле.
Вечерале кирицније младе, 30
Вечерале, пак су ожеднеле;
Измеђ' себе вењер ужегоше,
Ужегоше вењер, јасну свећу,
Они траже воде по Косову.
Намера их намерила била,
Намерила на воду кладенца,
Ал' у води чудо невиђено:
Угледаше од јунака главу,
Сва се вода од лица сијала,
Сија с' глава као јарко сунце, 40
А прелива као месечина!
Вели један кирицција млади:
„Ев' у води месечине сјајне!"
Вели други кирицција млади:
„Није, браћо, него сунце јарко!"

Трећи мучи, ништа не беседи,
Окрете се право ка истоку,
Па помену Бога истинога,
Вишњег Бога и светог Николу:
„Помоз', Боже и оче Никола!“ 50
Па загази у воду кладенца,
Те извади из кладенца главу
Светитеља српскога Лазара,
Па је метну у зелену траву
И захвати воде у кладенцу.
Док се жедни водом обредише,
Кад су црној земљи погледали,
Неста главе са зелене траве,
Оде глава преко поља сама,
Кано звезда преко ведрог неба, 60
Право оде Грачаници цркви
Света глава до светога тела,
Припоји се, као што ј' и била.

Кад у јутру био дан освану,
Глас дадоше кириције младе,
Глас дадоше старим свештеником,
Какво их је чудо задесило.
Саставше се многи свештеници,
Три стотине старих калуђера
И дванаест великих владика, 70
И четири стара патријара:
Прво пећки, друго цариградски,
Васељенски и јерусалимски;
Облачише велике одежде
И на главе капе камилавке,
И у руке књиге цароставне,
Па читаше велике молитве
И држаше велика бденија;
За три дана и три ноћи тамне
Ни седоше, ни се одморише, 80
Ни легоше, ни санка имаше:
Моле свеца, куд ће светац поћи,

И којој ће Лазо задужбини;
Ил' ће Жичи, или Студеници,
Или Пећи, или Дечанима,
Ил' ће Петци, или ће Павлици,
Ил' Петровој цркви под Пазаром,
Ил' у Градац, или у Девича,
Ил' у Бањску, или у Милешевку,
Ил' у Призрен Аранђела цркви, 90
Да или ће у Вилиндар свети,
Да или ће у Мађедонију?
Неће светац задужбини туђој,
Већ он хоће својој задужбини,
А у своју красну Раваницу,
Под високом, под Кучај-планином,
Што је Лазо саградио цркву,
За живота јоште за својега,
Саградио себи задужбину
О свом хлебу и о своме благу, 100
А без суза, без сиротињскијех.

Пренесоше мошти светитељске,
Свето тело славног цар-Лазара,
У његову красну задужбину,
Задужбину цркву Раваницу.

НАПОМЕНА

У овом издању Лазарица се појављује и потпунија и савршенија. Она је увећана једном целом новом песмом и допуњена на два места већим допунама. А у појединим стиховима чињене су измене зарад правилнијега ритма у народном десетерцу.

Нова је песма **друга** на реду. У њој је обухваћено народно предање о највећем косовском јунаку, Милошу Обилићу: како га је вила задојила те јунаком постао; како га је цар Степан у лову нашао на Церу планини; и, како га је после смрти цара Степана узео у своју службу кнез Лазар. Песма је састављена из делова три песме Петрановићеве збирке, штампане у III књизи под бр. 24., 25. и 26. а по облику и језику прилагођена је осталим песмама у епопеји.

Допуне су учињене код две песме, **шесте** и **двадесетдруге**. Прва је допуна о зидању Раванице, употребљена као 2. део песме, а узета је из друге половине 35. песме Вукове збирке (књ. II), с малим изменама у гдекојим стиховима. Друга је допуна о кукавицама, кћерима Лазаревим, употребљена као

3. део песме, а узета је по песми коју сам у рукопису добио од г. Тих. Ђорђевића, професора.

Овим је епопеја увећана са више од осам стотина стихова. У њој је сад обухваћена сва народна појезија о косовском боју и косовским јунацима у обиму и задатку који је епопеји постављен. Стога се може рећи да је Лазарица у овом издању потпуна.

Ср. J. Стојковић.

ТУРСКЕ И ДРУГЕ НЕПОЗНАТИЈЕ РЕЧИ

(ТУРСКЕ СУ РЕЧИ ОБЕЛЕЖЕНЕ ЗВЕЗДИЦОМ)

Абер, хабер,* м. — 1. глас, вест; 2. нема ни абера, тј. није му ни бриге.
àвлија, хавлија,* ж. — двориште.
àга,* м. — господар.
áдет,* м. — обичај.
àздија,* ж. — горња хаљина, огртач.
áзур, хазур* — спреман, готов.
аѝрли! хаирли!* — срећно! (Пођ'те збогом, аирли вам било!)
àла, ж. — аждаја, змај.
àлâј,* м. — пук, трупа. (Туд' ће проћи војска на алаје).
алај-барјак,* м. — војничка застава.
алат,* м. — црвен коњ, риђе длаке.
àлах,* м. — Бог.
àлем,* м. — знак, знамење, дијамант (алем драги камен).
àлка, халка,* ж. — гвозден колут, беочуг, звекир.
амáнет,* м. — поверена залога, препорука.
Анадол,* Анадолија — Мала Азија.
âр, ахар,* м. — коњушница, штала.
афѐрим!* — браво!
àшик,* — заљубљен.
àшлук,* м. — трошак.

Бáбо, бáба,* бàбâјко, м. — отац.
багáјлија, ж. — некаква орлушина.
бакрàчлија,* ж. — стремен, узенгија.
бàлчак,* м. — држаље у сабље или мача.
бàрјак, бајрак*, м. — застава, стег.
бàша,* м. — поглавар, господар.
бȅ,* — узвик: та, е. (Бе, аферим!).
бȅг, бај,* м. — племић, господин.
бèглер-бег,* м. — бег над беговима, главни управитељ.
бегѐнисати* — заволети.
бедѐвија, ж. — кобила добре пасмине, арапскога соја.
бèкрија, бекри,* м. — пијаница.
бȅли — заиста, доиста.
бѝла! билах!* — Бога ми!
бѝљȳр,* м. — кристал.
бошчàлук,* м. — дар, који се обично састоји из кошуље, гаћа и чарапа.

брē! — заповедни узвик: хеј! (Дај, бре!)
буздо̀ван, буздохан,* м. — бат, топуз, шестоперац.
бу̀љук,* м. — гомила, део војске, чета.
бу̀љубаша,* м. — вођ буљука.
бу̀нâр,* м. — студенац, кладенац.
бу̀рма,* ж. — прстен (венчани).

Ва̀јда, фајда*, ж. — корист.
ва̀лâј, валах!* — богме, Богами! (Валај-билах, мудро везир збори).
вѐзи̏р,* м. — паша од три туга (коњска репа), министар; велики везир — председник министарства.
вѐњѐр, фењер, м. — лампа.
вѐћи̏л,* м. — повереник, заступник.
Вили̏ндâр, Хилендар, м. — манастир у Светој Гори, задужбина Стевана Немање.
Вла̀х, Влâ, м. — Турци у Босни и Херцеговини називају православне Србе Власима.

Голеш, Голеч, м. — планина у Ст. Србији између река Дренице и Ситнице.
грâдина, ж. — врт, башта, перивој.

Да̀вор, давори, — узвик за жалост и прекор. (Ēј даво̀ри, Васојевићи-Стево! За руком ти жито не родило).
дѐли* — смео, дрзак, махнит, јуначки. (Да си здраво, дели Страхиње бане!)
дѐлибаша,* м. — вођ страже.
дѐлија,* м. — војник из царске пратње, јунак.
дѐрви̏ш.* м. — турски калуђер.
ди̏ба,* дива, ж. — свилена тканина, у којој је уткано злато, брокат. (Удри на се дибу и кадифу).
ди̏âн, м. — веће, сабор; разговор.
ди̏згин,* м. — вођице, кајиши од узде.
димѝскија, дамаскиња, ж. — сабља кована у Дамаску.
ди̏млије, ж. — турске дугачке и широке чакшире од платна и свиле; кад су од чохе зову се шалваре.
ди̏н,* м. — вера, закон.
ди̏рек,* м. — стуб, ступац, греда.
доја̀вити — довести, дотерати. (Дојавила стадо на пландиште).
до̀лама,* ж. — српска дугачка хаљина, преко које се опасује појас; зелена долама је знак господства.
до̏рат,* дора, дорин, м. — коњ мрков, загасите боје.
до̀хакати, доакати — доћи коме главе, упропастити кога.
ду̀шман,* душманин, м. — непријатељ.

Ђако̀нија, ж. — јело.
ђâурин, ђаур,* м. — неверник, онај који није Турчин.
ђе̏исија,* ж. — одело.
ђе̏м,* м. — гвожђе на узди, жвале.
ђѐрдâн,* м. — огрлица.
ђо̏гат,* ђога, ђогин, м. — коњ белац, чилаш.

ђо̂рда,* ђорда, ж. — сабља.
ђувѐгија,* м. — младожења.

Есâп, хесап,* м. — рачун, ракам.
ѐћим, хећим,* м. — лекар.

Занâџија,* занатлија, м. — рукотворац.
зâстава, ж. — место на дну стола. (У заставу седе Обилића).
затѐћи се — зарећи се, обавезати се. (Живу сам се Богу затекао).
зѐкан, м. — коњ, зеленко.
зѐман,* м. — време, доба.
зу̏лум,* м. — насиље, неправда.
зурле, мн. — врста турских свирала.

Измѐћâр, м. — слуга.
изу̏баха — изненада.
Илдирим, м. — муња: назив који се придаје Бајазиту.
и̏мâн,* м. — вера. (Јер тако ми дина и имана).
и̏но — друкчије. (На ино се њему не могаше).

Јâглук,* м. — везена марама, ручник, пешкир.
јâзук!* — штета!
јѐглен,* м. — разговор.
јѐдек,* м. — добар парадни коњ. (И он води цареве једеке).
јѐлек,* м. — нека врста прслука без рукава, ђечерма.
јѐми̏н,* м. — заклетва.
јо̀рган,* — покривач.
јо̏лдаш,* м. — друг, пријатељ.

Кâвга,* ж. — свађа, распра.
кâвâд. м. — нека врста женске горње хаљине.
кади̏ва, кадифа, ж. — врста свилене тканине, сомот, велуд.
кâдија,* м. — судија.
кâдуна,* ж. — госпођа.
кâил* — задовољан, рад, готов. (А Иван је томе каил био).
кâлчине,* мн. — дугачке чарапе од сукна, што се носе у чизмама.
кâнат, м. — преграда, у амбару брвна између два дирека. (Па отвори канат на капији).
кâпија,* ж. — врата, обична врата на уласку у двориште.
карâман, м. — нека врста хртова (ваљада из Караманије, покрајине у Малој Азији).
Карановац, м. — тако се пређе звала садања варошица Краљево у Србији.
кардаш,* м. — брат.
кâур,* каурин — в. ђаурин.
ки̏дисати,* — напасти, навалити.
клâденац, м. — студенац, извор, бунар.
клѐтвеник, м. — онај који се заклео на верност.
кô̏б, ж. — сусрет, удес (као поздрав: добра коб! али обично је коб зао удес).
ко̏вр̏дин — не зна се прави значај. (Потегоше маче коврдине, да убију цара у столици).
ко̏вча, копча,* ж. — спона, пуце.
ко̀лан,* м. — попруг, тканице, појас око седла.

ко̏ласт — кружног облика, шарен на кола. (На јунаку коласта аздија).
ко̀нак,*. — двор, ноћ ште.
ко́ндӣр, м. — купа, пехар, бокал.
ко̀прена, ж. — марама, вео.
кујӯџија,* м. — златар.
кӯла,* ж. — торањ, звоник. (У нар. песмама се свака кућа зове кула или двор).
кӯлаш,* м. — кулин, коњ кулашасте боје (mausfahl).
кӯпа, ж. — чаша, пехар. (Дадоше му златну купу вина).
кӯрбâн,* м. — ратна жртва у Турака.
куртàлисати — ослободити кога, чега, избав ти.

Лâле* (и везири) мн. — велика господа турска.
лѐш,* м. — мртво тело, стрвина.
либа́де,* с. — горња хаљина од сомота или свиле.
лӣтâр, м. — личина, уже, кајиш који се псима меће око врата.

Мâјдан, м. — рудник.
мàха, ж. — махалица, лепеза.
ма́хна, махана,* ж. — погрешка.
мѐгдâн, међан,* м. — место; делити мегдан — двобој, дуел.
ме́зил,* м. — коњичка пошта.
Мето́хија, ж. — покрајина у Ст. Србији, у којој су Призрен, Пећ, Ђаковица и Дечани.
мо̏р* — модар, плав. (А на ноге морчохе чакшире).
мо̏шти, ж. — мо̏ћи, светитељско тело.
мука́дем (појас) м. — врста господарског појаса.
мӯла,* мулах, м. — виши судија, велики кадија.
мунаре,* с. — кула уз џамије.
мӯхур,* м. — печат; мухурсахибија — чувар државног печата.
муштӯлук,* м. — бакшиш, напојница.

Нàгôркиња, ж. — горска вила.
налча,* ж. — потковица.
нâпокôње, — напокон, најпосле.
нàџак,* м. — ратничка секира.
неймâр, м. — зидар, мајстор који руководи зидањем.

Огар, загар, м. — врста ловачких паса
ò грашје, с. — борба, место борбе, крешево.
ò рдија, ж. — војска.
ò џак,* м. — 1. димњак; 2. огњиште, двор. (На оџаку нико не остао).

Пàндӯр, м. — чувар јавнога поретка, полицијска послуга.
пàпуча,* ж. — плитка обућа, пашмага, штопеља.
пàша,* м. — 1. паша од два туга (коњска репа), заповедник од једног града и његове околине; 2. паша од три туга, везир и области заповедник.
па́ша, пашеног, пашанац. м. — женине сестре муж, шогор.

перишáни, мн. — нека врста женскога накита, ваљада од перја. (На глави јој девет перишана).
плâндйште, с. — место где се стока одмара (пландује) за време врућине.
пòјâгмити — разграбити.
пòхарчити — утрошити, упропастити.
прйсôјкиња (гуја), ж. — змија која се сунча.
пўли, пули-рисовина — шарена на пулије.
пўљат — грошаст, шарен као да су пуље на њему. (И под њиме пуљата ђогата).
пўцē, с. — дугме, спона.

Раздертити се - забрибринути се
рàзма — осим, до.
рáја,* ж. — поданици. (Турци називају рајом све људе у Турској који нису њихове вере).
рамàзâн,* м. — турски пост.
рāхт,* м. — накит коњски.
рйзница, ж. — благајна; скровиште блага, накита, оружја и одела.
рйсовина, ж. — кожа од риса (Luchsfell).
рицал,* м. — великаш.
рōчйште, с. — место за уговорени састанак.

Сахибија,* сапбија, м. — власник, господар; в. мухур.
сакàгија,* ж, — нека коњска болест, гунтураћ.
сàмур,* м. — калпак од самуровине. (Скиде с главе самур и челенке).
сàраја,* серај, сераљ м. — двор.
сарàор, м. — зидарски радник, зидар.
сèвдисати* — заволети кога.
сèиз,* м. — момак који се брине око коња.
сèлâм,* м. — турски поздрав.
сйнија,* ж. — низак сто, софра, трпеза.
скèрлет,* м. — црвена боја, шарлах, чоја скерлетне боје.
слўжба (свецу), м. — крсно име, слава. (Службу служи српски кнез Лазаре).
сóбет,* м. — гозба.
сōвра, софра,* ж. — трпеза, сто.
сôј,* м. — племе, род, пасмина.
спàхија,* м. — властелин.
срма,* ж. — чисто сребро.
Стâрй Влāх, м. — западни део јужне Србије.
стрēмēн, м. — узенгија, бакрачлија.
сўла,* м. — договор, споразум.

Тâбор, м. — логор. (Таман војску табор учинише).
талàмбас,* м. — тимпан, као чанак од туча, подапет кожом.
тāлац, м. — онај што је у залози. (Већ ми пошљи кључе и хараче, И Стевана у таоце сина.
тēвтер, тефтер, м. — књига рачунска.
тèлâл,* м. — херолд, викач, који што објављује
темèна учинити — поздравити на турски начин.
тетреике, мн. — шљокице, ситни украси.
тймâр,* м. — 1. чешање, тимарење коња чешагијом; 2.

такум, оправа коњска; 3. врста имања, земљишта.
то̏ке, мн. — нека врста сребрног оклопа, који служи и за украс прсију.
то̏пуз,* м, — буздован, шестоперац.
тра̏пеза, ж. — сто, софра.
ту̏лбе, турбе,* с. — гробница, капела, маузолеј.

Ћа̑р,* м. — добит, трговина.
ћѐмер,* м. — 1. свод. (До Сазлије, на ћемер ћуприје); 2. појас, појас за новац. (На њојзи је до девет ћемера).
ћи̏вот, кивот, м. — ковчег у коме су мошти светитељске.
ћи̏лим,* м. — шареница, теших.
ћу̏лумци, ћулумак, м. — као мали топуз, токмак.
ћу̏прија,* ж. — мост.
ћу̏рак,* — горња хаљина с рукавима постављена крзном, кожух, бунда.

Убав — леп.
у̏кашь,* м. — облук, јабука, узвишење на седлу спреда и озади.
у̏ртњача, ж. — торба која се носи на леђима.
у̏чкур, м. — гатњик (од платна и на крајевима извезен златом).
у̏чтуглија,* м. — паша од три туга.

Ха̏јати — марити. (Турци беху, за Бога хајаху).
ха̏јкати — у лову виком изгонити дивљач.
ха̏зур,* — спреман, готов.
ха̏зна,* ж. — благајна, каса.
ха̏лакнути — навалити, јуришати с виком. (Халакнуше Турци са свих страна).
ха̏џар, м. — велики нож, јатаган.
ха̏ра̑ч,* арач, м. — главарина, лична пореза.
ха̏рчити, — трошити, ћердисати, сатарити..
ха̏т,* м. — арапски коњ.
ха̏тар, атар,* м. — допадање.
ха̏џија, хаџи*, м. — хришћанин који је походио Јерусалим, или Турчин Меку.
хорда, в. ордија.
хо̏џа,* оџа, м. — турски свештеник.

Царо̀ста̑вни, књиге цароставне, староставне, старославне — књиге из старих времена, у којима су житија краљева и царева.

Ча̏дор, м. — шатор.
ча̑лма,* ж. — турбан, каук, сарук; појас који Турци завијају око главе.
ча̏рда̑к,* м. — кула стражара.
ча̏уш,* м. — пандур, сватовски момак који пази на ред.
чѐкрк,* м. — витао; чекрклн челенка, која се обрће на витао.
чѐлѐнка, ж. — перјаница, украс од сребра који се даје за одликовање у боју.
чѐмѐ̑ран — горак као чемер (отров, јед),
чи̏о, чил — снажан, одморан.
чо̀ха,* чоја, ж. — свита.

Ца̏мија,* ж. — турска црква.

ц è л â т,* м. — крвник, који извршује смртну пресуду.
цѝда,* ж. — коп̏ље.

Ш â м, и. — Сирија, турска покрајина у Азији.
ш и̏ л т е,* с. — ћилимче, душече.
ш и̏ ћ âр,* м. — добит, плен.
ш ȳ р а, шурак, м. — женин брат, шогор.
ш ȳ р њ а ј а, ж. — ж. шурина жена, шогорица.
ш у р ȍ в â њ е, с. — тајно договарање.
ш ȳ ћ у р,* м. шућур Богу — хвала Богу!

ПРЕГЛЕД

СТРАНА

I део: Догађаји пре косовског боја.

Песма прва: Цар Душан нађе Лазара и усини га. — Душан жени Лазара ћерком Југ-Богдана. — На Лазару остаје царство 5

Песма друга: Како је Милоша Обилића вила задојила а цар га нашао на Церу планини. — Милош зида цркву у Поцерју и од виле сазнаје о својим родитељима 19

Песма трећа: Бранковић се жени ћерком цара Лазара; његов долазак у Крушевац 34

Песма четврта: Лов цара Лазара. Милош Обилић и Змај од Јастрепца. Милош постаје војводом . . 48

Песма пета: Милош и Вукосава. Милош умирује Браничево и Кучево. Милошева женидба 60

Песма шеста: Крсно име у двору цара Лазара. Царица Милица постиче Лазара да зида себи задужбину. Лазар зида цркву Раваницу 71

Песма седма: Турска освајања по Балканском Полуострву. — Пораз Турака на Плочнику . . . 84

Песма осма: Милош Обилић и Вук Бранковић; њихов сукоб због жена. — Сан царице Милице . 98

II део: Припреме за косовски бој.

Песма девета: Турско веће у Једрену. Бранковић зове Турке на Косово 113

СТРАНА

Песма десета: Долазак Муратов на Косово. — Страхињић бан у тазбини. — Борба Страхињићева с Влах-Алијом на Косову 120

Песма једанаеста: Муратов позив Лазару. — Лазар се светује с Обилићем шта да чини. — Лазарев отпоздрав Мурату 139

Песма дванаеста: Обилић опрема и испраћа Косанчића на Косово. Косанчић уходи турску војску. Лазар се одлучује за рат 147

Песма тринаеста: Лазарев убојни поклич. — Прикупљање српске војске у Крушевцу 155

Песма четрнаеста: Мајка Југовића испраћа синове у бој. — Опремање Васојевића Стеве на Косово . 167

Песма петнаеста: Царица Милица моли цара Лазара, да јој остави једног од браће у Крушевцу. — Полазак војске на Косово 174

III део: Догађаји на Косову.

Песма шеснаеста: Долазак српске војске на Косово. — Лазар се приволјева царству небеском. — Причешћивање војске; Милош, Иван и Милан сусрећу Косовку девојку 183

Песма седамнаеста: Бранковић подстиче у Лазара сумњу у верност Милошеву. — Вечера у очи Видов-дана 188

Песма осамнаеста: Обилић одлази у турски стан с Косанчићем и Топлицом и убија цара Мурата . 198

Песма деветнаеста: На јутарњој молитви у Самодржи Лазар добива вести с Косова, па наређује да се војска крене. — Бој на Косову 212

Песма двадесета: Смрт цара Лазара и Милоша Обилића 227

Песма двадесетпрва: Витештво Страхињића Бана. — Смрт Облачића Рада. — Долазак Васојевића Стеве на Косово 231

СТРАНА

IV део: После боја косовског.

Песма двадесетдруга: Гласи с Косова које царици Милици доносе два гаврана и слуга Милутин. — Вила прича соколу о пропасти на Косову. — Кукавице кћери Лазареве 247

Песма двадесетећа: Косовка девојка находи на разбојишту Орловића Павла. — Мајка Југовића одлеће на Косово; њена смрт 255

Песма двадесетчетврта: Царица Милица походи косовско разбојиште и сахрањује Лазарево тело у Грачаници 262

Песма двадесетпета: Обретеније главе цара Лазара. Пренос Лазарева тела у Раваницу 271

ШТАМПАРСКЕ ПОГРЕШКЕ

Страна	6.	ред	11.	место	*верно*	треба	*верна*
„	13.	„	2.	„	на	„	по
„	61.	„	15.	„	дође	„	пође
„	66.	„	15.	„	Нед	„	не
„	90.	„	19.	„	на	„	не
„	123.	„	7.	„	ненаквога	„	некаквога
„	220.	„	36.	„	Јакши-беше	„	Јакши-беже

FL : 14-10-54

PG
1469
L3
1908

Lazarica

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY